

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Σχολή Τεχνολογικών Επιστημών

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θέμα: Χωρική ανάλυση του τουρισμού : 1981-1991

Φοιτητής : Παπαδημητρίου Σταύρος

**Επιβλέποντες καθηγητές : Μπεριάτος Ηλίας
Λουκίσας Φίλιππος
Οικονόμου Δημήτριος**

Σεπτέμβριος, 1995

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Σχολή Τεχνολογικών Επιστημών

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θέμα: Χωρική ανάλυση του τουρισμού : 1981-1991

Φοιτητής : Παπαδημητρίου Σταύρος

Επιβλέποντες καθηγητές : Μπεριάτος Ηλίας
Λουκίσας Φίλιππος
Οικονόμου Δημήτριος

Σεπτέμβριος, 1995

αρ. εισ. . . 1995 / 2

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000014160

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 2377/1
Ημερ. Εισ.: 13-05-1996
Δωρεά: Συγγραφέας
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ - ΜΧΠΠΑ
1995
ΠΑΠ

Περιεχόμενα

	<u>Σελίδα</u>
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
I. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΖΗΤΗΣΗ	
1. Γενικές εξελίξεις της τουριστικής ζήτησης	7
2. Αφίξεις και εθνικότητα των τουριστών	8
3. Μέσο μεταφοράς το οποίο χρησιμοποιούν οι τουρίστες για να εισέλθουν στην χώρα μας	11
4. Φαινόμενο εποχικότητας	12
5. Εξελίξεις στις διανυκτερεύσεις	14
6. Υπολογισμός αναγκαίου αριθμού διανυκτερεύσεων σε περίπτωση μέγιστης πληρότητας των διαφόρων καταλυμάτων	16
7. Χρόνος παραμονής των τουριστών	17
8. Κατηγορίες τουριστικής πελατείας ως προς την προτίμησή τους στις διάφορες περιοχές και κατηγορίες τουριστικών περιοχών ως προς την πελατεία που προσελκύουν	18
II. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ	
1. Εξελίξεις στις ξενοδοχειακές και μη κλίνες	22
2. Πληρότητα των ξενοδοχείων	27
3. Κατηγορίες νομών ανά είδος πόρων	27
4. Η τουριστική χωρητικότητα	
α. Η χωρητικότητα των ακτών	33
β. Η χωρητικότητα των νομών βάσει του δείκτη αναλογίας των τουριστών προς τον ντόπιο πληθυσμό	33
III. ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΔΙΑΜΟΡΦΩΝΟΥΝ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ ΣΤΟΝ ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΧΩΡΟ	35
IV. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	39
V. ΚΥΡΙΕΣ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	44
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	47
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	48

Κατάλογος πινάκων κειμένου

	<u>Σελίδα</u>
1. Εξέλιξη καταγραφόμενων διανυκτερεύσεων κατά είδος καταλύματος και προέλευση τουριστών για το 1981-1990.	7 11
2. Κατανομή τουριστών κατά υπηκοότητα και συγκοινωνιακό μέσο για το έτος 1981, 1989	13
3. Κατανομή (%) διανυκτερεύσεων ημεδαπών και αλλοδαπών κατά μήνα το 1981, 1990	14
4. Κατανομή (%) διανυκτερεύσεων ημεδαπών και αλλοδαπών στους σπουδαιότερους τουριστικούς νομούς για τα έτη 1981, 1990	15
5. Τουριστικές περιοχές και εθνικότητες που εξετάζονται	19
6. Τουριστικές περιοχές και κυρίαρχες εθνικότητες ως προς τον αριθμό των διανυκτερεύσεων σε αυτές	21

Κατάλογος διαγραμμάτων κειμένου

	<u>Σελίδα</u>
1. Αφίξεις περιηγητών στη Ελλάδα κατά την περίοδο : 1964-93	8
2. Κατανομή περιηγητών στην Ελλάδα κατά υπηκοότητα για τα έτη 1970, 1981 και 1993	9
3. Κατανομή κλινών ανά κατηγορία στο έτος 1981	22
4. Κατανομή κλινών ανά κατηγορία στο έτος 1990	23

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η αρχική και ουσιαστική ιδέα του θέματος της παρούσας εργασίας έχει τις ρίζες της στην ανάγνωση μιάς μελέτης του Π. Κομίλη με θέμα "Χωρική ανάλυση του τουρισμού" το 1986 που έγινε σε συνεργασία με το ΚΕΠΕ. Βέβαια ερέθισμά μου για τη σύλληψη του θέματος ήταν οι ελάχιστες μελέτες τέτοιου είδους όπου ασχολούνται με τον τουρισμό.

Θεωρούμε βασικό να τονίσουμε ότι η μελέτη αυτή εντάσσεται στην περιοχή της Γεωγραφικής έρευνας και της Χωρικής Ανάλυσης του τουριστικού φαινομένου και που το πεδίο αναφοράς της ήταν τέτοιο που ήταν δύσκολη η εύρεση σχετικής ελληνόγλωσσης βιβλιογραφίας.

Ακόμη ένα σημαντικό εμπόδιο σε αυτή τη τουριστική έρευνα είναι η έλλειψη πληροφόρησης περί των στατιστικών στοιχείων και ειδικότερα η ανομοιόμορφη κάλυψη πολλών απ' τα εξεταζόμενα μεγέθη. Έτσι εξηγείται σε μεγάλο βαθμό η διαφορετική σε έκταση και βάθος με το οποίο καλύπτονται τα θέματα.

Παρ' όλα τα ορατά προβλήματα στην συλλογή των οποιονδήποτε στατιστικών στοιχείων και βιβλιογραφίας σχετικά με το θέμα της έρευνας μεγάλη βοήθεια συνάντησα στις βιβλιοθήκες των ΕΣΥΕ και ΚΕΠΕ αντίστοιχα, όπου οφείλω ιδιαίτερες ευχαριστίες. Ήταν ιδιαίτερα φιλικοί και εξυπηρετικοί.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στον καθηγητή μου Μπεριάτο Ηλία όπου χρωστώ βαθύτατη ευγνωμοσύνη για τη επίβλεψη της εργασίας, τη συνεχή ενθάρρυνση και τις εποικοδομητικές υποδείξεις του κατά την ανάπτυξη του θέματος. Καθώς επίσης αισθάνομαι μεγάλη υποχρέωση να ευχαριστήσω τους καθηγητές μου Λουκίσα Φίλιππο και Οικονόμου Δημήτριο για τις χρήσιμες συμβουλές και πολύτιμες παρατηρήσεις τους.

Ακόμη με ευχαρίστηση αναγνωρίζω τα όσα οφείλω στους άγνωστους κριτές για τις συμβουλές και παρατηρήσεις τους πάνω στις απόψεις της μελέτης αυτής.

Αναμφίβολα, τυχόν παραλείψεις ή σφάλματα που εξακολουθούν ίσως να υπάρχουν, βαρύνουν αποκλειστικά το συγγραφέα.

ΣΤΑΥΡΟΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Σεπτέμβριος 1995

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η διπλωματική αυτή εργασία ασχολείται με το αντικείμενο του τουρισμού διότι ενώ για πολλούς αποτελεί την <<αιχμή του δόρατος>> εξέλιξης της ελληνικής οικονομίας δεν έχει μελετηθεί τόσο πολύ όσο θα έπρεπε. Σ' αυτό το γεγονός συνετέλεσε και η ίδια η δυσκολία της ανάλυσης των τουριστικών δραστηριοτήτων στο χώρο που έγκειται στο ότι παρουσιάζεται θεωρητική ασάφεια στη περιοχή αυτή και που σε μεγάλο βαθμό σχετίζεται με την ίδια τη φύση και τα χαρακτηριστικά του τουριστικού φαινομένου και γίνεται ακόμη πιο δύσκολη όταν προσπαθούμε να προσεγγίσουμε τις χωρικές του διαστάσεις αφού βρίσκεται σε εξάρτηση από πολλούς αλληλοεπιδρώμενους εξωγενείς και ενδογενείς παράγοντες που μεταβάλλονται στο χώρο και εξελίσσονται διαχρονικά. Λόγω λοιπόν της ιδιαιτερότητας της φύσης του αντικειμένου στην παρακάτω εργασία αρκετές διαστάσεις και πτυχές του έμειναν αδιερεύνητες ή ερευνήθηκαν ελάχιστα εφόσον ήταν δύσκολη ή απραγματοποίητη η συλλογή των απαραίτητων στοιχείων.

Τώρα ειδικά για την εργασία που καταγράφεται παρακάτω επιδιώκεται να δωθεί ένα γενικό πλαίσιο θεώρησης των προβλημάτων του τουρισμού στον χώρο, να προσεγγιστούν οι χωρικές διαστάσεις του τουριστικού φαινομένου ώστε να φανεί χρήσιμο στη χάραξη μίας περιφερειακής-χωροταξικής πολιτικής του τουρισμού. Θεωρούμε βασικό να τονίσουμε ότι αποτέλεσε σοβαρό εμπόδιο στην καλλιτέρευση της εργασίας η έλλειψη πληροφόρησης και η ανομοιόμορφη κάλυψη των διαφόρων τουριστικών θεμάτων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η μελέτη αυτή βασίστηκε αρκετά σε μία παλαιότερη έρευνα που είχε κάνει ο Π. Κομίλης σε συνεργασία με το ΚΕΠΕ το 1986 στο βιβλίο του <<Χωρική ανάλυση του τουρισμού>> σε επίπεδο περιφερειών. Εδώ εξετάζουμε τα μεγέθη σύμφωνα με τις χωρικές μονάδες που καταγράφονται κυρίως τα στοιχεία, δηλαδή ανά νομούς, και για την στατιστική τους ανάλυση χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πρόγραμμα Systat στον Η/Υ με διάφορες κάθε φορά μεθόδους στατιστικής ανάλυσης ανάλογα με τη περίπτωση των ζητούμενων όπως η χρήση γραμμικής πολλαπλής παλινδρόμησης (Linear Regression), η χρήση των παραγόντων ανάλυσης (Cluster Analysis και Factor Analysis) για ταξινόμηση και ομαδοποίηση διαφόρων μεταβλητών.

Η εργασία διαιρείται σε πέντε κεφάλαια. Στα δύο πρώτα κεφάλαια θα προσπαθήσουμε να δώσουμε μια γενική εικόνα του τουριστικού φαινομένου στην Ελλάδα εξετάζοντας έννοιες όπως η τουριστική ζήτηση και προσφορά καθώς και ανάλυση των μεγεθών που τις εκφράζουν. Βασική μας λοιπόν επιδίωξη είναι η εξέταση της μεταβολής διαφόρων τουριστικών μεγεθών στο χώρο κατά την δεκαετία 1981-1991 (όσο μας ήταν δυνατόν, γιατί δεν υπάρχουν

επαρκή στατιστικά στοιχεία λόγω της ιδιομορφίας του τουριστικού τομέα). Ειδικότερα τώρα απαντώνται πολλαπλά ερωτήματα του τύπου ποιές είναι οι εξελίξεις-μεταβολές στον αριθμό των διανυκτερεύσεων, των αφίξεων των τουριστών, των κλινών, με ποιο μέσο μεταφοράς καταφθάνουν οι τουρίστες, πόσο χρονικό διάστημα παραμένουν, σε ποιές περιοχές διαμένουν και σε τι είδους καταλύματα, ποιές εθνικότητες έρχονται και πότε, ποιός είναι ο βαθμός πληρότητας κ.ά.

Επίσης σκοπός της μελέτης αυτής είναι να εξακριβώσουμε ομοιότητες και διαφορές τόσο μεταξύ των νομών όσο και των διαφόρων ομάδων του τουριστικού πληθυσμού που συμμετέχουν στην τουριστική δραστηριότητα. Ειδικότερα επιδιώκεται λοιπόν να προσδιοριστούν οι ομοιότητες μεταξύ των τουριστικών περιοχών που εξετάζει ο ΕΟΤ ως προς την εθνικότητα των ομάδων των τουριστών που δέχονται ή προσελκύουν και ακόμη να εξακριβωθούν τα κοινά χαρακτηριστικά που υπάρχουν ανάμεσά τους. Ακόμη εξετάζεται ποιές εθνικότητες ομαδοποιούνται ως προς την ομοιότητα προτίμησης της τουριστικής περιοχής καθώς και ποιά είναι η χωρική ανάλυση των μεγεθών σε εθνικό επίπεδο.

Επίσης επιδιώκεται να προσδιοριστούν οι διαφορές και οι ομοιότητες των νομών ως προς τους ποικίλους πόρους (φυσικούς και ανθρωπογενούς) που εξετάζουμε.

Για όλα τα παραπάνω, μεγάλη βοήθεια είχαμε από την χρησιμοποίηση της παραγοντικής ανάλυσης που μέσω αυτής της τεχνικής μπορέσαμε να ομαδοποιήσουμε και να συνδυάσουμε τις χωρικές μονάδες και τα ειδικά χαρακτηριστικά τους.

Επίσης σύμφωνα με ορισμένα κριτήρια-δείκτες όπως της χωρητικότητας των ακτών και της χωρητικότητας των νομών βάσει του δείκτη χωροθέτησης τουριστών προς τον ντόπιο πληθυσμό θα προσπαθήσουμε να κατατάξουμε τις περιοχές σε υποβαθμισμένες και κορεσμένες ή αντίθετα αναξιοποίητες τουριστικά.

Στο τρίτο κεφάλαιο έχοντας σαν βασική παραδοχή ότι το σχήμα χωρικής διάρθρωσης του τουρισμού είναι αποτέλεσμα ενός πλέγματος αλληλεπίδρασης διαφόρων ενδογενών και εξωγενών παραγόντων επιδιώκουμε να διευκρινίσουμε τα αίτια και τους παράγοντες αυτής της διαμόρφωσης της τουριστικής γεωγραφικής κατανομής με σκοπό να προσεγγίσουμε τα προβλήματα διάρθρωσης του τουρισμού στον ελλαδικό χώρο. Για αυτό το σκοπό λάβαμε υπόψη μιά σειρά από τέτοιους ανεξάρτητους παράγοντες-μεταβλητές που εξετάζονται ανά χωρική μονάδα όπως οι δημόσιες επενδύσεις για τουριστικά έργα, η προσπελασιμότητα των τουριστών μέσω του συγκοινωνιακού δικτύου, οι υπάρχοντες τουριστικοί πόροι, η κατάσταση του οδικού δικτύου, η απασχόληση στον τριτογενή τομέα και ο αριθμός των επισκέψεων στους αρχαιολογικούς χώρους.

Στο τέταρτο κεφάλαιο κρίναμε σκόπιμο να αναφερθούμε σε ένα διαφορετικό, θεωρητικό, μέρος αλλά εξίσου βαρύνουσας σημασίας στην οποιαδήποτε χάραξη χωροταξικής-περιφερειακής πολιτικής της τουριστικής ανάπτυξης. Έτσι θα προσπαθήσουμε να ερευνήσουμε τις επιπτώσεις που προέρχονται από την τουριστική

ανάπτυξη είτε θετικές είτε αρνητικές είναι αυτές και δώθηκε μεγάλη έμφαση στην επίδρασή της στο περιβάλλον και στις προσπάθειες που γίνονται για την προστασία του.

Στο πέμπτο κεφάλαιο καταγράφουμε όλες τις σημαντικές διαπιστώσεις και τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την εργασία.

Τέλος ελπίζεται ότι η εργασία πέρα από την απλή αναφορά και ανάλυση των αποτελεσμάτων και την κατανόηση των παραγόντων που επηρεάζουν τη χωρική διάρθρωση του τουρισμού θα συμβάλει στην πληρέστερη και ευρύτερη αντιμετώπιση των εντεινόμενων τουριστικών προβλημάτων μέσω σωστών διαδικασιών προγραμματισμού της τουριστικής ανάπτυξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΖΗΤΗΣΗ

1. Γενικές εξελίξεις της τουριστικής ζήτησης

Ο αριθμός των διανυκτερεύσεων, που καταγράφεται επίσημα στο σύνολο της χώρας σε όλα τα είδη των καταλυμάτων (πλην ενοικιαζόμενων δωματίων και πλοία περιηγήσεων) αυξήθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης 2,13% κατά την περίοδο 1981-1990 και ανήλθε το 1990 σε 48,9 εκατ. περίπου. Η κατανομή αυτής μεταξύ ημεδαπών και αλλοδαπών, καθώς και κατά κατηγορίες καταλυμάτων δίνεται στον πίνακα 1.

Έτσι ο ρυθμός αύξησης των αλλοδαπών ήταν 2,29% και των ημεδαπών τουριστών 1,65%. Η μικρή αυτή διαφορά του ρυθμού αύξησης των αλλοδαπών και ημεδαπών είχε σαν αποτέλεσμα να μην μεταβληθεί η αναλογία συμμετοχής τους στο σύνολο των διανυκτερεύσεων που είναι περίπου 75,5% για τους αλλοδαπούς και 24,5% για τους ημεδαπούς.

Εκτός από αυτό έχουμε την εξέλιξη στις προτιμήσεις των αλλοδαπών και ημεδαπών τουριστών υπέρ των βοηθητικών καταλυμάτων κάτι το οποίο αποτελεί μία σημαντική πληροφορία που πρέπει να ληφθεί υπόψιν κατά την διαμόρφωση παραπέρα ανάπτυξης της προσφοράς. Βέβαια παρά την αύξηση της ζήτησης στα βοηθητικά καταλύματα (3,18% έναντι 2,00% στα κύρια) η συμμετοχή τους στο σύνολο των διανυκτερεύσεων παραμένει χαμηλό (11,9% το 1990 έναντι 10,7% το 1981).

Πίνακας 1

Εξέλιξη καταγραφόμενων διανυκτερεύσεων (%) κατά είδος καταλύματος και προέλευση τουριστών, 1981-1990

	Αριθμός διανυκτερεύσεων (%)		
	Ημεδαπών	Αλλοδαπών	Σύνολο
Κύρια καταλύματα	1,51	2,17	2,00
Βοηθητικά καταλύματα	3,14	3,19	3,18
Σύνολο	1,65	2,29	2,13

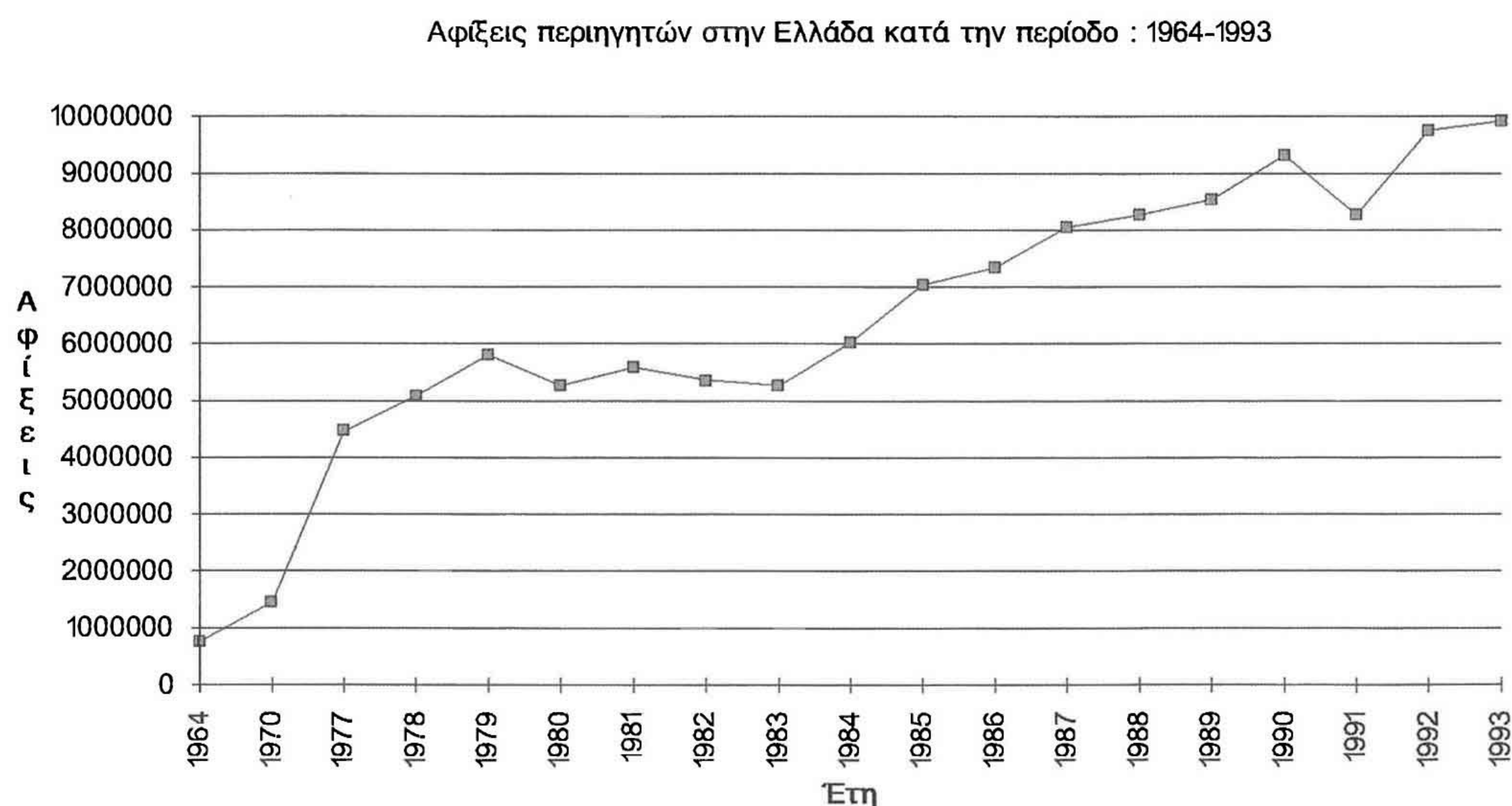
Πηγή: "ΕΣΥΕ" Στατιστική του τουρισμού 1980-82, 1988-90

Ακόμη ο αριθμός των διανυκτερεύσεων που πραγματοποιείται στα ενοικιαζόμενα δωμάτια (δηλωμένα και μη) καθώς και στα τουριστικά πλοία (θαλαμηγοί και πλοία περιηγήσεων) δεν καταγράφεται αλλά αποτελεί ένα σημαντικό μέγεθος που πρέπει να ληφθεί υπόψη στην αξιολόγηση της τουριστικής ζήτησης. Το ποσοστό των διανυκτερεύσεων σε μη ελεγχόμενα προσδιορίζεται στο 50% των συνολικών. Ιδιαίτερα στο θαλάσσιο τουρισμό, που εξυπηρετεί μια υψηλού εισοδηματικού επιπέδου τουριστική ζήτηση, κυρίως αλλοδαπών, και έχει μεγάλες προοπτικές για ανάπτυξη η έλλειψη στοιχείων και γενικά πληροφόρησης αποτελεί σοβαρό κενό.

2. Αφίξεις και εθνικότητα τουριστών

Σχετικά με την αλλοδαπή ζήτηση, σημειώνεται ότι οι αφίξεις τουριστών αυξήθηκαν κατά την περίοδο 1981-1993 με μέσο ετήσιο ρυθμό 6,48% και έφθασε το 1993 τα 9,913 εκατ. ενώ οι αφίξεις κατά ομάδες περίπλου (κρουαζιέρες) αυξήθηκαν με ρυθμό 0,31% (από 482 χιλ. σε 500 χιλ.) το οποίο φανερώνει την έλλειψη υποδομών (λιμανιών) που θα συνεισφέρει στην ανάλογη αύξηση τής (Πίνακας Α1). Στο διάγραμμα 1 βλέπουμε την εξέλιξη των αφίξεων των τουριστών κατά την περίοδο 1970-1993.

Διάγραμμα 1

Πηγή: "ΕΣΥΕ" Στατιστική του τουρισμού 1980-82, 1988-90

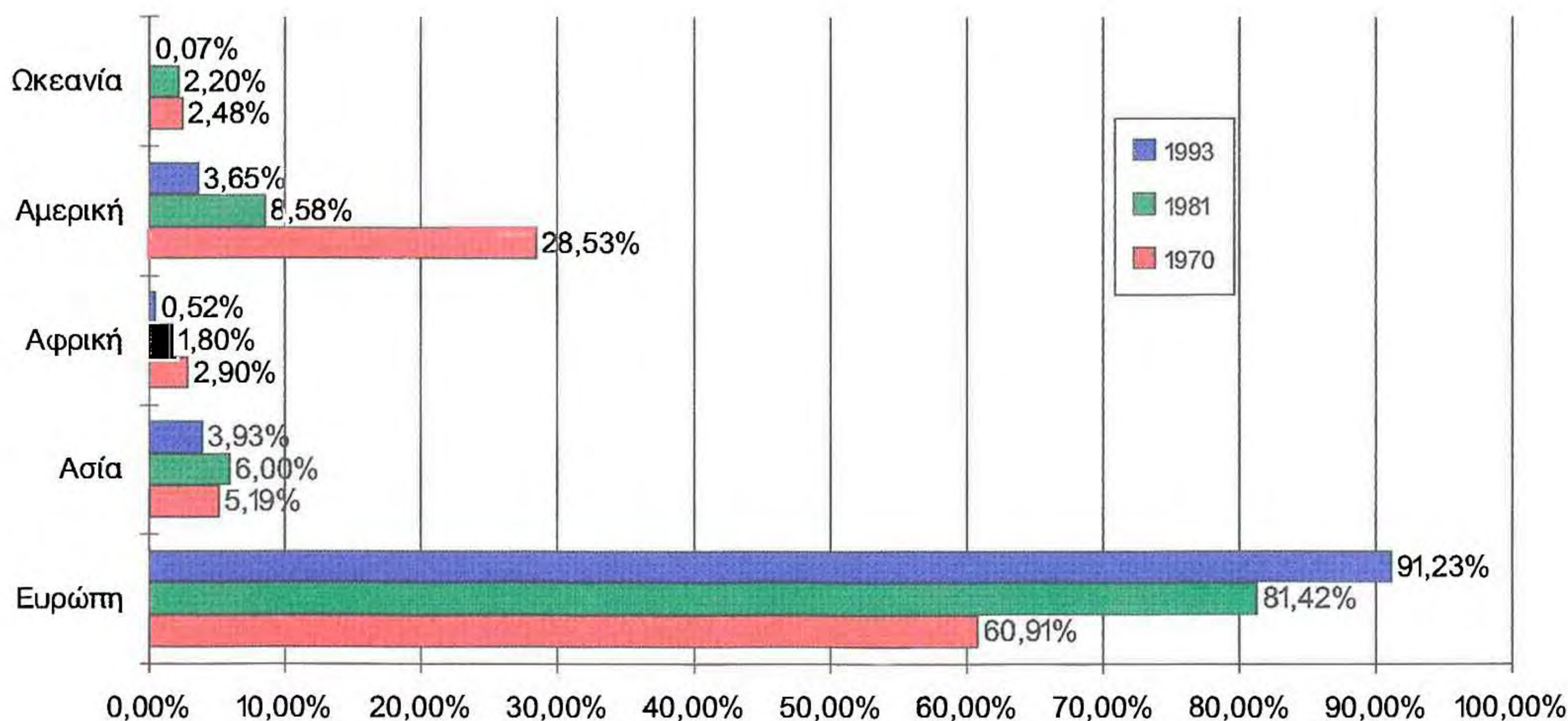
Παρατηρείται ότι μεγάλη αύξηση του αριθμού των αφίξεων παρουσιάστηκε την περίοδο 1964-1970 και ακόμη μεγαλύτερη κατά την περίοδο 1970-77. Μετά απ' αυτήν την περίοδο η αύξηση συνεχίζεται με ικανοποιητικούς ρυθμούς και εισέρχεται σε μία

περίοδο ύφεσης γύρω στο 1980-83 που οφείλεται κυρίως στην θέση των Αμερικάνων για μποϊκοτάρισμα του τουρισμού μας, που ενώ κατέφθαναν στη χώρα μας κάθε χρόνο πάνω από 600 χιλιάδες αμερικάνοι τουρίστες το 1980 έφθασαν μόλις 288 χιλιάδες. Έπειτα ο αριθμός των αφίξεων παρουσίασε μια σταθερή ανοδική πορεία έως το 1991, έτος που συνοδεύεται από τον πόλεμο στον Περσικό Κόλπο και που επηρεάζει σαφώς αρνητικά τις αφίξεις των τουριστών. Κάτι το οποίο, δεν επαναλαμβάνεται με την έναρξη του πολέμου στην πρώην Γιουγκοσλαβία παρότι είχαμε μείωση των Γιουγκοσλάβων τουριστών, γύρω στους 500 χιλιάδες κι οι οποίοι αποτελούν ένα σημαντικό κομμάτι της πίτας της τουριστικής ζήτησης. Δεν πρέπει όμως να μην υπολογίζουμε και το πλήγμα του δικού τους σημαντικού τουρισμού και έτσι να εκδηλώθηκε ενδιαφέρον προς την δικιά μας γειτνιαζουσα αγορά. Τέλος από το 1992 και μετά η αύξηση των αφίξεων συνεχίζεται σταθερά.

Από τον πίνακα Α1 προκύπτει ότι η αλλοδαπή ζήτηση προέρχεται κυρίως από τις αναπτυγμένες χώρες της Δυτικής Ευρώπης και των ΗΠΑ καθώς και της Γιουγκοσλαβίας (πριν τον πόλεμο και την διαμέλισή της). Είναι αξιοσημείωτο ότι η Ευρώπη αύξησε το ποσοστό¹ της στο σύνολο των αφίξεων των τουριστών από 81,26% το 1981 σε 89,99% το 1993 (ιδίως των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης από 50,12% το 1981 σε 70,46% το 1993) αλλά και διαφοροποιήθηκε ως προς την εσωτερική της σύνθεσή.

Διάγραμμα 2

Κατανομή των περιηγητών στην Ελλάδα κατά υπηκοότητα για τα έτη 1970, 1981 και 1993

Πηγή: "ΕΣΥΕ" Στατιστική επετηρίδα 1970, 1981, 1993

¹ Σημείωση: Τα ποσοστά που αναφέρονται στο κείμενο (που προέρχονται από τον πίνακα Α1) παρουσιάζονται ελαφρά μικρότερα από ότι στο διάγραμμα 2 κάτι που οφείλεται στο ότι ποσοστό % του συνόλου λαμβάνουν και οι τουρίστες κατά περίπλου (κρουαζιέρες)

3. Μέσο μεταφοράς το οποίο χρησιμοποιούν οι τουρίστες για να εισέλθουν στην χώρα μας

Η πλειονότητα των αλλοδαπών τουριστών εισέρχονται στην χώρα μας αεροπορικώς (70,1% το 1989) και η αναλογία αυτών που έρχονται με τα αεροπορικά μέσα συγκοινωνίας συνεχώς αυξάνεται έναντι των άλλων μέσων. Από αυτό το 76% φθάνει με πτήσεις charters. Το ποσοστό αυτό τα τελευταία έτη αυξάνει σταθερά (68,9% το 1981 και 60,4% το 1975), κυρίως λόγω της ταχείας ανάπτυξης των πτήσεων charters.

Πίνακας 2

Κατανομή τουριστών κατά υπηκοότητα και συγκοινωνιακό μέσο για τα έτη 1981, 1989

Υπηκοότητα	Κατανομή τουριστών κατά υπηκοότητα και συγκοινωνιακό μέσο για τα έτη 1981, 1989				Σύνολο
	Αεροπορικώς	Σιδηροδρομικώς	Θαλασσίως	Οδικώς	
Έτος 1981					
Γενικό σύνολο	68,9	3,3	10,5	17,3	100
Χώρες Ευρώπης	67,3	3,4	9,9	19,4	100
Χώρες Ασίας	74,5	3,7	9,3	12,5	100
Χώρες Αφρικής	82,9	2,1	10,1	4,9	100
Χώρες Αμερικής	78,8	1,8	14,5	4,9	100
Χώρες Ωκεανίας	62,0	3,8	20,2	14,0	100
ΕΣΣΔ	39,1	48,8	9,6	2,5	100
Έτος 1989					
Γενικό σύνολο	70,1	3,0	11,8	15,1	100
Χώρες Ευρώπης	69,2	2,9	11,7	16,3	100
Χώρες Ασίας	78,6	1,5	10,4	9,5	100
Χώρες Αφρικής	83,2	2,0	10,2	4,6	100
Χώρες Αμερικής	80,9	2,1	13,6	3,4	100
Χώρες Ωκεανίας	69,0	2,9	18,6	9,6	100
ΕΣΣΔ	34,1	46,7	7,0	12,3	100

Πηγή: "ΕΣΥΕ" Στατιστική του τουρισμού 1980-82, 1988-90

Τώρα ως προς τα άλλα μέσα συγκοινωνίας παρατηρούμε ότι η χρησιμοποίηση του σιδηροδρόμου αποτελεί το λιγότερο δημοφιλές μέσο μεταφοράς που χρησιμοποιείται για την άφιξη των τουριστών στη χώρα μας και που είναι 3% του συνόλου. Το ποσοστό χρησιμοποίησης των πλοίων παρουσιάζει ελαφρά άνοδο (από 10,5%

Έχουμε λοιπόν αύξηση συμμετοχής ως προς το σύνολο, των Άγγλων (από 18,9% το 1981 σε 23,2% το 1990), Γερμανών (από 12,2% το 1981 σε 21,9% το 1990), Ιταλών (4,4% το 1981 σε 6,6% το 1990), Ολλανδών (από 3,3% το 1981 σε 5,4% το 1990) και όλων γενικά των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης, Πορτογαλίας, Τουρκίας, Ισπανίας που εξακολουθούν να χαρακτηρίζονται από μικρά απόλυτα μεγέθη. Σημαντική μείωση επίσης σημειώθηκε στον αριθμό των Γιουγκοσλάβων (λόγω του πολέμου) από 12,35% το 1981 σε 2,04% του συνόλου το 1993 και των Αμερικάνων που μειώνονται συνεχώς απ' το 1970 και που αποτελούσαν τότε το 24,32% του συνόλου ενώ τώρα μόλις 2,73% το 1993 καθώς και μία πολύ μικρή κάμψη των αφίξεων από τις Σκανδιναβικές χώρες που καταλαμβάνουν ένα σημαντικό κομμάτι του συνόλου γύρω στο 6,5% της τουριστικής ζήτησης.

Συμπερασματικά οι εξελίξεις που σημειώθηκαν δεν είναι ιδιαίτερα ευνοϊκές για τη χώρα μας αφού υπάρχει αυξανόμενη μείωση κυρίως τουριστών από την Αμερική και έπειτα από τον Αίβανο, Ιαπωνία, Συρία, Αυστραλία καθώς και λιγότερη των Σκανδιναβών που θεωρούνται σημαντικοί τουρίστες και από άποψη χρόνου παραμονής αλλά και από άποψη τουριστικής δαπάνης αφού προτιμούν να διαμένουν σε ΑΑ' και Α' κατηγορίας ξενοδοχεία.

Φαίνεται λοιπόν ξεκάθαρα ότι ο τουρισμός μας εξαρτάται από τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης και κυρίως από την Αγγλία και τη Γερμανία και κατά παράδοξο τρόπο όχι από τα γειτονικά κράτη, αφού βέβαια η γειτονική Γιουγκοσλαβία πλήττεται από τον πόλεμο που έχει ξεσπάσει και η πολυπληθής Ιταλία με μόλις 6,65% του συνόλου, φαίνεται να προτιμάει την εγχώρια, τη Γαλλική και την Ισπανική τουριστική αγορά. Φυσικά κανένας λόγος δεν γίνεται για την ζήτηση από τη Βουλγαρία, τη Τουρκία και την Αλβανία.

Αξίζει βέβαια να ασχοληθούμε και με τον αριθμό των διανυκτερεύσεων των τουριστών κατά υπηκοότητα όπου σύμφωνα με τον πίνακα Α2 (έχουμε διακρίνει τις υπηκοότητες με τα μεγαλύτερα ποσοστά διανυκτερεύσεων ως προς το σύνολο) οι Γερμανοί υπολογίζεται ότι αποτελούν το 21,73% του συνόλου το 1991 έναντι 14,92% το 1981, οι δε Άγγλοι το 12,53% το 1991 έναντι 17,73% το 1981. Μία σύγκριση των πινάκων Α1 και Α2 θα μας οδηγούσε στο ποιές υπηκοότητες διαμένουν πιά πολύ, ποιές δηλαδή υπηκοότητες είναι πιο παραθεριστικές και επομένως ενδιαφέρουσες να προσελκυθούν. Μια πρώτη ματιά μας οδηγεί ότι αυτή την θέση την καταλαμβάνουν επάξια οι Γερμανοί και έπειτα οι Αυστριακοί, οι Ελβετοί. Σε αντίθεση με τους Άγγλους και τους Γιουγκοσλάβους που το ποσοστό των αφίξεων τους είναι κατά πολύ μεγαλύτερο απ' το αντίστοιχο των διανυκτερεύσεων, πάντα ως προς το σύνολο τους.

το 1981 σε 11,8% το 1989) κάτι που οφείλεται ειδικά στη εξυπηρέτηση που παρέχουν τα ferry-boats μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας. Τέλος ως προς αυτούς που έρχονται στην χώρα μας με αυτοκίνητο, ο αριθμός τους μειώνεται σταδιακά (από 17,3% το 1981 σε 15,1% το 1989). Στον πίνακα 2 που ακολουθεί μπορούμε να δούμε τα ποσοστά συμμετοχής κάθε είδους συγκοινωνίας στο σύνολο αυτών που εισέρχονται στη χώρα μας κατά τα έτη 1981 και 1989.

Βέβαια οι παράγοντες που επηρεάζουν την προτίμηση των τουριστών που έρχονται είναι σαφώς η συνεχιζόμενη αλλαγή της διαφοροποίησης της σύνθεσης των τουριστών ως προς την εθνικότητα τους όπου μεταβάλλονται και ποικίλλουν τα πλεονεκτήματα που αποκτούν κάθε φορά από τη σχετική τους απόσταση απ' τη χώρα μας ώστε να χρησιμοποιήσουν το κατάλληλο μέσο συγκοινωνίας σύμφωνα βέβαια και με την οικονομική τους δυνατότητα.

Τώρα ως σημεία εισόδου των τουριστών που έρχονται στη χώρα μας με αεροπορικώς είναι φυσικά η Αθήνα αλλά με συνεχιζόμενη μείωση του ποσοστού της στο σύνολο από 53,92% το 1981 σε 33,5% το 1990 εφόσον έχει αναπτυχθεί κατά πολύ ο μαζικός τουρισμός που μέσω των πτήσεων charters δίνεται η δυνατότητα για συνδέση από το εξωτερικό κατευθείαν με τους τουριστικούς χώρους υποδοχής. Παρατηρείται λοιπόν μία συνεχώς αυξανόμενη κίνηση στα περιφερειακά αεροδρόμια της χώρας όπως του Ηρακλείου (21,3%), Κέρκυρας (11,3%), Ρόδου (13,4%), Κω (4,9%) ενώ αντίθετα το ποσοστό της άλλης μεγαλούπολης της Θεσσαλονίκης παραμένει σταθερό γύρω στο 3,6%. Τώρα ως προς την είσοδο των τουριστών στη χώρα μας σιδηροδρομικώς οι αναλογίες παραμένουν αμετάβλητες και ένα συντριπτικό ποσοστό αυτών εισέρχονται από την Ειδομένη (85,6%). Απ' αυτούς που ήρθαν οδικώς το 55,2% το 1990 διάλεξε τον σταθμό των Ευζώνων έναντι 77,16% το 1981, ακόμη εμφανίζεται ένα σημαντικό ποσοστό της τάξης του 13% που ήρθε από άλλους σταθμούς της χώρας μας που δεν καταγράφονται στα στατιστικά δελτία της ΕΣΥΕ και που μπορεί να είναι είτε από διάφορους μικρούς σταθμούς των παραμεθόριων νομών της Μακεδονίας-Θράκης είτε από το άνοιγμα των συνόρων μας με την Αλβανία μέσω της Κακαβιάς. Τέλος θαλασσίως μεγάλη κίνηση παρουσιάζεται στα λιμάνια της Κέρκυρας (32,4%), Πάτρας (26,8%), Ηγουμενίτσας (11,1%), που οφείλεται λόγω των δρομολογίων των ferry-boats μεταξύ Ιταλίας και Ελλάδας, και σε άλλα λιμάνια της χώρας κυρίως των Κυκλάδων. Βλέπουμε κι εδώ ότι ένα πολύ μικρό ποσοστό τουριστών προτιμάει το λιμάνι του Πειραιά ως σημείο εισόδου στη χώρα μας.

4. Φαινόμενο εποχικότητας

Ένα κύριο χαρακτηριστικό της τουριστικής ζήτησης είναι ότι εμφανίζει έντονη εποχικότητα. Η ζήτηση τουριστικών υπηρεσιών, όπως προκύπτει από τα στοιχεία αφίξεων και διανυκτερεύσεων της περιόδου 1981-1990, είναι καθαρά εποχιακή. Ο πίνακας 3 που

ακολουθεί μας δείχνει ότι κατά τους μήνες Ιανουάριο και Φεβρουάριο η τουριστική κίνηση είναι πάρα πολύ φτωχή και αυξάνει ελάχιστα τον Μάρτιο. Παρατηρούμε ότι η αρχή της τουριστικής σεζόν ανοίγει δειλά-δειλά τον Απρίλιο εντείνεται τον Μαΐο και διαρκεί μέχρι τον Σεπτέμβριο με αποκορύφωμα το τρίμηνο Ιουλίου - Σεπτεμβρίου που είναι περίοδος αιχμής.

Πίνακας 3

Κατανομή (%) διανυκτερεύσεων ημεδαπών και αλλοδαπών κατά μήνα, 1981, 1990

Μήνες	1981			1990		
	A	H	Σ	A	H	Σ
Ι	1,2	5,3	2,2	0,7	5,6	1,9
Φ	1,2	5,1	2,2	0,8	5,7	2,0
Μ	1,8	5,8	2,8	1,3	6,8	2,7
	4,2	16,2	7,3	2,8	18,1	6,5
A	6,5	8,1	6,9	5,9	7,4	6,3
Μ	10,7	7,4	9,9	11,7	7,2	10,6
Ι	13,6	8,4	12,2	15,0	8,1	13,3
	30,8	23,9	29,0	32,6	22,8	30,2
Ι	18,1	16,6	17,7	18,1	14,3	17,2
A	19,9	16,8	19,1	20,7	17,8	20,0
Σ	15,2	9,4	13,7	15,7	8,9	14,1
	53,1	42,8	50,5	54,6	41,0	51,3
Ο	8,9	5,9	8,1	8,1	6,1	7,6
N	1,7	5,5	2,7	1,1	6,1	2,3
Δ	1,3	5,8	2,4	0,8	5,9	2,0
	11,9	17,1	13,2	10,0	18,1	12,0
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Δείκτης Εποχικότητας Μέθοδος τυπικής απόκλισης	7,1	4,1	6,2	7,6	3,8	6,6

Πηγή: "ΕΣΥΕ" Στατιστική του τουρισμού 1980-82, 1988-90

Στο τρίμηνο αυτό πραγματοποιούνται παραπάνω από τις μισές διανυκτερεύσεις αλλοδαπών και ένα μικρότερο κάπως ποσοστό (της τάξης του 41%), των ημεδαπών. Τέλος η σεζόν αρχίζει να κλείνει σιγά-σιγά κατά τους μήνες Οκτώβριο και Νοέμβριου για να έλθουμε στο χειρότερο τρίμηνο της χρονιάς από Δεκέμβριο έως Φεβρουάριο

όπου τότε συγκεντρώνεται το 5,9% των συνολικών διανυκτερεύσεων. Βέβαια αυτή η κατανομή των διανυκτερεύσεων στους μήνες του χρόνου προέρχεται από τα συγκεντρωτικά αποτελέσματα της χώρας κάτι που θα πρέπει να τονίσουμε ότι οι τουριστικές σεζόν ποικίλουν από περιοχή σε περιοχή και εξαρτώνται κυρίως από τα ιδιαίτερα κλιματολογικά χαρακτηριστικά τους και την περίοδο που καταφθάνουν οι διαφορετικές ομάδες των εθνικοτήτων που προσελκύουν. Βέβαια το φαινόμενο ότι ο τουρισμός αποτελεί εποχιακή βιομηχανία οφείλεται στις κλιματικές ιδιομορφίες που επικρατούν, στην επιθυμία των υπαλλήλων για άδεια εργασίας με σκοπό να πάνε διακοπές, στο κλείσιμο των σχολείων, στη σπουδαιότητα ανάπτυξης του μαζικού τουρισμού και των οικονομικών πλεονεκτημάτων του κατά τους θερινούς μήνες. Επίσης από τον πίνακα 3 εάν συγκρίνουμε τις διανυκτερεύσεις για τα έτη 1981 και 1990 η κατάσταση δυστυχώς χειροτερεύει, βλέπουμε ότι ο δείκτης εποχικότητας¹, που εκφράζει τη συγκέντρωση των διανυκτερεύσεων στην περίοδο αιχμής, συνεχώς αυξάνεται κατά τα τελευταία έτη (από 6,2 το 1981 σε 6,6 το 1990).

Ως προς τις διανυκτερεύσεις των αλλοδαπών ο δείκτης εποχικότητας αυξάνει με μεγαλύτερο ρυθμό αφού οι αλλοδαποί τουρίστες επιδιώκουν να έρθουν καλοκαίρι για να γευτούν τον ήλιο και τη θάλασσα που προσφέρει σε αφθονία η χώρα μας. Σε αντίθεση και κατά παράδοξο τρόπο η εξέλιξη του δείκτη εποχικότητας των διανυκτερεύσεων των ημεδαπών, που είναι ασφαλώς πιο μικρός από τον αντίστοιχο των αλλοδαπών, μειώθηκε κατά την περίοδο 1981-1990 κάτι το οποίο μπορεί να οφείλεται στο πρόγραμμα κοινωνικού τουρισμού που εφαρμόστηκε κατά την εξεταζόμενη δεκαετία. Γενικότερα πιστεύουμε ότι συνολικός δείκτης εποχικότητας αυξάνεται γιατί οι προσπάθειες που καταβλήθηκαν για την άμβλυνσή της ήταν μεμονωμένες και περιστασιακές. Για την επίτευξη όμως του στόχου αυτού απαιτείται η εφαρμογή ενός προγράμματος ανάπτυξης νέων μορφών τουρισμού, με την αξιοποίηση των υφισταμένων δυνατοτήτων ώστε να αναπτυχθεί ο χειμερινός τουρισμός.

5. Εξελίξεις στις διανυκτερεύσεις

Η κατανομή των δηλωμένων διανυκτερεύσεων, ημεδαπών και αλλοδαπών, κατά νομό και κατηγορίες καταλυμάτων για τα έτη 1981, 1990 δίνονται στον πίνακα Α3 και στους χάρτες Α1-Α7. Κατά την περίοδο αυτή παρουσιάστηκε μεγάλη διαφοροποίηση της κατανομής των διανυκτερεύσεων σε αύξηση του ποσοστού τους στο σύνολο υπέρ των νομών Ζακύνθου, Λευκάδας, Κεφαλληνίας, Γρεβενών, Ευρυτανίας, Φλώρινας, Λέσβου, Ηρακλείου, Ρεθύμνου και Χανίων. Αντίθετα μείωση παρουσίασαν οι νομοί Αττικής, Εύβοιας,

¹ ο δείκτης εποχικότητας εκτιμείται βάσει του τύπου της τυπικής απόκλισης για τους 12 μήνες του έτους

Φθιώτιδας, Κέρκυρας, Λάρισας, Θεσσαλονίκης. Όλοι οι υπόλοιποι νομοί παρέμειναν στα ίδια περίπου επίπεδα.

Πίνακας 4

Κατανομή (%) διανυκτερεύσεων ημεδαπών και αλλοδαπών στους σπουδαιότερους τουριστικούς νομούς για τα έτη 1981, 1990

Νομοί	1981			1990		
	Η	Α	Σ	Η	Α	Σ
Δωδεκανήσου	2,76	22,34	17,37	4,96	27,69	22,13
Αττικής	23,22	23,91	23,74	21,97	15,99	17,45
Ηρακλείου	2,35	10,3	8,28	2,60	13,15	10,57
Κερκύρας	2,26	11,21	8,94	3,47	7,82	6,76
Λασιθίου	0,76	4,57	3,61	0,81	4,78	3,81
Θεσσαλονίκης	10,1	2,76	4,62	7,72	1,92	3,33
Ρεθύμνης	0,41	2,12	1,69	0,36	4,10	3,19
Χαλκιδικής	2,38	3,27	3,04	2,56	3,35	3,16
Αργολίδος	2,1	2,88	2,68	2,71	2,27	2,38
Χανίων	1,18	1,13	1,15	1,28	2,62	2,29
Σύνολο	47,52	84,49	75,12	48,44	83,69	75,07

Πηγή: "ΕΣΥΕ" Στατιστική του τουρισμού 1980-82, 1988-90

Ειδικότερα τώρα απ' τον παραπάνω πίνακα 4 προκύπτει ότι η αλλοδαπή ζήτηση κατανέμεται σε μικρό σχετικά αριθμό νομών, ενώ η ημεδαπή σε μεγαλύτερο (το 83,69% των αλλοδαπών και το 48,44% των ημεδαπών συγκεντρώθηκε σε δέκα μόνο τουριστικούς νομούς το 1990). Παρατηρείται λοιπόν το φαινόμενο της υπερσυγκέντρωσης της τουριστικής δραστηριότητας σε μικρό αριθμό περιοχών. Οι αφίξεις όμως και οι διανυκτερεύσεις θα πρέπει να κατανέμονται σε περισσότερες περιοχές ώστε να μπορεί να διασφαλισθεί μεγαλύτερος βαθμός σταθερότητας για την τουριστική βιομηχανία και να αποφευχθεί υπερβολική εξάρτηση στην αγορά. Μεταξύ των ετών 1981 και 1990 παρατηρούμε αρκετές διαφοροποιήσεις ως προς την κατανομή της τουριστικής ζήτησης (αλλοδαπών και ημεδαπών). Ένα πρώτο χαρακτηριστικό είναι ο σαφής μη αθηναιοκεντρισμός προσανατολισμός και η μείωσή της στο νομό Θεσσαλονίκης. Το στοιχείο αυτό είναι σχετικά νέο γιατί παλαιότερα η Αθήνα κατά κύριο λόγο και έπειτα η Θεσσαλονίκη λειτουργούσαν ως κόμβοι άρθρωσης των ροών των ξένων τουριστών με τον ελληνικό χώρο. Ο ρόλος αυτός περιορίστηκε σημαντικά γιατί είχαμε την απευθείας σύνδεση άλλων περιφερειακών νομών με πτήσεις τσάρτερ, στροφή προς τον ομαδικό τουρισμό, όξυνση των προβλημάτων της μόλυνσης του περιβάλλοντος και της κυκλοφοριακής συμφόρησης των δύο μεγάλων αστικών κέντρων. Σαν συνέπεια όλων αυτών παρουσίασαν σημαντική αύξηση σε

απόλυτα μεγέθη όλοι οι νομοί της Κρήτης, ο νομός Δωδεκανήσου και έπειτα οι νομοί Ζακύνθου, Μαγνησίας και Χαλκιδικής. Το αποτέλεσμα είναι ότι η σχετική σημασία του ξενοδοχειακού δυναμικού της πρωτεύουσας μειώνεται συνεχώς -έστω αν παραμένει αξιόλογη από άποψη απόλυτων μεγεθών- ενώ παράλληλα άρχισαν να παρατηρούνται σημαντικά προβλήματα πληρότητας στα αθηναϊκά ξενοδοχεία. Κατά συνέπεια, ο τουρισμός συνέτινε επομένως στην αλλαγή του συσχετισμού μεταξύ κέντρου και περιφέρειας. Έτσι οι νομοί που επωφελήθηκαν περισσότερο από τις τουριστικές εξελίξεις που ήταν η κατ' εξοχήν μαζικού τουρισμού και η αναζήτηση περιοχών με παραλίες και υψηλή ηλιοφάνεια (και, με δευτερεύουσα και φθίνουσα σημασία, στην ύπαρξη αρχαιολογικών χώρων) ήταν οι νομοί του νότου και ιδίως σε αυτές που έχουν σημαντικό νησιώτικο τμήμα. Σε μικρότερη κλίμακα, παρατηρήθηκε πράγματι τουριστική ανάπτυξη και σε ορισμένες κεντρικές ή βόρειες περιοχές, όπως στη Μακεδονία -Χαλκιδική, Πιερία, Θεσσαλονίκη- που είναι αποδέκτες και των τουριστών από τις ανατολικές χώρες κατά τα τελευταία έτη. Σε αυτή την άνιση κατανομή συνετέλεσε και ότι οι ειδικές μορφές τουρισμού (π.χ. οικοτουρισμός, αγροτουρισμός, χειμερινός τουρισμός) στην Ελλάδα παρέμειναν πολύ λίγο ανεπτυγμένες και που θα έδιναν την τάση για ανάδειξη σε νέων τουριστικών περιοχών ίσως ορεινών.

6. Υπολογισμός αναγκαίου αριθμού διανυκτερεύσεων σε περίπτωση μέγιστης πληρότητας των διαφόρων καταλυμάτων

Σ' αυτό το κομμάτι της έρευνας θέλω να τονίσω ότι έχουμε αλλαγή των ζητούμενων κι ενώ στη δεκαετία 1971-1981 μιλούσαμε για κάποια αναγκαία αύξηση ξενοδοχειακών κλινών ώστε η τουριστική προσφορά να είναι ανάλογη της εκρηκτικής αύξησης που γνώρισε η τουριστική ζήτηση κατά την περίοδο εκείνη. Τώρα για το 1991 δεν μπορούμε να πούμε το ίδιο καθώς η δημιουργία νέων κλινών ήταν κατά πολύ μεγαλύτερη από αυτή των νέων διανυκτερεύσεων με συνέπεια να έχουμε χαμηλές πληρότητες σε πολλές περιοχές της Ελλάδας και αρκετές τουριστικές και ξενοδοχειακές επιχειρήσεις να μην είναι αποδοτικές. Παρουσιάζεται λοιπόν ένα αντίθετο φαινόμενο το οποίο οφείλεται κυρίως στην πολιτική των εκάστοτε κυβερνήσεων, και κυρίως κατά την περίοδο της δικτατορίας, που οδήγησε στη ταχεία αύξηση της τουριστικής προσφοράς και με την έλλειψη ενός μακροχρόνιου προγράμματος ανάπτυξης -βάσει έρευνας- και που επηρέασαν δυσμενώς τόσο τη χωροταξική κατανομή των τουριστικών καταλυμάτων όσο και τη μορφή και το μέγεθος των μονάδων.

Με τη σειρά μας θα προσπαθήσουμε να προσδιορίσουμε το ύψος των αναγκαίων διανυκτερεύσεων -στα ξενοδοχειακά καταλύματα και CAMPING- ανά νομό για το 1991 ώστε να υπάρχει μέγιστη πληρότητα στα παραπάνω καταλύματα για τους μήνες αιχμής, τον Αύγουστο και Ιούλιο-Αύγουστο αντίστοιχα. (Βλέπε πίνακες A4, A5, A6)

Υστερα από αναλύσεις το προβλεπόμενο ύψος των απαιτούμενων διανυκτερεύσεων κυμαίνεται γύρω στις 71 εκ. και είναι κατά πολύ μεγαλύτερο απ' τις 45 εκ. που είναι σήμερα. Αυτό συνεπάγεται μια προσέλευση, στα παραπάνω καταλύματα, τουριστών της τάξης των 16,5 εκ. ετησίως. Το μέγεθος αυτό υπολογίστηκε, αν αναλογιστούμε ότι ο μέσος χρόνος παραμονής των τουριστών είναι 4,3 ημέρες. Οι παραδοχές που λήφθηκαν υπόψη για τον υπολογισμό των αναγκαίων διανυκτερεύσεων στα ξενοδοχεία της χώρας μας είναι ότι πολλαπλασιάσαμε τον αριθμό των κλινών επί τη μέγιστη πληρότητα (90%) επί τον μήνα αιχμής (Αύγουστο - 31 ημέρες) και διαιρώντας με το ποσοστό που αναλογίζεται για τις διανυκτερεύσεις αυτό τον μήνα προς των συνολικών είναι 18,88%, βρίσκουμε τον απαιτούμενο αριθμό διανυκτερεσεων για όλο το έτος. Το ίδιο πράξαμε και για τις θέσεις στα CAMPING με τη μόνη διαφορά ότι χρησιμοποιήσαμε ως μήνες αιχμής τον Ιούλιο-Αύγουστο (60 ημέρες) και ποσοστό διανυκτερεύσεων αυτή την εποχή περίπου 76,45%.

Συμπεραίνουμε ότι η Ελλάδα πρέπει να δέχεται κάθε χρόνο τουλάχιστον 14-16 εκ. τουρίστες. Οποιοδήποτε νούμερο μικρότερο απ' αυτό δεν μπορεί να καλύψει τις ανάγκες των ανθρώπων που ενασχολούνται με τον τουρισμό, ούτε τον αριθμό των τουριστικών κλινών κ.λ.π. Ειδικά για τις υπάρχουσες ξενοδοχειακές κλίνες μεγάλο πρόβλημα έλλειψης διανυκτερεύσεων -σε απόλυτα νούμερα- παρατηρείται στους νομούς Αττικής, Εύβοιας, Φθιώτιδας, Κέρκυρας, Ζακύνθου, Αργολίδας, Κορινθίας, Καβάλας, Πιερίας, Δωδεκανήσου, Κυκλάδων και των νομών της Κρήτης. Τώρα εάν εξετάσουμε το ποσοστό πραγματικών προς απαιτούμενων διακρίνουμε χαμηλά ποσοστά στους νομούς Εύβοιας, Φθιώτιδας, Κορινθίας, Μαγνησίας, Γρεβενών, Κιλκίς, Πέλλης Πιερίας, Κυκλάδων, Σάμου, Λέσβου, Χίου και επίσης υψηλά ποσοστά στους νομούς Άρτας, Ιωαννίνων, Καρδίτσας, Δράμας, Ημαθίας, Θεσσαλονίκης, Φλώρινας, Ξάνθης, Ροδόπης, Δωδεκανήσου, Ηρακλείου.

7. Χρόνος παραμονής των τουριστών στη χώρα μας

Η μέση διάρκεια παραμονής των τουριστών στη χώρα μας αυξήθηκε στις 4,3 ημέρες¹ για το 1990 έναντι 3,95 για το 1981. Για δε τους ημεδαπούς οι αντίστοιχοι μέσοι χρόνοι παραμονής ήταν 2,6 και 2,48 ημέρες. Για δε τους αλλοδαπούς είχαμε 5,45 και 4,96 ημέρες. Αυτό είναι ένα ενθαρρυντικό στοιχείο για τον τουρισμό μας. Βλέπουμε ότι οι τουρίστες παραμένουν μεγαλύτερο χρονικό διάστημα στη χώρα μας που σημαίνει ότι μπορεί και να μετακινούνται μέσα σε αυτή για να την γνωρίσουν καλύτερα. Απ' τον πίνακα Α7 και τον χάρτη Α8 μπορούμε να διαπιστώσουμε πως οι νομοί κατανέμονται σε περιηγητικού, μεικτού και παραθεριστικού

¹ Οι μέρες παραμονής προκύπτουν από το πηλίκο του αριθμού των διανυκτερεύσεων των τουριστών προς τον αριθμό των αφίξεων τους

χαρακτήρα. Η κατανομή αυτή εξαρτάται από το σύνολο των συγκοινωνιακών συνδέσεων με άλλους νομούς, τα τουριστικά κυκλώματα, τους σταθμούς εισόδου-εξόδου τουριστών, τους τουριστικούς πόρους (π.χ. αρχαιολογικοί χώροι και μουσεία, αμμώδεις ακτές, παραδοσιακοί οικισμοί) που βρίσκονται στους νομούς αυτούς. Σαν κριτήριο κατάταξής τους θέσαμε :

1) για τον περιηγητικό τύπο ζήτησης τις περιοχές ότι ο μέσος χρόνος παραμονής (ΜΧΠ) των τουριστών είναι μεταξύ 1-3 ημερών

2) για τον μείκτο τύπο ζήτησης τις περιοχές ότι ο ΜΧΠ είναι μεταξύ 3-5 ημερών και

3) για τον παραθεριστικό τύπο ζήτησης τις περιοχές ότι ο ΜΧΠ είναι μεγαλύτερος από τις 5 ημέρες.

Στον χάρτη Α8 για το έτος 1990 εύκολα μπορούμε να διακρίνουμε τους νομούς σύμφωνα με τους προηγούμενους τύπους. Διαπιστώνουμε ότι μεγάλος μέσος χρόνος παραμονής των τουριστών χαρακτηρίζει τους νομούς του Ιονίου Πελάγους, της Κρήτης, της Λέσβου, της Σάμου, της Χίου, της Δωδεκανήσου, της Κορινθίας, της Αττικής, της Εύβοιας, της Πιερίας και της Χαλκιδικής κάτι το οποίο αναδεικνύει την τουριστική τους ζήτηση. Πιστεύω ότι αυτός είναι ένας αντιπροσωπευτικός δείκτης για το πόσο ένας νομός αποτελεί τουριστικό θέλγητρο και ιδίως εάν λάβουμε υπόψη μας το μέσο χρόνο παραμονής των αλλοδαπών τουριστών. Αξιοσημείωτο είναι ότι σε όλους τους νομούς της ευρύτερης ηπειρωτικής Ελλάδας παρατηρείται πολύ μικρός μέσος χρόνος παραμονής από 1 έως 2,5 ημέρες.

8. Κατηγορίες τουριστικής πελατείας ως προς την προτίμησή τους στις διάφορες περιοχές και κατηγορίες τουριστικών περιοχών ως προς την πελατεία που προσελκύουν

Σύμφωνα με τις διανυκτερεύσεις που εξετάζουμε για τα έτη 1981 και 1990 στις 29 τουριστικές περιοχές όπου ο ΕΟΤ έχει διαμελήσει την Ελλάδα και παρουσιάζει επίσημα στατιστικά στοιχεία ως προς τον αριθμό των διανυκτερεύσεων σ' αυτές, θα προσπαθήσουμε να ομαδοποιήσουμε τις εθνικότητες που εμφανίζουν ομοιότητες ως προς την προτίμησή τους στις παρακάτω περιοχές και σε ποιές τουριστικές περιοχές συγκεντρώνονται.

Για να είναι σωστή η διερεύνησή μας μετατρέψαμε τις διανυκτερεύσεις από απόλυτα μεγέθη που ήταν 1) σε ποσοστά συμμετοχής κάθε εθνικότητας στις εξεταζόμενες περιοχές και 2) σε ποσοστά τέτοια που να μας δείχνει πως η κάθε εθνικότητα κατανέμεται σε κάθε μια τουριστική περιοχή δηλαδή την προτίμησή τους.

Οι 29 τουριστικές περιοχές καθώς κι οι 14 εθνικότητες που εξετάζονται, απεικονίζονται στον πίνακα 5.

Πίνακας 5

Εξεταζόμενες τουριστικές περιοχές και εθνικότητες

Τουριστικές περιοχές	Εθνικότητες
Αθήνα	Αγγλική
Αθήνα - Βορ. προάστεια	Αμερικάνικη
Ακτές Αττικής	Αυστριακή
Καμ. Βούρλα - Μαλεσίνα	Βελγική
Ερατεινή - Δελφοί	Γαλλική
Ερέτρια - Αλιβέρι	Γερμανική
Κυλλήνη - Γαργαλιάνοι	Γιουγκοσλάβικη
Πύλος - Μεσσήνη	Δανική
Κόρινθος - Πάτρα	Ελβετική
Περιοχή Ερμιόνιδος	Ιαπωνική
Μέθανα - Πόρος - Γαλατάς	Ισπανική (μόνο το 1981)
Μακρυγιαλός - Πλαταμώνας	Ιταλική
Θεσσαλονίκη - Αγία Τριάδα	Νορβηγική
Μουδανιά - Ιερισσός	Ολλανδική
Καβάλα - Θάσος	Σουηδική
Πήλιο	Φινλανδική (μόνο 1981)
Σποράδες	
Κέρκυρα	
Ιόνιοι Νήσοι	
Ακτές Ηπείρου	
Βόρεια Κρήτη	
Νότια Κρήτη	
Λοιπή Κρήτη	
Ρόδος	
Κως	
Λοιπά Δωδεκάνησα	
Κυκλάδες	
Νήσοι Αιγαίου	
Λοιπή Ελλάδα	

Πηγή: "ΕΣΥΕ" Στατιστική του τουρισμού

Χρησιμοποιούμενη τεχνική στατιστικής ανάλυσης για την εξαγωγή των ομάδων χρησιμοποιήσαμε την μέθοδο Factor analysis, μια τεχνική που εντάσσεται στην ευρύτερη κατηγορία των μεθόδων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

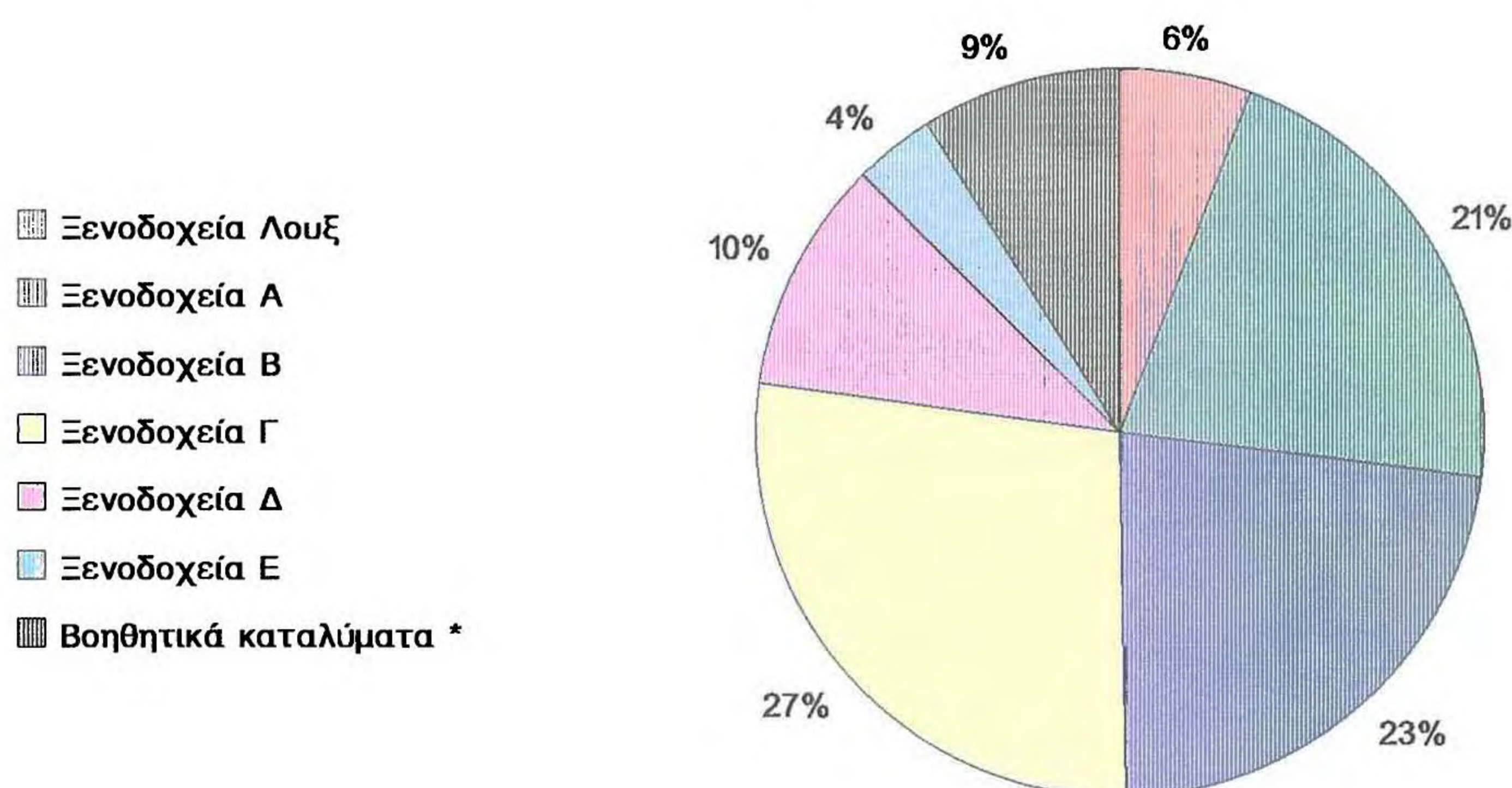
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ

1. Εξελίξεις στις ξενοδοχειακές και μη κλίνες

Ο αριθμός των κλινών σε όλα τα καταλύματα (κύρια και βοηθητικά) αυξήθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό 5,92% κατά την περίοδο 1981-1990 (4,48% στα κύρια και 20,92% στα βοηθητικά) και έφτασε τις 438 χιλιάδες (366 χιλ. τα κύρια και 72 χιλ. τα βοηθητικά). Βέβαια, στα βοηθητικά καταλύματα δεν περιλαμβάνονται 88 χιλιάδες θέσεις για κάμπινγκ και 282 χιλιάδες κλίνες σε ενοικιαζόμενα δωμάτια που είναι δηλωμένα. Ο υψηλότερος ρυθμός αύξησης στα κύρια καταλύματα επιτεύχθηκε στα ξενοδοχεία Β', Γ' και Ε' κατηγορίας (5,4%, 5,6% και 6,52% αντίστοιχα), καθώς και στα Α' κατά 4,67%, ενώ στα ΑΑ' και στα Δ' παραμένει αρκετά χαμηλός (1,37% και 0,16% αντίστοιχα). Σίγουρα αυτή η τάση διαφέρει ριζικά από την ανάπτυξη που έλαβε χώρα κατά την δεκαετία 1970-81 όπως βλέπουμε στον πίνακα Β1. Τότε μιλάγαμε για ραγδαία εξέλιξη των ξενοδοχείων ΑΑ', Α' και Β' κατηγορίας κατά 27%, 35% και 15% αντίστοιχα και σαφώς μικρότερη για τα Γ', Δ' και Ε' κατηγορίας.

Διάγραμμα 3

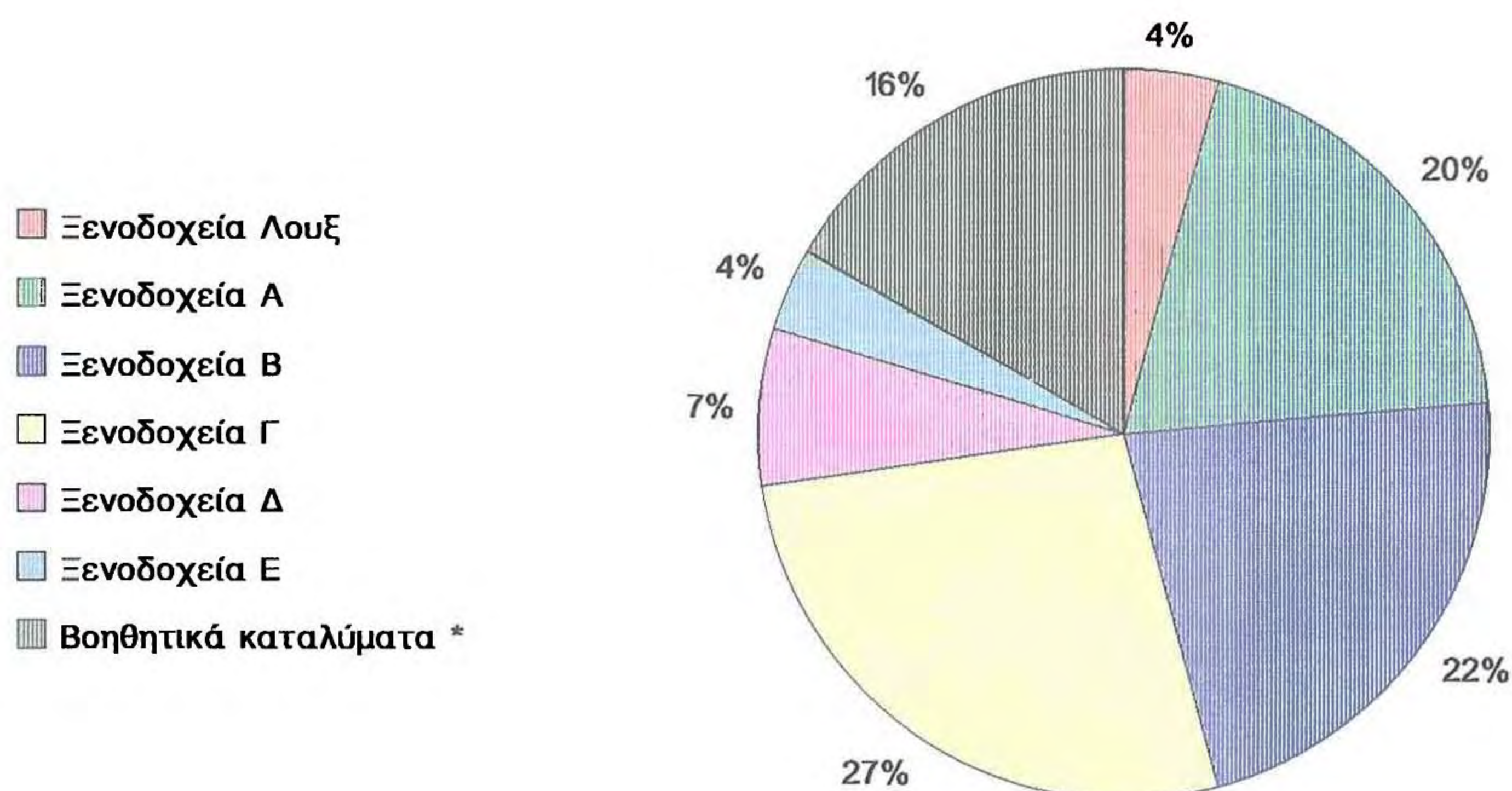
Κατανομή κλινών κατά κατηγορία στο έτος 1981

Πηγή: "ΕΣΥΕ" Στατιστική του τουρισμού 1980-82

Διάγραμμα 4

Κατανομή κλινών κατά κατηγορία στο έτος 1990

Πηγή: "ΕΣΥΕ" Στατιστική του τουρισμού 1988-90

Με μια πρώτη ματιά απ' τον πίνακα Β1 διαπιστώνουμε ότι η τουριστική προσφορά συγκεντρώνεται σε μικρό σχετικά αριθμό περιοχών. Το 59,3% περίπου όλων των κλινών βρίσκεται στους νομούς Αττικής, Δωδεκανήσου, Κυκλάδων, Μαγνησίας, Κέρκυρας, Θεσσαλονίκης, Ηρακλείου, Λασιθίου, Χαλκιδικής. Επίσης εντός των περιοχών αυτών οι τουριστικές δραστηριότητες συγκεντρώνονται γύρω από τα αστικά κέντρα.

Γενικά τώρα η κατανομή των κλινών των κύριων καταλυμάτων κατά νομό παρουσίασε σημαντικές μεταβολές κατά την περίοδο 1981-1990, που ήταν κυρίως προϊόν της αλλαγής των προτιμήσεων των αλλοδαπών τουριστών. Ένα γενικό συμπέρασμα που μπορούμε να εξάγουμε είναι η μείωση του ποσοστού συμμετοχής των κλινών στο σύνολο, δυναμικών νομών όπως της Αττικής, Θεσσαλονίκης (από 18,26% και 4,23% το 1981 σε 11,01% και 2,06% το 1990) και ακολουθούν με μικρότερη μείωση νομοί που γειτνιάζουν και εξαρτώνται συγκοινωνιακά από τους προαναφερόμενους νομούς όπως είναι οι νομοί Ευβοίας, Αργολίδας, Φθιώτιδας, Πιερίας και τέλος της Καβάλας. Όλοι αυτοί οι νομοί ήταν απ' τους πρώτους που αναπτύχθηκαν τουριστικά κατά την περίοδο 1971-1981. Αντίθετα παρατηρούμε μεγάλη αύξηση στους νησιώτικους νομούς όπως Δωδεκανήσου, Κυκλάδων, Κερκύρας, Ηρακλείου και τέλος Χαλκιδικής, Μαγνησίας. Στους νομούς που αποτελούν την ηπειρωτική Ελλάδα παρατηρείται στασιμότητα, μείωση ή ακόμη και εξαφάνιση του τουριστικού φαινομένου. Τώρα ως προς τους ρυθμούς αύξησης των κλινών του τουριστικού δυναμικού -όπως αυτό υπολογίζεται από τις ξενοδοχειακές κλίνες, τις θέσεις στα camping και τα επιπλωμένα ενοικιαζόμενα διαμερίσματα- κατά την περίοδο 1981-1990 στο σύνολο της Ελλάδας έχουμε 10,22%. Βέβαια παρουσιάζονται μεγάλες ανισότητες σε επίπεδο νομών, έτσι στους

παραγοντικής ανάλυσης και που αποκαλύπτει τις όχι πάντα προφανείς διασυνδέσεις στο εσωτερικό ενός πίνακα πολλών στηλών ή μεταβλητών και σειρών. Σαν προϊόν της μεθόδου αυτής έχουμε λοιπόν ένα αριθμό συνιστωσών, δηλαδή νέων μεταβλητών <<δεύτερης τάξης>> που αποτελούν συνθέσεις των αρχικών και ερμηνεύουν, κατά φθίνουσα κλίμακα, τη συνολική διακύμανση των δεδομένων.

Μετά την διερεύνηση λοιπόν προέκυψαν έξι διαφορετικοί τύποι-ομάδες εθνικότητων για το έτος 1981 :

- 1) η Ολλανδική, η Ελβετική, η Αυστριακή κι η Γερμανική,
- 2) των τριών Σκανδιναυικών χωρών συμπεριλαμβανομένης και της Δανικής,
- 3) η Αγγλική,
- 4) η Ιταλική, η Γαλλική κι η Βελγική,
- 5) η Αμερικάνικη, η Ιαπωνική και τέλος,
- 6) η Γιουγκοσλάβικη.

Ομοίως και για το έτος 1990 προκύπτουν τέσσερεις διαφορετικοί τύποι-ομάδες εθνικότητων :

- 1) η Ολλανδική, η Βελγική, η Γερμανική, η Δανική, η Αυστριακή, η Νορβηγική, η Ελβετική, η Σουηδική κι η Αγγλική,
- 2) η Ιταλική,
- 3) η Αμερικάνικη, η Ιαπωνική κι η Γιουγκοσλαβική,
- 4) η Γαλλική,

Τώρα ως προς τις περιοχές που προτιμούν οι παραπάνω ομάδες εθνικότητων (σύμφωνα με τη μέθοδο Cluster analysis) βλέπουμε ότι για το 1981 οι Ολλανδοί, Ελβετοί, Αυστριακοί κι οι Γερμανοί προτιμούν κυρίως την Β. Κρήτη και τη Ρόδο και λιγότερο Αθήνα, την Κέρκυρα και την υπόλοιπη Ελλάδα. Οι Αμερικάνοι και οι Ιάπωνες επισκέπτονται περισσότερο την Αθήνα. Οι δε Βέλγοι, Γάλλοι και Ιταλοί που θεωρούνται περιηγητές τουρίστες προτιμούν την Αθήνα και περιοχές της υπόλοιπης Ελλάδας και λιγότερο τη Β. Κρήτη, τις ακτές της Αττικής και τη Κέρκυρα. Οι Σκανδιναυικοί λαοί και οι Δανοί υπερσυγκεντρώνονται στη Ρόδο και έπειτα στη Β. Κρήτη, Κω και την Αθήνα. Οι Αγγλοι χωροθετούνται κυρίως στη Κέρκυρα, στη Β. Κρήτη και στην Ρόδο.

Για το 1991 οι λαοί της Δυτικής Ευρώπης (πλην της Γαλλίας) και της Σκανδιναβίας κατανέμονται στην Ρόδο και την Β. Κρήτη και έπειτα στη Κέρκυρα, στην υπόλοιπη Κρήτη και στη Κω. Οι δε Ιταλοί προτιμούν την Αθήνα, την Κέρκυρα, την Β. Κρήτη, την Ρόδο και την υπόλοιπη Ελλάδα καθώς είναι περιηγητικός λαός. Οι Γάλλοι προτιμούν την Αττική (Αθήνα), την περιοχή της Ερμιόνης, την Β. Κρήτη και όλη την υπόλοιπη Ελλάδα. Τέλος οι Αμερικάνοι, οι Ιάπωνες και οι Γιουγκοσλάβοι προτιμούν κυρίως την Αθήνα και απ' αυτούς, οι Γιουγκοσλάβοι, την περιοχή του Πλαταμώνα.

Η προσέγγιση που έγινε για την επίλυση του προβλήματος ήταν μέ την βοήθεια μιας άλλης τεχνικής στατιστικής ανάλυσης, της ταξινομικής (Cluster analysis) που αντιστρέφει την οπτική γωνία

της διερεύνησης : ομαδοποιεί όχι τις στήλες (μεταβλητές) του πίνακα αλλά τις σειρές του.

Πίνακας 6

Τουριστικές περιοχές και κυρίαρχες εθνικότητες ως προς τον αριθμό των διανυκτερεύσεων σε αυτές

Τουριστικές περιοχές	Επικρατούσα εθνικότητα	
	1981	1991
Αθήνα	Αμερικάνικη (19%)	Αμερικάνικη (18%)
Αθήνα - Βορ. προάστεια	Αμερικάνικη (58%)	Αμερικάνικη (29%)
Ακτές Αττικής	Αγγλική (43%)	Γαλλική (23%)
Καμ. Βούρλα - Μαλεσίνα	Γερμανική (30%)	Γαλλική (25%)
Ερατεινή - Δελφοί	Γαλλική (39%)	Γαλλική (25%)
Ερέτρια - Αλιβέρι	Γαλλική (26%)	Γαλλική (36%)
Κυλλήνη - Γαργαλιάνοι	Γερμανική (63%)	Γερμανική (56%)
Πύλος - Μεσσήνη	Γερμανική (38%)	Γαλλική (38%)
Κόρινθος - Πάτρα	Γαλλική (34%)	Γαλλική (33%)
Περιοχή Ερμιόνης	Γαλλική (41%)	Γαλλική (60%)
Μέθανα - Πόρος - Γαλατάς	Αγγλική (56%)	Αγγλική (32%), Γερμανική (32%)
Μακρυγιαλός - Πλαταμώνας	Γιουγκοσλάβικη (54%)	Γερμανική (49%)
Θεσσαλονίκη - Αγία Τριάδα	Γιουγκοσλάβικη (29%)	Γιουγκοσλάβικη (31%)
Μουδανιά - Ιερισσός	Αγγλική (42%)	Γερμανική (44%)
Καβάλα - Θάσος	Γερμανική (25%)	Γερμανική (49%)
Πήλιο	Γερμανική (38%)	Γερμανική (37%)
Σποράδες	Γερμανική (30%)	Αγγλική (30%)
Κέρκυρα	Αγγλική (61%)	Αγγλική (38%)
Ιόνιοι Νήσοι	Αγγλική (42%)	Αγγλική (67%)
Ακτές Ηπείρου	Γαλλική (47%)	Γερμανική (36%)
Βόρεια Κρήτη	Γερμανική (31%)	Γερμανική (43%)
Νότια Κρήτη	Αγγλική (50%)	Γερμανική (48%)
Λοιπή Κρήτη	Γερμανική (33%)	Γερμανική (39%)
Ρόδος	Γερμανική (24%)	Γερμανική (33%)
Κως	Αγγλική (21%)	Γερμανική (40%)
Λοιπά Δωδεκάνησα	Αγγλική (33%)	Γερμανική (39%)
Κυκλάδες	Γερμανική (29%)	Γερμανική (25%)
Νήσοι Αιγαίου	Γερμανική (25%)	Γερμανική (45%)
Λοιπή Ελλάδα	Γερμανική (28%)	Γερμανική (26%)

Πηγή: "ΕΣΥΕ" Στατιστική του τουρισμού 1980-82, 1988-90

νομούς της νησιωτικής Ελλάδας συναντάμε αυξήσεις από 15% έως 32% σε αντίθεση με τους νομούς της υπόλοιπης Ελλάδας όπου έχουμε από -0,6% (Ν. Θεσσαλονίκης) έως 6% (πολύ κάτω του ρυθμού αύξησης του συνόλου της Ελλάδας) και με εξαίρεση τους νομούς Μαγνησίας (17%), Χαλκιδικής (17%), Πρεβέζης (31%), Λακωνίας (16%), της Μεσσηνίας (11%) και τέλος της Ευρυτανίας (9%) που καταλαμβάνει την θέση του μοναδικού ηπειρωτικού νομού που αυξήθηκε αρκετά λόγω επενδύσεων για την ανάπτυξη του χειμερινού τουρισμού. Συνοπτικά βλέπουμε ότι ο τουρισμός στην Ελλάδα τείνει να ταυτιστεί με την εύκολη λύση νησί, θάλασσα και ήλιος με όλα τα δυσχερή συνεπακόλουθα προβλήματα αυτού του φαινομένου.

Όσον αφορά τον βαθμό χωροθέτησης των κλινών ανά νομό σε σχέση με τον ρυθμό αύξησης της Ελλάδας¹ για το 1991 προκύπτει ότι τον μεγαλύτερο παρουσιάζουν οι νομοί Λευκάδας (2,7), Χανίων (2,1), Ρεθύμνου (2,0) και έπειτα οι νομοί του Β. & Ν. Αιγαίου και Ιονίου, Χαλκιδικής, Έβρου, Ροδόπης, Μαγνησίας (πίνακας Β3). Βέβαια οι υπόλοιποι νομοί της ηπειρωτικής Ελλάδας εμφανίζουν βαθμό χωροθέτησης πολύ μικρότερο της μονάδας άρα με αναπτύσσονται με βραδύτερους ρυθμούς από ότι ολόκληρη η χώρα. Οι τάσεις δείχνουν λοιπόν ότι οδηγούμαστε σε μια περιφερειοποίηση-αποκέντρωση του τουρισμού και απομάκρυνση από τα δύο μεγάλα αστικά κέντρα και των γειτονικών τους νομών.

Επίσης σημαντικό ενδιαφέρον είναι να δούμε την διαχρονική εξέλιξη της κατανομής των ξενοδοχειακών κλινών και των θέσεων στα camping σε κάθε νομό για τις περιόδους 1975-83 και 1983-91. Έτσι διαπιστώνουμε ότι ο νομός Αττικής και ο νομός Δωδεκανήσου συγκεντρώνουν περίπου ο καθένας από 16% των ξενοδοχειακών κλινών το 1991 αλλά για τον δε πρώτο νομό υπάρχει μία συνεχιζόμενη μείωση του ποσοστού του στο σύνολο και αμελητέα αύξηση σε απόλυτα μεγέθη ενώ στον μεν δεύτερο σημειώθηκε ραγδαία αύξηση και στις δύο περιπτώσεις για τη δεκαετία 1983-1991. Δυναμικοί ωστόσο είναι οι νομοί Ηρακλείου με 8,5%, Κέρκυρας 6,7% και Κυκλάδων 5,2%. Την μεγαλύτερη αύξηση των ποσοστών τους των νέων ξενοδοχειακών κλινών στο σύνολο της χώρας την περίοδο αυτή παρουσίασαν οι νομοί Ζακύνθου, Μαγνησίας, Χαλκιδικής, Κέρκυρας, Δωδεκανήσου, Κυκλάδων, Σάμου, Λέσβου, Ηρακλείου, Λασιθίου, Ρεθύμνου και Χανίων. Επίσης την μεγαλύτερη μείωση παρουσίασαν οι νομοί Αττικής, Εύβοιας, Φθιώτιδας, Αργολίδας, Κορινθίας και Θεσσαλονίκης, νομοί που αποτελούν ένα πολύσημαντικό κομμάτι της πίτας της τουριστικής προσφοράς.

Κατά την περίοδο 1983-1991 τη μεγαλύτερη αύξηση σε νέες ξενοδοχειακές κλίνες παρουσίασαν κατά σειρά οι ακόλουθοι νομοί:

N. Δωδεκανήσου	25,2%
N. Κέρκυρας, Χαλκιδικής, Ηρακλείου, Λασιθίου, Ρεθύμνου, Χανίων και Κυκλάδων	6,2 - 8,8%
N. Μαγνησίας	4,3%

¹ Κάνουμε την παραδοχή και λαμβάνουμε την τιμή της αύξησης της Ελλάδας ως μονάδα

Ν. Ζακύνθου, Λέσβου, Σάμου 2 - 3%

ενώ για την περίοδο 1975-1983 είχαμε κατά σειρά για τους νομούς:

Ν. Ηρακλείου	17,2%
Ν. Δωδεκανήσου	14,8%
Ν. Αττικής	12,4%
Ν. Κέρκυρας, Κυκλάδων	5,5 - 7%
Ν. Φθιώτιδας, Χαλκιδικής, Λασιθίου, και Ρεθύμνου	3,5 - 4,3%
Ν. Εύβοιας, Αργολίδας, Ζακύνθου, Μαγνησίας, Καβάλας, Πιερίας,	2 - 3%

Σημαντικό επίσης είναι να αναφέρουμε ότι ο νομός Θεσσαλονίκης παρουσιάζει, και για τις δύο χρονικές περιόδους που εξετάζουμε, καθαρή μείωση των ξενοδοχειακών κλινών. Αυτή την καθαρή μείωση ακολουθούν μόνο για την τελευταία περίοδο οι νομοί Αχαΐας, Λάρισας και Ξάνθης. Βλέπουμε λοιπόν ότι διενεργείται μια σημαντική σε έκταση περιφερειακή αναδιάρθρωση της κατανομής των ξενοδοχειακών κλινών. Αυτό διαφαίνεται κι από τον πίνακα Β2 όπου ο συντελεστής διακύμανσης (ΣΔ) μειώνεται σημαντικά από 0,71 σε 0,39. Σύμφωνα και με αυτό τον δείκτη διαφωτίζεται ότι η γεωγραφική αναδιάρθρωση της τουριστικής προσφοράς οδηγεί στη μείωση των διαπεριφερειακών ανισοτήτων. Μια εικόνα των όλων των προηγούμενων εξελίξεων αυτών δίνεται και στους χάρτες (Β1-Β8).

Όσον αφορά τα βοηθητικά καταλύματα (κυρίως CAMPING και ενοικιαζόμενα δωμάτια) η κατανομή είναι τελείως διαφορετική. Σχεδόν παρόμοια τάση χωροθέτησης, με αυτή των ξενοδοχειακών κλινών, παρουσιάζεται για τα ενοικιαζόμενα δωμάτια όπου στους νομούς Κέρκυρας, Μαγνησίας, Κυκλάδων, Δωδεκανήσου και Χαλκιδικής συγκεντρώνεται το 50% του συνόλου. Τέλος σύμφωνα με τα στοιχεία που εμφανίζει ο ΕΟΤ η γεωγραφική κατανομή για τα CAMPING είναι εντελώς διαφορετική από ότι για τις ξενοδοχειακές κλίνες και τα ενοικιαζόμενα δωμάτια. Έτσι μεγάλη συγκέντρωση παρουσιάζουν οι νομοί Αττικής, Αργολίδος, Αχαΐας, Λακωνίας, Μεσσηνίας, Κέρκυρας, Μαγνησίας, Θεσσαλονίκης, Καβάλας, Πιερίας, Χαλκιδικής και Κυκλάδων.

Θεωρώ επίσης σημαντικό να παρατηρήσουμε πως χωροθετούνται οι κλίνες ενδονομαρχιακά, στο επίπεδο της επαρχίας. Έτσι λαμβάνοντας ως χωρικές μονάδες τις επαρχίες και σύμφωνα με στοιχεία που ανακοινώνει η ICAP για τα ΑΑ', Α', Β' και Γ' κατηγορίας ξενοδοχεία για το έτος 1994 παρατηρούμε ότι μεγάλος αριθμός κλινών κατανέμεται ποσοστιαίως ως προς το σύνολο της χώρας ως εξής : στις επαρχίες Ρόδου (12,57%), στην Περιφέρεια Πρωτεύουσας (9,96%), στην επαρχία-νομό Κέρκυρας (7,29%) και έπειτα στην επαρχία Κω (4,82%), Χαλκιδικής (3,27%), Αττικής (1,96%), Κορινθίας (1,93%), Ζακύνθου (1,90%), Θεσσαλονίκης (1,69%), Βόλου (1,06%), Σκοπέλου (1,61%), Ερμιονίδος (1,60%), Σάμου (1,43%), Χαλκίδας (1,27%), Ιστιαίας (1,26%), Πατρών (1,16%), Ηλείας (1,08%), Πιερίας (1,02%) και στην Κρήτη στις επαρχίες όπου εδρεύουν οι πρωτεύουσες των νομών όπως Μιραμπέλλου με πρωτεύουσα τον Αγ. Νικόλαο (3,46%), Ρεθύμνου

(2,72%), Κυδωνίας με πρωτεύουσα τα Χανιά (1,87%), Πεδιάδας με πρωτεύουσα το Ηράκλειο (6,64%) και Τεμένους που είναι είναι ακριβώς δίπλα της πόλης του Ηρακλείου με πρωτεύουσα την Ν. Αλικαρνασσό (1,98%). Αυτές οι εξελίξεις γίνονται ορατές απ' τον χάρτη Β9 και τον πίνακα Β12.

Επίσης σημαντικό είναι να παρατηρήσουμε απ' τον πίνακα Β5 σε τι είδους οικισμούς κατανέμονται οι ξενοδοχειακές κλίνες σύμφωνα με τα στοιχεία της ICAP. Έτσι έχουμε ότι κατανέμονται στους παραθαλάσσιους οικισμούς κατά 93% περίπου και κατά 7% στους οικισμούς της ενδοχώρας για το 1994. Ακόμη απ' την κατανομή των κλινών στους παραθαλάσσιους οικισμούς το 54% αυτών συγκεντρώνεται στους οικισμούς μεγέθους από 100-4.000 κατοίκους και στα αστικά κέντρα γύρω στο 28%. Οι τάσεις χωροθέτησης για το 1994 δείχνουν ότι ολοένα και αυξάνεται η συγκέντρωση των κλινών στους παραθαλάσσιους και πληθυσμιακού μεγέθους 100-4.000 κατ. οικισμούς. Αντίθετα μείωση παρατηρείται στη χωροθέτηση των κλινών στα παραθαλάσσια αστικά κέντρα. Να σημειωθεί ότι για να εξάγουμε τα παραπάνω συμπεράσματα δεχθήκαμε ως παραθαλάσσιους οικισμούς αυτούς που απέχουν απόσταση από την θάλασσα γύρω στα 5 χιλιόμετρα.

Επίσης σημαντικό είναι να αναφερθούμε στον δείκτη χωροθέτησης των κλινών σε σχέση με τον πληθυσμό των αντιστοιχών περιοχών που έφθανε σε μεγάλα κρίσιμα μεγέθη στους νομούς Δωδεκανήσου, Χαλκιδικής, Κέρκυρας, Ζακύνθου, Αργολίδας, Κυκλάδων, Ηρακλείου, Λασιθίου, Ρεθύμνου, Σάμου και σε επίπεδο επαρχιών στις Κέρκυρας, Ζακύνθου, Θάσου, Σκοπέλου, Ιστιαίας, Ερμιονίδος, Κω, Ρόδου, και στην Κρήτη στις επαρχίες Μιραμπέλλου (Αγ. Νικόλαος), Ρεθύμνου και Αγ. Βασιλείου (Αμαρίου). Βλέπουμε ότι οι περισσότερες από αυτές είναι και οι πιο σημαντικές ως προς την κατανομή των κλινών. Έτσι στις "αναπτυγμένες" ζώνες παρατηρούνται σοβαρές ελλείψεις στις υποδομές και υποβάθμιση του περιβάλλοντος, αλλά και της ίδιας της τουριστικής αξίας αυτών των περιοχών, ενώ πολλές περιοχές παραμένουν τουριστικά "υπανάπτυκτες". (Βλέπε χάρτες Β10-Β11 και πίνακα Β12)

Επίσης βάσει των στοιχείων, ως προς την εξέλιξη της κατανομής των κλινών και την αντίστοιχη των διανυκτερεύσεων ανά νομό, που διαθέτουμε και επεξεργαστήκαμε, απ' τον πίνακα Β6 αποκομίσαμε μερικές σημαντικές πληροφορίες σχετικά με την εξέλιξη της αποδοτικότητας των μονάδων. Είναι ενδιαφέρον να συγκρίνουμε την αύξηση στον αριθμό των ξενοδοχειακών κλινών με την αύξηση στον αριθμό των διανυκτερεύσεων. Έτσι παρότι είχαμε σημαντική αύξηση των ξενοδοχειακών κλινών (για την περίοδο 1981-1990) της τάξεως του 53%, αυτή δεν συνοδεύτηκε από ανάλογη αύξηση των διανυκτερεύσεων που ήταν γύρω στο 18%. Τρανταχτό παράδειγμα είναι οι νομοί Κέρκυρας (με 61% αύξηση στις κλίνες και απ' την άλλη μεγάλη μείωση του αριθμού των διανυκτερεύσεων), Μαγνησίας (με 131% και 36% αντίστοιχα), Καβάλας (με 48% και μείωση του αριθμού διανυκτερεύσεων), Κυκλάδων (με 119% και 27%) και σε λιγότερο βαθμό οι υπόλοιποι νομοί της Μακεδονίας. Το ίδιο έκρυθμο φαινόμενο συναντάμε σε όλους τους νομούς του Αιγαίου και ακόμη περισσότερο στους νομούς της Κρήτης. Έχουμε λοιπόν

μεγάλη αύξηση των κλινών και μικρότερη ή καθόλου αύξηση των διανυκτερεύσεων. Αυτό σημαίνει αυτόματα, και μείωση της αποδοτικότητας των ξενοδοχείων. Αντίθετα σε πολύ λίγες περιοχές κατά παράδοξο τρόπο εμφανίστηκε η αύξηση της ζήτησης από της προσφοράς να είναι μεγαλύτερη όπως στους νομούς Ζακύνθου, Ευρυτανίας, Κεφαλληνίας, Γρεβενών, Φλώρινας. Αυτοί οι νομοί βέβαια δεν αποτελούν παρά ένα πολύ μικρό κομμάτι της κατανομής της τουριστικής ζήτησης και προσφοράς. Συμπέρασμα όλων αυτών είναι ότι δεν θα πρέπει να εφησυχάζομαστε στην ευημερία και των αριθμών που εμφανίζουν μεγάλες αυξήσεις % των αφίξεων και αυξήσεις του τουριστικού συναλλάγματος σε δραχμές.

2. Πληρότητα των ξενοδοχείων

Αυτή η δυσανάλογη αύξηση των κλινών και των διανυκτερεύσεων είχε σαν συνέπεια να υπάρχουν χαμηλές πληρότητες (κάτω του 50%) σε νομούς όπως Εύβοιας, Ευρυτανίας, Κορινθίας, Λακωνίας, Μεσσηνίας, Ζακύνθου, Λευκάδας, Μαγνησίας, Γρεβενών, Καβάλας, Κιλκίς, Πέλλας, Πιερίας, Κυκλάδων, Λέσβου, Σάμου, Χίου. Αντίθετα υψηλές πληρότητες (πάνω από 80%) παρουσίασαν οι νομοί Άρτας, Ιωαννίνων, Καρδίτσας, Δράμας, Ημαθίας, Θεσσαλονίκης, Σερρών, Φλώρινας, Έβρου, Ξάνθης, Ροδόπης, Δωδεκανήσου και τέλος Ηρακλείου.

Ακόμη με στοιχεία που δίνει ο ΕΟΤ για τις 36 εξεταζόμενες τουριστικές περιοχές (πίνακας Β7) παρατηρούμε ότι η πληρότητα των ξενοδοχειακών καταλυμάτων είναι γενικά χαμηλή σε όλες σχεδόν εκτός των περιοχών της Βόρειας Κρήτης, λοιπής Κρήτης, Ρόδου και Κω. Στις άλλες περιοχές η πληρότητα κυμαίνεται μεταξύ 30%-75% και δημιουργείται πρόβλημα κανονικής λειτουργίας των μονάδων σε περιόδους μείωσης της τουριστικής κίνησης.

Αξιοσημείωτο είναι ότι παρουσιάζεται μια αύξηση στις πληρότητες σε εθνικό επίπεδο από 53,9 το 1981 σε 59,8 το 1990 και οι πιο πολλές περιοχές παρουσιάζουν βελτίωση του βαθμού πληρότητάς τους ενώ οι μοναδικές περιοχές που έχουμε μείωση του είναι αυτή της Κέρκυρας, της Ρόδου, της Θεσσαλονίκης και στα Μέθανα-Πόρο όπου μάλλον οφείλεται στην ταχύτερη αύξηση της προσφοράς. Στην περιοχή του Πόρου μάλλον οφείλεται στην έλλειψη υποδομής για εύκολη προσπέλαση.

3. Κατηγορίες νομών ανά είδος πόρων

Σ' αυτήν την διερεύνησή μας, βασική μας επιδίωξη είναι ο προσδιορισμός διαφορών και ομοιοτήτων μεταξύ των νομών ως προς τα ποσοτικά χαρακτηριστικά των φυσικών-οικολογικών και πολιτιστικών τουριστικών πόρων και διαφόρων άλλων δεικτών, έχουμε ακόμη τη δυνατότητα να κάνουμε μια αναθεώρηση των αποτελεσμάτων (παρόμοια μελέτη είχε κάνει ο Π. Κομίλης το 1986 για τα έτη 1973, 1978) για τα έτη 1981 και 1991 αφού προέκυψαν νέα

δεδομένα και στοιχεία ως προς τα ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά των πόρων και των δεικτών. Βασικό είναι να τονίσουμε ότι λαμβάνουμε τους παρακάτω πόρους και δείκτες (βλέπε πίνακες Β8, Β9) ως ποσοτικά στοιχεία, όσο μας επιτρέπεται φυσικά. Σαν τέτοιους πόρους¹ και δείκτες λαμβάνουμε υπόψη μας:

- α) τους φυσικούς-οικολογικούς πόρους όπως είναι:
 - 1) το μήκος ακτών,
 - 2) το μήκος αμμωδών ακτών,
 - 3) οι δασικές εκτάσεις και
 - 4) οι εθνικοί δρυμοί-πάρκα (περιοχές ιδιαίτερου κάλλους),
- β) τους κοινωνικούς-πολιτιστικούς πόρους όπως είναι:
 - 1) οι παραδοσιακοί οικισμοί,
 - 2) οι αξιόλογοι οικισμοί,
 - 3) τα πολιτιστικά μνημεία,
 - 4) τα μνημεία διεθνούς ενδιαφέροντος,
- γ) τους δείκτες τουριστικής υποδομής όπως είναι:
 - 1) ο αριθμός κλινών των συνολικών καταλυμάτων,
 - 2) ο αριθμός κλινών των βοηθητικών καταλυμάτων,
 - 3) ο αριθμός των τουριστικών επιχειρήσεων και τέλος,
- δ) τους δείκτες πληθυσμού και παραγωγικού δυναμισμού όπως είναι:
 - 1) ο πληθυσμός,
 - 2) ο αστικός πληθυσμός,
 - 3) η απασχόληση στον τριτογενή τομέα,
 - 4) η απασχόληση σε υπηρεσίες τουρισμού και αναψυχής.

Τώρα με την προσωπική θεώρηση για γενικοποίηση κάποιων κοινών παραγόντων οι παράπανω πόροι και δείκτες κατατάχτηκαν ως εξής :

- i) στους φυσικούς πόρους γεωργικής, κυρίως ορεινής ενδοχώρας - κυρίαρχες οι δασικές εκτάσεις,
- ii) στους πολιτιστικούς πόρους - παραδοσιακός πλούτος,
- iii) στον συνδυασμό φυσικών και πολιτιστικών πόρων - κυρίαρχο στοιχείο η αισθητική ομορφιά του φυσικού τοπίου (εθνικοί δρυμοί-πάρκα),
- iv) στον συνδυασμό φυσικών πόρων και πολιτιστικών πόρων και τουριστικής υποδομής (σύνολο καταλυμάτων),
- v) στους ανθρώπινους πόρους (αστικός πληθυσμός, εργατικό δυναμικό) και αστική υποδομή (υπηρεσίες),
- vi) σε ποικίλους πόρους - κυρίαρχο στοιχείο οι αμμώδεις ακτές.

Τώρα θα προσπαθήσουμε να κατατάξουμε τους νομούς που παρουσιάζουν ομοιότητα ως προς τα ειδικά χαρακτηριστικά κάθε μιάς απ' τις παραπάνω κατηγορίας. Φυσικά είναι ευνόητο ορισμένοι νομοί να χαρακτηρίζονται απ' την ικανότητά τους να σχετίζονται με παραπάνω από μια κατηγορίες. Η μέθοδο που ακολουθήθηκε ήταν η

¹ ως πόροι και δείκτες ελήφθησαν υπόψη οι πόροι από τη μελέτη του ΚΕΠΕ <<Χωρική ανάλυση του τουρισμού>> του Π. Κομίλη. Οι δύο πρώτοι τύποι πόρων θεωρούμε ότι παραμένουν αμετάβλητοι με την πάροδο του χρόνου και λαμβάνονται υπόψη όπως έχουν στη μελέτη του. Οι δε υπόλοιποι δείκτες υπολογίστηκαν από τις στατιστικές επετηρίδες.

ανάλυση κατά παράγοντες (*cluster analysis* και την *joins - ward*) και οι νομοί που προέκυψαν από την άποψη της ομοιότητας ή συμφωνίας κάθε νομού με έξι κοινούς παράγοντες διακρίνονται στο χάρτη B12.

Ακόμη με την ομαδοποίηση που επιχειρούμε να κάνουμε (σύμφωνα με την μέθοδο *factor analysis* και την ανάλυση σε κύριες συνιστώσες *principal componets*) για τους 15 παραπάνω παράγοντες που χρησιμοποιούμε, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της παρακάτω αναγραφόμενης ανάλυσης προκύπτουν τέσσερεις κοινοί παράγοντες πόρων και δεικτών που είναι οι εξής:

F1 : ανθρώπινοι παράγοντες (πληθυσμός, αστικός πληθυσμός, απασχόληση στον τριτογενή τομέα, στις εγκαταστάσεις αναψυχής και τουρισμού), ο αριθμός υπηρεσιών τουρισμού και αναψυχής, τα διεθνούς ενδιαφέροντος μνημεία,

F2 : μήκος συνόλου ακτών, μήκος αμμωδών ακτών, αριθμός κλινών στα βοηθητικά καταλύματα, και παραδοσιακός πλούτος (αξιόλογοι-παραδοσιακοί οικισμοί).

F3 : δασικός πλούτος και φυσικό τοπίο (εθνικά πάρκα, δρυμοί, αισθητικά δάση).

F4 : ο αριθμός του συνόλου καταλυμάτων, μνημείων.

```
>NUMBER=4
>TYPE=CORRELATION
>SORT
>FACTOR MHAKT1 AMMAKT1 DASH1 DRYMOI1 PARAOIK1 AJIOIK1
MNHMEIA1 INTMNHM1 ,
>PLHTH1 ASTIKOS1 EIDKLA1 TOYEPIX1 KLINES1 TRITOGE1
BOHTH1
```

COMPONENT LOADINGS

	1	2	3	4	
EIDKLA1	0.929	0.346	0.072	0.007	Απασχ. Εγκατ. αναψ.
TOYEPIX1	0.919	0.346	0.065	-0.013	Αριθ. Τουρ. επιχειρ.
INTMNHM1	0.906	0.015	-0.025	0.090	Μνημ. Διεθν. ενδιαφ.
TRITOGE1	0.877	0.460	0.038	0.033	Απασχ. Τριτ. τομέα
PLHTH1	0.871	0.469	0.042	0.047	Πληθυσμός
ASTIKOS1	0.867	0.473	0.048	0.035	Αστικός πληθυσμός
KLINES1	0.790	-0.435	0.197	-0.244	Αριθ. Συνολ. κλινών
MNHMEIA1	0.698	-0.133	-0.467	0.295	Μνημεία
AMMAKT1	0.559	-0.232	0.372	-0.041	Μήκος αμμωδών ακτ.
BOHTH1	0.539	-0.688	0.229	-0.295	Αριθ. Βοηθ. κλινών
MHAKT1	0.520	-0.701	-0.006	-0.090	Μήκος ακτών
AJIOIK1	0.395	-0.787	-0.309	0.095	Αξιολ. παραδ. οικ.
PARAOIK1	0.454	-0.714	-0.373	0.125	παραδ. οικισμοί
DASH1	0.092	0.405	-0.502	0.054	Δασικές εκτάσεις
DRYMOI1	0.078	0.322	-0.466	-0.791	Εθν. δρυμοί-πάρκα

VARIANCE EXPLAINED BY COMPONENTS

1	2	3	4
7.168	3.517	1.167	0.909

PERCENT OF TOTAL VARIANCE EXPLAINED

1	2	3	4
47.789	23.444	7.783	6.061

Μετά λοιπόν την ομαδοποίηση των πόρων και των δεικτών και από τους παρακάτω πίνακες προκύπτει ότι ως προς το σύνολο των πόρων και δεικτών μεγάλες τιμές παρουσιάζουν οι νομοί Αττικής, Δωδεκανήσου, Κυκλάδων, Κέρκυρας, Λακωνίας και Μαγνησίας. Αυτοί οι νομοί έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με άλλους νομούς γιατί διαθέτουν σε μεγάλο βαθμό όλους τους πόρους που εξετάζουμε. Βέβαια αυτή η κατάταξη γίνεται με βάση το μέγεθος των πόρων που διαθέτουν ως προς χαρακτηριστικούς τύπους πόρων.

Αναλυτικότερα τώρα για να διαπιστώσουμε ποσοτικά το κατά πόσο ένας νομός συγκεντρώνει ορισμένους πόρους απαραίτητους για τουριστική ανάπτυξη προκύπτει εάν πολλαπλασιάσουμε κάθε τιμή που έχει ένας νομός για κάθε κοινό παράγοντα πόρων με το ειδικό βάρος (ποσοστό) του παράγοντα αυτού που ερμηνεύει αυτός το μοντέλο και εάν στο τέλος αθροίσουμε τα επί μέρους γινόμενα. Για παράδειγμα για τους υπολογισμούς μας θα πρέπει να έχουμε υπόψην τη παρακάτω συνάρτηση¹ :

$$\text{Φσυνολικό} = F1 * 47,789 - F2 * 23,444 - F3 * 7,783 - F4 * 6,061$$

Επίσης παρατηρείται ότι μεμονωμένες μεγάλες σταθμισμένες τιμές παρουσιάζουν οι νομοί Αττικής, Κυκλάδων, Δωδεκανήσου, Κέρκυρας, Θεσσαλονίκης, ως προς τον παράγοντα F1, Κυκλάδων, Δωδεκάνησου, Κέρκυρας, Λακωνίας ως προς τον παράγοντα F2, Λακωνίας, Ιωαννίνων, Φθιώτιδας, Κέρκυρας, Γρεβενών, Αρκαδίας ως προς τον παράγοντα F3, και Λακωνίας, Αρκαδίας ως προς τον παράγοντα F4.

Ακόμη ορισμένοι νομοί όπως οι Λακωνίας, Αρκαδίας, Μεσσηνίας, Αιτωλνίας και Εύβοιας παρουσιάζουν σχετικά σημαντικές σταθμισμένες τιμές και στις τέσσερις κατηγορίες παραγόντων που εξετάσαμε.

¹ Στην συνάρτηση το πρόσημο των παραγόντων F2, F3 και F4 είναι αρνητικό γιατί οι Factor (κοινοί παράγοντες) επηρεάζονται από τους πόρους που έχουν αρνητικό πρόσημο.

Χωρική κατανομή πόρων και δεικτών

Σταθμισμένες τιμές των νομών

	F1	F2	F3	F4	Φσυνολικό
"ΑΤΤΙΚΗ"	5.979	3.201	0.048	0.180	209.222
"ΑΙΤΟΛ/ΝΙΑ"	-0.020	0.279	-0.579	0.868	-8.251
"ΒΙΟΤΙΑ"	-0.255	0.466	-0.555	-0.298	-16.985
"ΕΒΙΑ"	0.335	-0.473	-0.057	0.305	25.693
"ΕΒΡΙΤΑΝΙΑ"	-0.623	0.420	-0.547	0.639	-39.253
"ΕΦΘΙΟΤΙΔΑ"	-0.109	0.473	-2.263	-2.861	18.655
"ΦΟΚΙΔΑ"	-0.323	0.243	-0.733	-0.458	-12.652
"ΑΡΓΟΛΙΔΑ"	-0.024	0.018	0.495	0.535	-8.664
"ΑΡΚΑΔΙΑ"	-0.174	0.112	-1.779	1.450	-5.884
"ΑΧΑΪΑ"	-0.025	0.301	-0.274	-0.004	-6.095
"ΙΛΙΑ"	0.005	-0.049	0.745	0.445	-7.108
"ΚΟΡΙΝΘΙΑ"	-0.089	0.293	-0.145	0.830	-15.024
"ΛΑΚΟΝΙΑ"	0.581	-1.846	-3.203	2.553	80.498
"ΜΕΣΣΙΝΙΑ"	0.181	-0.347	0.179	0.709	11.094
"ΖΑΚΥΝΘΟΣ"	-0.430	-0.111	1.378	-0.388	-26.320
"ΚΕΡΚΥΡΑ"	0.812	-2.096	1.338	-1.286	85.324
"ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ"	-0.387	-0.042	0.743	-0.955	-17.504
"ΛΕΦΚΑΔΑ"	-0.541	-0.053	0.890	0.085	-32.053
"ΑΡΤΑ"	-0.456	0.406	-0.263	0.711	-33.572
"ΘΕΣΠΡΟΤΙΑ"	-0.495	0.054	0.634	0.416	-32.377
"ΙΟΑΝΝΙΝΑ"	-0.173	0.433	-2.456	0.171	-0.340
"ΠΡΕΒΕΖΑ"	-0.338	-0.011	1.072	0.154	-25.172
"ΚΑΡΔΙΤΣΑ"	-0.637	0.541	0.208	0.318	-46.671
"ΛΑΡΙΣΣΑ"	-0.189	0.399	0.062	-0.067	-18.463
"ΜΑΓΝΗΣΙΑ"	0.381	-0.926	0.438	-0.281	38.211
"ΤΡΙΚΑΛΑ"	-0.363	0.510	-0.540	0.706	-29.380
"ΓΡΕΒΕΝΑ"	-0.674	1.122	-2.070	-3.876	-18.380
"ΔΡΑΜΑ"	-0.585	0.651	-0.617	0.563	-41.829
"ΙΜΑΘΙΑ"	-0.512	0.592	0.301	0.527	-43.884
"ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ"	0.727	0.846	1.349	0.284	2.688
"ΚΑΒΑΛΑ"	-0.017	-0.247	0.979	-0.107	-1.993
"ΚΑΣΤΟΡΙΑ"	-0.573	0.520	0.140	0.530	-43.876
"ΚΙΛΚΙΣ"	-0.715	0.531	0.490	0.304	-52.274
"ΚΟΖΑΝΗ"	-0.549	0.546	0.290	0.562	-44.700
"ΠΕΛΛΑ"	-0.599	0.598	0.220	0.457	-47.127
"ΠΙΕΡΙΑ"	-0.289	0.184	0.466	-1.791	-10.896
"ΣΕΡΡΕΣ"	-0.421	0.538	-0.224	0.647	-34.910
"ΦΛΟΡΙΝΑ"	-0.638	0.674	-0.454	-1.097	-36.108
"ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ"	0.427	-0.464	0.767	-0.599	28.945
"ΕΒΡΟΣ"	-0.301	0.371	-0.404	0.526	-23.126
"ΧΑΝΘΗ"	-0.567	0.321	0.133	0.425	-38.233
"ΡΟΔΟΠΗ"	-0.395	0.086	-0.343	0.634	-22.066
"ΔΟΔΕΚΑΝΗΣΟΣ"	1.599	-2.558	0.037	-0.800	140.945
"ΚΥΚΛΑΔΕΣ"	1.714	-3.972	-1.271	-0.310	186.801
"ΛΕΣΒΟΣ"	-0.025	-0.545	1.089	-0.071	3.537
"ΣΑΜΟΣ"	-0.340	-0.239	0.941	-0.120	-17.242
"ΧΙΟΣ"	-0.316	-0.059	0.695	0.407	-21.594
"ΙΡΑΚΛΙΟ"	0.538	-0.510	1.117	-0.158	29.931
"ΛΑΣΙΘΗ"	0.106	-0.563	0.780	-0.101	12.806
"ΡΕΘΥΜΝΟ"	-0.211	-0.383	0.718	0.156	-7.638
"ΧΑΝΙΑ"	-0.009	-0.236	0.034	-1.471	13.754

Ιεραρχική σειρά των νομών

"ΑΤΤΙΚΗ"	51.	1.	29.	26.	51.
"ΑΙΤΟΛ/ΝΙΑ"	36.	24.	43.	49.	30.
"ΒΙΟΤΙΑ"	26.	15.	42.	13.	25.
"ΕΒΙΑ"	42.	43.	32.	29.	43.
"ΕΒΡΙΤΑΝΙΑ"	5.	17.	41.	43.	8.
"ΕΡΘΙΟΤΙΔΑ"	31.	14.	49.	2.	42.
"ΦΟΚΙΔΑ"	22.	25.	45.	10.	27.
"ΑΡΓΟΛΙΔΑ"	35.	30.	17.	39.	29.
"ΑΡΚΑΔΙΑ"	29.	27.	47.	50.	34.
"ΑΧΑΪΑ"	34.	22.	36.	21.	33.
"ΙΛΙΑ"	39.	33.	12.	34.	32.
"ΚΟΡΙΝΘΙΑ"	32.	23.	33.	48.	26.
"ΛΑΚΟΝΙΑ"	46.	48.	51.	51.	47.
"ΜΕΣΣΙΝΙΑ"	41.	40.	25.	46.	39.
"ΖΑΚΥΝΘΟΣ"	15.	36.	1.	11.	16.
"ΚΕΡΚΥΡΑ"	48.	49.	3.	5.	48.
"ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ"	18.	32.	13.	7.	23.
"ΛΕΦΚΑΔΑ"	11.	34.	9.	22.	14.
"ΑΡΤΑ"	14.	18.	35.	47.	12.
"ΘΕΣΠΡΟΤΙΑ"	13.	29.	16.	32.	13.
"ΙΟΑΝΝΙΝΑ"	30.	16.	50.	25.	36.
"ΠΡΕΒΕΖΑ"	21.	31.	6.	23.	17.
"ΚΑΡΔΙΤΣΑ"	4.	9.	24.	30.	3.
"ΛΑΡΙΣΣΑ"	28.	19.	28.	20.	22.
"ΜΑΓΝΗΣΙΑ"	43.	47.	20.	14.	46.
"ΤΡΙΚΑΛΑ"	19.	13.	40.	45.	15.
"ΓΡΕΒΕΝΑ"	2.	2.	48.	1.	21.
"ΔΡΑΜΑ"	7.	5.	44.	41.	7.
"ΙΜΑΘΙΑ"	12.	7.	21.	37.	5.
"ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ"	47.	3.	2.	27.	37.
"ΚΑΒΑΛΑ"	37.	39.	7.	17.	35.
"ΚΑΣΤΟΡΙΑ"	8.	12.	26.	38.	6.
"ΚΙΛΚΙΣ"	1.	11.	18.	28.	1.
"ΚΟΖΑΝΗ"	10.	8.	22.	40.	4.
"ΠΕΛΛΑ"	6.	6.	23.	35.	2.
"ΠΙΕΡΙΑ"	25.	26.	19.	3.	28.
"ΣΕΡΡΕΣ"	16.	10.	34.	44.	11.
"ΦΛΟΡΙΝΑ"	3.	4.	39.	6.	10.
"ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ"	44.	42.	11.	9.	44.
"ΕΒΡΟΣ"	24.	20.	38.	36.	18.
"ΧΑΝΘΗ"	9.	21.	27.	33.	9.
"ΡΟΔΟΠΗ"	17.	28.	37.	42.	19.
"ΔΟΔΕΚΑΝΗΣΟΣ"	49.	50.	30.	8.	49.
"ΚΥΚΛΑΔΕΣ"	50.	51.	46.	12.	50.
"ΛΕΣΒΟΣ"	34.	45.	5.	19.	38.
"ΣΑΜΟΣ"	20.	38.	8.	16.	24.
"ΧΙΟΣ"	23.	35.	15.	31.	20.
"ΙΡΑΚΛΙΟ"	45.	44.	4.	15.	45.
"ΛΑΣΙΘΗ"	40.	46.	10.	18.	40.
"ΡΕΘΥΜΝΟ"	27.	41.	14.	24.	31.
"ΧΑΝΙΑ"	38.	37.	31.	4.	41.

4. Η τουριστική χωρητικότητα

α. Η χωρητικότητα των ακτών

Με βάση μιας μελέτης των Ηνωμένων Εθνών όπου με την παραδοχή ότι οι τουριστικώς αξιοποιήσιμες ακτές των μεσογειακών χωρών αποτελούν το 20% του συνόλου τους και με ημερήσια χωρητικότητα τρεις (3) λουόμενοι ανά τρέχον μέτρο η χωρητικότητα των ελληνικών ακτών υπολογίζεται σε 9.000.000 λουόμενους περίπου εφόσον το μήκος των ελληνικών ακτών είναι 14,997 χιλιόμετρα. Τώρα θα προσπαθήσω να υπολογίσω την χωρητικότητα των ακτών κατά τον μήνα αιχμής ανά νομό έχοντας υπόψη τις παραδοχές ότι το 20% του πληθυσμού των αστικών κέντρων κατευθύνεται στις ακτές την ημέρα αιχμής, το 60% των ξενοδοχειακών κλινών και το 70% των βοηθητικών κλινών είναι εγκαταστημένο στις παράκτιους περιοχές. Απ' τον πίνακα Β10 και το χάρτη Β13 προκύπτει ότι οι ακτές του νομού Αττικής, Θεσσαλονίκης, Ηρακλείου, Αχαΐας, Κέρκυρας, Πιερίας και Αργολίδας θεωρούνται κορεσμένες και άκρως αξιοποιημένες σε αντίθεση με τις ακτές των νομών Θεσπρωτίας, Κεφαλληνίας, Λευκάδας, Αιτωλνίας, Λακωνίας, Ευβοίας, Βοιωτίας, Μαγνησίας, Χαλκιδικής, Έβρου, Ροδόπης, Ξάνθης, Κυκλάδων, Λέσβου, Σάμου.

β. Η χωρητικότητα μιας περιοχής συγκριτικά με τον πληθυσμό της

Εδώ εξετάζουμε την αναλογία του αριθμού των τουριστών προς τον πληθυσμό των ντόπιων κατά την ημέρα της τουριστικής αιχμής. Αυτή η αναλογία δεν θα πρέπει να ξεπερνά ένα κρίσιμο όριο, ο προσδιορισμός του οποίου γίνεται λαμβάνοντας υπόψη πολλούς γενικότερους και τοπικούς παράγοντες και μεγέθη, έτσι ώστε να μην δημιουργούνται αρνητικές κοινωνικοπολιτιστικές επιπτώσεις του τουρισμού την εποχή εκείνη. Εμείς εξετάσαμε απλά τον αριθμό των τουριστών κατά μία ημέρα του Αυγούστου προς τον πληθυσμό των ντόπιων ανά νομό. Έτσι παρατηρούμε ότι έντονο πρόβλημα για εκείνη την περίοδο σημειώνεται σε ορισμένους νομούς όπου υπάρχει μικρός σχετικά ντόπιος πληθυσμός σε αναλογία με τους τουρίστες και παρατηρούνται αρνητικές κοινωνικοπολιτιστικές επιπτώσεις από την αλληλοεπίδραση των ξένων με τον ντόπιο πληθυσμό καθώς εισάγονται ξένα πρότυπα τρόπου ζωής και διαφορετικής κουλτούρας που υποτάσσουν και προσαρμόζουν τον τοπικό πληθυσμό προς εμπορεύση και αφομοίωση τους έτσι επέρχεται η υποβάθμιση της δικής μας παράδοσης και κοινωνικής συνοχής. Αυτό το φαινόμενο παρουσιάζεται πιο έντονα στους νομούς Δωδεκανήσου, Κυκλάδων, Αργολίδας, Φωκίδας, Κέρκυρας, Ηρακλείου, Λασιθίου, Ρεθύμνου. Αντίθετα δεν Πρατηρείται το ίδιο για τους νομούς Αττικής, Εύβοιας, Λέσβου, Χίου, Μεσσηνίας, Φθιώτιδας, Αιτωλνίας, Αχαΐας, Κορινθίας, Βοιωτίας, Ροδόπης, Ξάνθης, Πιερίας. (Βλέπε πίνακα Β11 και χάρτη Β14)

Συμπερασματικά θα λέγαμε, μετά την εξέταση των δύο παραπάνω δεικτών, ότι δεν έχουν αναπτυχθεί όσο θα έπρεπε οι νομοί Εύβοιας, Αιτωλ/νίας, Βοιωτίας, Λέσβου, Χίου, Ξάνθης, Ροδόπης, και λιγότερο οι νομοί της Ν. Πελοποννήσου, Λευκάδας, Κεφαλληνίας, Σάμου, Μαγνησίας, Χαλκιδικής, Έβρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΚΑΙ ΔΙΑΜΟΡΦΩΝΟΥΝ ΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΖΗΤΗΣΗ ΑΝΑ ΝΟΜΟ ΣΤΟΝ ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΧΩΡΟ

Υστερα από την διαχρονική και λεπτομερή ανάλυση των τουριστικών μεγεθών στο χώρο θεωρήσαμε αναγκαίο ότι έπρεπε να αναφερθούμε στο πως επηρεάζεται και διαμορφώνεται χωρικά η τουριστική ζήτηση και προσφορά από διάφορους παράγοντες οικονομικούς, φυσικούς-τουριστικούς, γενικής συγκοινωνιακής υποδομής κ.ά. Βέβαια ως προς την διαμόρφωση της τουριστικής προσφοράς φυσικά ήταν δύσκολο να προσδιορίσουμε τέτοιους παράγοντες.

Έτσι στο κεφάλαιο αυτό θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε τα αίτια και τους παράγοντες που διαμορφώνουν το σχήμα των τουριστικών δραστηριοτήτων και ειδικότερα της τουριστικής ζήτησης στην Ελλάδα.

Για τον σκοπό αυτό, είναι απαραίτητο να κάνουμε μια εκτενής στατιστική ανάλυση όσων στοιχείων διαθέτουμε που ομολογώ ότι είναι ελλιπή ως προς άλλων παραγωγικών κλάδων. Η ανάλυση θα γίνει με την μέθοδο της απλής και της πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης ώστε να μπορέσουμε να κατανοήσουμε πως αλληλοεπιδρούν και τι είδους σχέσεις δημιουργούνται μεταξύ διάφορων ανεξάρτητων μεταβλητών παραγόντων που επηρεάζουν αυτή τη χωρική διάρθρωση.

Δίνεται μεγάλη βαρύτητα στον προσδιορισμό αυτών των αιτίων ή παραγόντων που διαμορφώνουν τα σχήματα τουριστικής ζήτησης στο χώρο διότι θα μπορούμε να προβλέψουμε στο μέλλον τη γεωγραφική τουριστική κατανομή και να καθορίσουμε την μελλοντική ζήτηση στο χώρο βάσει ενός μοντέλου ή καλύτερα υποδείγματος μεταβάλλοντας έναν οποιοδήποτε μεταβλητό παράγοντα.

Βέβαια θα πρέπει να κάνουμε ορισμένες παραδοχές όπως ότι τα μεγέθη που θα μας απασχολήσουν αναφέρονται σε νομούς όπου υπάρχουν στατιστικά στοιχεία. Ακόμη ότι η τουριστική ζήτηση ταυτίζεται με το μέγεθος του πληθυσμού που πραγματοποιεί μονοήμερη παραμονή σ' ένα κατάλυμα δηλαδή τον αριθμό των διανυκτερεύσεων που λαμβάνουν μέρος σε κάθε νομό. Αυτή η μεταβλητή λαμβάνεται ως εξαρτημένη. Στην εργασία αυτή χρησιμοποιήθηκαν κυρίως στατιστικά στοιχεία για τα έτη 1981 και 1991. Οι ανεξάρτητες μεταβλητές πιστεύω ότι είναι τέτοιες ώστε να είναι αποτελεσματικές ως προς την καλλιτέρευση της πρόβλεψης.

Σίγουρα η τουριστική ζήτηση διαμορφώνεται χωρικά εξαρτούμενη από τις δημόσιες επενδύσεις για έργα τουριστικά, το υφιστάμενο συγκοινωνιακό πλέγμα κάθε νομού και της χώρας γενικότερα, την απασχόληση στον τριτογενή τομέα-υπηρεσίες καθώς και άλλοι παράγοντες που θα εξετάσουμε παρακάτω.

Ως προς την ουσία του θέματος, θα επιχειρήσουμε να εκφράσουμε την τουριστική κατανομή που εκφράζεται από τις διανυκτερεύσεις στους νομούς βάσει των παρακάτω μεταβλητών παραγόντων¹ που συλλέξαμε και είναι :

- 1) ο αριθμός των διανυκτερεύσεων των τουριστών (αλλοδαπών και ημεδαπών).
- 2) ο αριθμός των διανυκτερεύσεων των αλλοδαπών τουριστών
- 3) οι φυσικοί τουριστικοί πόροι (μήκος ακτών, δάση, ιαματικές πηγές, αξιόλογα τοπία) που μένουν αναλλοίωτοι και αμετάβλητοι στο χρόνο και οι πολιτιστικοί πόροι που εκφράζονται απ' τα διεθνούς ενδιαφέροντος μνημεία και τους αξιόλογους παραδοσιακούς οικισμούς. Οι δύο παραπάνω μεταβλητές συνθέτουν αθροιστικά τους τουριστικούς πόρους που λαμβάνονται ως μέσος όρος αυτών.
- 4) ο αριθμός των επισκέψεων στους αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία.
- 5) η κατανομή των δημόσιων επενδύσεων σε έργα τουριστικά κατά την περίοδο 1976-1985.
- 6) η απασχόληση στον τριτογενή τομέα κατά την περίοδο 1971 και 1981.
- 7) η αεροπορική κίνηση επιβατών στα αεροδρόμια κάθε νομού.
- 8) η ναυτιλιακή κίνηση των επιβατών ανά νομό με όλα τα μέσα (ακτοπλοϊκώς, μέσω πορθμείου, με θαλαμηγούς, με πλοία εξωτερικού, με τουριστικά πλοία)
- 9) η κατάσταση του οδικού δικτύου (π.χ. % άσφαλτος)
- 10) η συνολική κίνηση των επιβατών με όλα τα μέσα συγκοινωνιών δηλαδή προσμετρά την προσπελασιμότητα κάθε νομού μέσω του συνολικού συγκοινωνιακού δικτύου.
- 11) η κίνηση των επιβατών στους σταθμούς εισόδου-εξόδου της χώρας με το εξωτερικό δηλαδή ενός δείκτη που προσμετρά κατά πόσο είναι ένας νομός ή μία περιοχή προσπελάσιμη απ' το εξωτερικό.

Οι παραπάνω μεταβλητές αναγράφονται στους πίνακες Γ1-Γ11.

Όλες οι παραπάνω μεταβλητές υπολογίστηκαν και μετατράπηκαν σε μέσες ετήσιες τιμές ώστε να έχουμε ασφαλέστερα και σταθερότερα δεδομένα στην διάρκεια της περιόδου που εξετάζουμε.

Στην αρχή εξετάσαμε τη τουριστική ζήτηση με κάθε μία μεταβλητή ξεχωριστά με την μέθοδο της απλής γραμμικής παλινδρόμησης² και είδαμε ότι συσχετίζεται αρκετά με την κίνηση στους σταθμούς εισόδου-εξόδου της χώρας, ειδικά μόνο με τη αεροπορική κίνηση των επιβατών, με το μέσο ετήσιο αριθμό επισκεπτών στα αρχαιολογικά μουσεία και λιγότερο με την κίνηση στο σύνολο των μεταφορών όπως αυτές εκφράζονται από το

¹ Οι παράγοντες που εκλήφθησαν υπόψη για την εργασία βασίζονται στο μοντέλο με το οποίο ο Π. Κομίλης εξετάζει κατά παρόμοιο τρόπο τις περιφέρειες για την περίοδο 1971-81 στο βιβλίο του <<Χωρική Ανάλυση του Τουρισμού>>.

² Αναλυτικές στατιστικές πράξεις όπως π.χ. R^2 παρουσιάζονται στο τέλος της εργασίας μετά τα υπομνήματα

άθροισμα των θαλασσιών και αεροπορικών διασυνδέσεων και τέλος το σύνολο των επενδύσεων σε έργα τουριστικά και συγκοινωνιών.

Έπειτα βάσει την επεξεργασία αυτών των στοιχείων και τις παραδοχές που κάναμε χρησιμοποιώντας σαν κύριο εργαλείο για την έρευνά μας το στατιστικό πρόγραμμα Systat στον Η/Υ και με την μέθοδο της πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης (Regression) κατά βήματα, οι εξισώσεις της πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης που ερμηνεύουν α) την συνολική τουριστική κίνηση και β) την τουριστική ζήτηση μόνο των αλλοδαπών και γ) την τουριστική ζήτηση των ημεδαπών είναι κατά σειρά :

$$\alpha = -0.374 + 0.866 * \chi_1 - 0.318 * \chi_2 + 0.348 * \chi_3 + 0.293 * \chi_4,$$
$$\beta = -0.224 + 1.136 * \chi_1 + 0.110 * \chi_5 + 0.493 * \chi_4 - 0.627 * \chi_6 \quad \text{και}$$
$$\gamma = 0.398 + 0.274 * \chi_4 + 0.147 * \chi_7$$

όπου α = Συνολική τουριστική ζήτηση

β = Τουριστική ζήτηση αλλοδαπών τουριστών

γ = Τουριστική ζήτηση ημεδαπών τουριστών

χ1 = Αριθμός τουριστών στους σταθμούς υποδοχής

χ2 = Αριθμός επιβατών με ναυτιλιακό μέσο

χ3 = Κατάσταση οδικού δικτύου

χ4 = Σύνολο τουριστικών πόρων

χ5 = Αριθμός επισκεπτών στα αρχαιολογικά μουσεία

χ6 = Αριθμός επιβατών στο σύνολο των μεταφορικών μέσων

χ7 = Αριθμός απασχολούμενων στο τριτογενή τομέα

Βέβαια όλες οι ανεξάρτητες μεταβλητές σαφώς επηρεάζουν την τουριστική ζήτηση αλλά μερικές απ' αυτές πολύ λίγο βελτιώνουν το μοντέλο διάρθρωσης της γεωγραφικής κατανομής της. Κρίνεται λοιπόν σκόπιμο να εμμείνουμε και να παρατηρήσουμε ορισμένους μόνο παράγοντες.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της στατιστικής ανάλυσης οι σημαντικότεροι παράγοντες που ερμηνεύουν και διαμορφώνουν την τουριστική ζήτηση είναι :

α) η προσπελασιμότητα, ένας δείκτης που μετρά την ικανότητα σύνδεσης των τουριστών με κάθε νομό στους σταθμούς εισόδου και εξόδου τους από την χώρα, την περιφερειακή προσπελασιμότητα. Αποδεικνύεται ως ο πιο σημαντικός παράγοντας της διαμορφωθείσας τουριστικής ζήτησης.

β) η ελκυστικότητα των πόρων εκφρασμένη ως σύνολο φυσικών και πολιτιστικών, που σαφώς παίζει μεγάλο ρόλο στη κατανομή της τουριστικής ζήτησης,

γ) η κατάσταση του οδικού δικτύου,

δ) η ναυτιλιακή κίνηση,

Ειδικότερα η αλλοδαπή ζήτηση φαίνεται να εξαρτάται κυρίως από την εξωτερική προσπελασιμότητα ή την ικανότητα συνδέσεων που έχει κάθε νομός με το εξωτερικό και τους επιβάτες στο σύνολο των μεταφορικών μέσων και την ελκυστικότητα των πόρων.

Όσον αφορά την ημεδαπή ζήτηση αυτή φαίνεται να εξαρτάται από το σύνολο των πόρων που υπάρχουν σε κάθε νομό και επίσης από τον αριθμό των απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα που σχεδόν ταυτίζεται με την ύπαρξη μεγάλων αστικών κέντρων στους νομούς.

Αξιοσημείωτο είναι ότι οι δημόσιες επενδύσεις σε τουριστικά έργα που έγιναν κατά την περίοδο 1976-85 δεν φαίνεται να συμμετέχουν στη διαμόρφωση της τουριστικής ζήτησης κάτι το οποίο σημαίνει ότι δεν ακολουθήθηκε σωστή πολιτική ή δεν μπορεί να φανεί στο στενό επίπεδο του νομού που εξετάζουμε αλλά σε επίπεδο περιφέρειας.

Ακόμη παρατηρούμε ότι οι δημόσιες επενδύσεις και η κίνηση στους σταθμούς εισόδου-εξόδου (π.χ. δημιουργία ή επέκταση αεροδρομίων και λιμανιών σε ένα νομό) στη χώρα μας είναι παράγοντες που εξαρτώνται άμεσα από τον ανθρώπινο παράγοντα και μπορούν να αλλάξουν ριζικά μέσα στο χρόνο ώστε να επηρεάζουν σημαντικά το μοντέλο της τουριστικής κατανομής στο χώρο. Αντίθετα άλλοι παράγοντες όπως η απασχόληση στον τριτογενή τομέα και η κατάσταση του οδικού δικτύου μεταβάλλονται αρμονικά με το χρόνο και μπορούν να προβλεφθούν ευκολότερα και σαφέστερα.

Τέλος θα ήταν σημαντικό να τονίσουμε ότι τα αίτια της χώρικής διάρθρωσης δεν μπορούν να αναζητηθούν μόνο με στατιστικούς τύπους και μοντέλα. Απαιτείται η θεώρηση της τουριστικής δραστηριότητας σ' ένα ευρύτερο πλαίσιο δυναμικών ενδογενών και εξωγενών παραγόντων. Θα πρέπει να παρατηρηθούν οι διαμορφώμενες εξαρτησιακές σχέσεις των περιφερειών από τους ξένους ή διεθνείς πράκτορες ταξιδίων οι οποίοι έχουν τη δυνατότητα να ελέγχουν και να επηρεάζουν την τουριστική πελατεία, τις τιμές του τουριστικού προϊόντος και κυρίως να προκρίνουν τρόπους και συχνότητα σύνδεσης με τα περιφερειακά κέντρα, δηλαδή να επηρεάζουν την προσπελασιμότητα τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Πολλοί είναι οι υποστηρικτές της άποψης ότι στην τουριστική << βιομηχανία >> καθρεπτίζεται ο κύριος αιμοδότης για την οικονομική άνοδο της χώρας μας και δεν έχουν άδικο αφού είναι αρκετά σημαντικές οι θετικές επιπτώσεις που καταγράφονται από τον τουρισμό και που είναι :

1. <<Η βελτίωση της οικονομίας>> ,
2. <<Η αύξηση της απασχόλησης>> ,
3. <<Η περιφερειακή ανάπτυξη, η μείωση περιφερειακών ανισοτήτων και οι πολλαπλασιαστικές επιπτώσεις>> .

Αυτές τις επιπτώσεις θα προσπαθήσω να αναλύσω παρακάτω.

Τώρα ως προς την πρώτη είναι παραδεκτό από πολλούς ότι ο τουρισμός είναι η μόνη βιομηχανία με προοπτική ανάπτυξης στη χώρα μας. Αν και ο κλάδος-τομέας του τουρισμού δεν περιλαμβάνεται, υπόψη από τους πίνακες εκροών-εισροών, σε αυτούς που συνθέτουν το ΑΕΠ κάτι το οποίο κάνει δύσκολο τον άμεσο προσδιορισμό του σύμφωνα όμως με πολλαπλές ενδείξεις οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι παίζει σημαντικό ρόλο στην εθνική οικονομία και αποτελεί σήμερα τον κυριότερο κλάδο του τομέα των υπηρεσιών. Συμμετέχει με ποσοστό περίπου 9,6% στο ΑΕΠ της χώρας ή 1,0 τρισ. δραχμές. Αριθμοί καθόλου ευκαταφρόνητοι για τον προυπολογισμό μιας χώρας και που είναι σημαντικά υψηλότεροι από το αντίστοιχο ποσοστό καθενός από τους κλάδους της βιομηχανίας. Ακόμη στον τομέα του ισοζυγίου πληρωμών, το τουριστικό συνάλλαγμα έχει κατακτήσει την πρώτη θέση μεταξύ των διαφόρων κατηγοριών άδηλων πόρων και έχει φτάσει να είναι υψηλότερο από το σύνολο των εξαγωγών μας και να αντιπροσωπεύει ποσοστό περίπου 45% του ελλείματος του ισοζυγίου της χώρας.

Τώρα ως προς την απασχόληση, σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις στα μέσα του '80 ο τουρισμός δημιουργούσε με άμεσο ή έμμεσο τρόπο 310.000 θέσεις εργασίας, μέγεθος που αντιστοιχεί στο 10% περίπου του ενεργού πληθυσμού. Επίσης παρατηρήθηκε, ύστερα από μελέτες, ότι σε περιοχές που βρίσκεται σε άνθηση ο τουρισμός και που αποτελούν τουριστικά κέντρα η ανεργία βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα γύρω στο 4%, ενώ σε όλα τα βιομηχανικά κέντρα ο δείκτης κυμαίνεται από 10%-30%.

Πέρα απ' όλη την συμβολή του τουρισμού στη οικονομική ανάπτυξη της χώρας είναι σημαντικό να τονίσουμε και την σπουδαία συμβολή του στην περιφερειακή ανάπτυξη. Πράγματι, η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη ενός μεγάλου αριθμού περιφερειακών, κυρίως νησιωτικών και παραθαλάσσιων περιοχών της χώρας, έχει βασιστεί στην αξιοποίηση των τουριστικών πόρων που διαθέτουν. Εάν δεν υπήρχε η αξιοποίηση αυτή, οι αντικειμενικές αδυναμίες και τα προβλήματα που παρουσιάζει η ανάπτυξη των άλλων κλάδων της οικονομίας θα είχαν καταδικάσει τις περιοχές αυτές σε μαρασμό. Καταρχήν συμβάλλει στην

συγκράτηση του πληθυσμού στη περιφέρεια, με την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, τόσο στις τουριστικές μονάδες όσο και στις λοιπές παραγωγικές και εμπορικές δραστηριότητες που δρουν συμπληρωματικά στο τουριστικό κύκλωμα. Παράλληλα παρατηρείται και αύξηση του εισοδήματος ανά κάτοικο. Τούτο είναι αποτέλεσμα των πολλαπλασιαστικών επιδράσεων που έχει η δαπάνη που πραγματοποιεί ο τουρίστας για τη αγορά τουριστικών υπηρεσιών στον τόπο των διακοπών του. Ο αγρότης, ο βιοτέχνης, ο έμπορος βρίσκουν μια διευρυμένη αγορά για να διαθέσουν τα προϊόντα τους, ο οικοδομικός οργανισμός έχει άμεσες και θετικές επιπτώσεις σε μια σειρά από επαγγέλματα και δραστηριότητες, οι μεταφορές και οι λοιπές υπηρεσίες αναπτύσσονται.

Τέλος η τουριστική ανάπτυξη της περιφέρειας ανεβάζει και το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων της. Οι κάτοικοι αυτοί επωφελούνται από όλα τα έργα βασικής και κοινωνικής υποδομής, που γίνονται είτε για την εξυπηρέτηση των τουριστών είτε για την ποιοτική αναβάθμιση των προσφερόμενων τουριστικών υπηρεσιών.

Συγχρόνως, σημαντική είναι η συμβολή του τουρισμού στην βελτίωση του πολιτιστικού επιπέδου των κατοίκων του νομού, λόγω των αυξημένων επενδύσεων στον τουριστικό τομέα (ανάδειξη αρχαιολογικών χώρων, κατασκευή μουσείων, συνεδριακών χώρων) και των αυξημένων δραστηριοτήτων καλλιτεχνικών εκδηλώσεων.

Βέβαια από την άλλη πλευρά η τουριστική ανάπτυξη όπως και κάθε δραστηριότητα άλλωστε εμπεριέχει και αρνητικές επιπτώσεις.

Πρώτα απ' όλα θα ήθελα να τονίσω ότι οι θετικές επιπτώσεις που αναφέρθηκαν προηγουμένως δεν επιτεύχθηκαν στο μέγιστο βαθμό ή στον βαθμό που αφήνεται να εννοηθεί γιατί η οργάνωση της οικονομίας του τουριστικού τομέα γίνεται διά μέσω των τουριστικών επιχειρήσεων που ανήκουν στις μεγάλες καπιταλιστικές χώρες και είναι υπεύθυνες για την προώθηση της ροής της τουριστικής ζήτησης προς το κράτος που τους συμφέρει κάθε φορά ανάλογα με τα οικονομικά οφέλη που αποκομίζουν και τα συμφέροντά τους. Αυτό το φαινόμενο ανθεί ιδιαίτερα στις μέρες μας αφού έχει σχεδόν επικρατήσει ο μαζικός τουρισμός και ο οποίος απαιτεί καλύτερη οργάνωση στο σχεδιασμό και το μάρκετινγκ για να εξυπηρετήσει τους τουρίστες που καταναλώνουν πλήθος από υπηρεσίες όπως το ταξίδι, την διαμονή, την διατροφή κ.ά. Έτσι δεν εξαρτάται απόλυτα από μας η προσέλκυση της τουριστικής πελατείας.

Ακόμη θα ήθελα να πούμε ότι για την ανάπτυξη του τουρισμού απαιτείται και η δημιουργία νέων υποδομών ώστε να πλαισιώσουν τις επενδύσεις στις ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις. Έτσι λοιπόν οι τουριστικές δραστηριότητες χρειάζονται διεύρυνση των υπάρχοντων γενικών υποδομών όπως των δίκτυων μεταφορών, υπηρεσιών υγείας, δίκτυου ύδρευσης και αποχέτευσης, τηλεπικοινωνιών. Επιβαρύνεται η οικονομία της χώρας μας και θα πρέπει να λάβουμε σοβαρά υπόψη τα έξοδα αυτά πριν κάνουμε απολογισμό των κερδών. Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι μπορεί τα έσοδα από τη τουριστική δραστηριότητα να μην είναι τόσο μεγάλα όσο φαίνονται.

Ακόμη η τουριστική απασχόληση αυξάνεται σημαντικά αλλά είναι άκρως εποχιακή και συμπίπτει αρκετές φορές με την παράλληλη ζήτηση για γεωργική εργασία.

Μην ξεχνάμε ότι δημιουργούνται και αρνητικές κοινωνικοπολιτιστικές επιπτώσεις από την αλληλοεπίδραση των ξένων με τον ντόπιο πληθυσμό στις τουριστικές περιοχές, καθώς εισάγονται ξένα πρότυπα τρόπου ζωής και διαφορετικής κουλτούρας που υποτάσσουν και προσαρμόζουν τον τοπικό πληθυσμό προς εμπορεύση και αφομοίωση τους έτσι επέρχεται η υποβάθμιση της δικής μας παράδοσης και κοινωνικής συνοχής.

Τέλος θεωρώ άκρως σημαντικό και θα ήθελα να αναφερθώ λεπτομερώς στις επιπτώσεις που δημιουργεί η τουριστική ανάπτυξη στο περιβάλλον. Το περιβάλλον, φυσικό, ιστορικό και πολιτιστικό είναι παραδεκτό να έχει υποστεί σοβαρές επιπτώσεις απ' την τουριστική ανάπτυξη αφού αποτελεί τον ιστό πάνω στον οποίο διαμορφώνονται και αναπτύσσονται όλες οι τουριστικές δραστηριότητες. Παρατηρείται λοιπόν τάσεις συσσώρευσης μεγάλων τουριστικών καταλυμάτων, όπως ξενοδοχείων, ενοικιαζόμενων δωματίων και παραθεριστικών κατοικιών. Αυτά τείνουν να χωροθετούνται είτε μέσα στα αστικά κέντρα είτε στις περιαστικές ζώνες αυτών κυρίως σε παράκτιες και αγροτικές περιοχές. Έτσι οδηγούμαστε σε αλλαγή χρήσης της γης και υποβάθμιση των σημαντικών πόρων όπως η γη υψηλής παραγωγικότητας ή δάση αφού και στο επίπεδο της αγοράς γης και της απασχόλησης η τουριστική δραστηριότητα φαίνεται να κερδίζει έδαφος αφού αποφέρει περισσότερα κέρδη απ' ότι η αγροτική, εκτός λίγων περιπτώσεων όπου υπάρχει συνύπαρξη και των δύο γιατί το απαιτούν οι ιδιαίτερα ευνοϊκές κλιματολογικές και εδαφολογικές συνθήκες όπως στην περίπτωση της Κρήτης όπου συνυπάρχουν τουριστικές μονάδες και θερμοκήπια. Γενικά παρατηρείται στις παράκτιες περιοχές κυρίως μιά συνεχόμενη οικοδόμηση όπου το κάθε τουριστικό ή παραθεριστικό κτίσμα απέχει απ' το άλλο γύρω στα 100-1000 μέτρα και να παίρνει έναν εκτατικό χαρακτήρα το φαινόμενο του τουρισμού. Κι όλα αυτά έχουν διατελεστεί χωρίς κανέναν προγραμματισμό από τους κεντρικούς ή αποκεντρωμένους φορείς της Διοίκησης, χωρίς συντονισμένες μελέτες και προγράμματα πολεοδομικής οργάνωσης, ανάπτυξης ελέγχου χρήσης γης για τις παραγωγικές δραστηριότητες, διαχείρισης φυσικών και υδάτινων πόρων, δασών, οικοσυστημάτων κ.ά.

Απ' όλα αυτά που συνέβησαν τις δύο τελευταίες δεκαετίες σημαντική είναι η αλλοίωση που έχει υποστεί το τοπίο όπου ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του έχουν χάσει την αίγλη τους ως δείκτες της πολιτιστικής και οικολογικής μας κληρονομιάς που διατηρόντουσαν επί χιλιετηρίδες. Εξίσου σημαντική είναι η αλλοίωση των παραδοσιακών αρχιτεκτονικών οικισμών με ιστορική σημασία. Τέλος σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις έχει υποστεί το οικολογικό περιβάλλον στα οικοσυστήματα που καλύπτουν μεγάλο μέρος της ελληνικής γης από την αγροτική γη μέχρι τις δασικές εκτάσεις και ιδίως των υγροβιότοπων. Παράλληλα σημαντική είναι κι η έλλειψη συστήματος βιολογικού καθαρισμού για τα απόβλητα

σε όλες τις παράκτιες αστικές περιοχές ώστε τα λύματα να διοχετεύονται πλήρως επεξεργασμένα στους υδάτινους αποδέκτες και να επιτευχθεί μείωση της ρύπανσης.

Πρέπει ωστόσο να ληφθούν σοβαρά υπόψη και τα στοιχεία από το περιβαλλοντικό πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών του <<Blue Plan>> όπου σύμφωνα με αυτό αναμένεται μία αύξηση των τουριστών της τάξης του 90% για τον τουρισμό της Μεσογείου μέχρι το έτος 2025.

Αυξήσεις τέτοιων ρυθμών συνεπάγονται τον πολλαπλασιασμό των στερεών και υγρών αποβλήτων και φανερώνουν την τεράστια πίεση που θα υπάρξει στις παράκτιες περιοχές της Μεσογείου συμπεριλαμβανομένης και της χώρας μας. Παράλληλα όλο και περισσότερο στις χώρες-πηγές του τουρισμού η ποιότητα του περιβάλλοντος αξιολογείται ως το σημαντικότερο στοιχείο του τουριστικού προϊόντος. Γι' αυτό σήμερα περισσότερο από ποτέ απαιτείται σωστός σχεδιασμός και διαχείριση όχι μόνο από την πολιτεία αλλά και τους εκπροσώπους της τουριστικής ηγεσίας της Ελλάδας, σε συνεργασία με ξενοδόχους, πράκτορες και τα άλλα μέλη της τουριστικής οικογενείας. Μόνο έτσι η περιφερειακή ανάπτυξη, ο τουρισμός και η περιβαλλοντική προστασία μπορούν να συμπορευτούν.

Τα μέτρα αλλά και η συμπεριφορά που θα ακολουθήσουν οι αρχές και ειδικά η τουριστική βιομηχανία πρέπει να είναι τέτοια ώστε να διαμορφώσουν την άλλη διάσταση του τουρισμού αυτού που δεν λειτουργεί ως καταστροφέας του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αλλά ως αρωγός στην προσπάθεια για τη σωτηρία του. Και σαφώς μόνο αυτή η κατεύθυνση μπορεί να θεωρηθεί κατεύθυνση ελπίδας προς το μέλλον.

Τα τελευταία χρόνια γίνονται αρκετές προσπάθειες για την προστασία του περιβάλλοντος. Σαν τέτοια μέτρα θεωρούμε την άμεση προώθηση του εθνικού κτηματολογίου ιδίως σε περιοχές που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερη οικιστική και παραγωγική πίεση, σε περιοχές φυσικά που χρειάζονται ειδική προστασία και που είναι περιβαλλοντικά ευαίσθητες δηλαδή σε ευαίσθητες δασικές περιοχές στις παρυφές αστικών περιοχών και οι περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους ή πολιτιστικής αναφοράς. Αυτό το μέτρο θα αποτρέψει την αυθαίρετη δόμηση και θα προστατεύσει και θα αναπτύξει τη δημόσια γη πέρα από τα άλλα σημαντικά οφέλη που θα αποφέρει.

Ένας ακόμη παράγοντας αποτροπής της άναρχης δόμησης είναι ο χωροταξικός σχεδιασμός και η οργάνωση μέσω την εφαρμογή των Ζωνών Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ) και εκπόνηση των Ειδικών Χωροταξικών Μελετών (ΕΧΜ) για την αντιμετώπιση των ιδιαίτερων προβλημάτων ορισμένων ευαίσθητων οικιστικά περιοχών που στοχεύουν στον έλεγχο των χρήσεων γης, στην αναβάθμιση και προστασία του περιβάλλοντος, στην υποστήριξη της τουριστικής ανάπτυξης περιοχών που ενώ διαθέτουν σημαντικούς τουριστικούς πόρους παρουσιάζουν μικρή ανάπτυξη, στην ανάδειξη περιοχών με αξιόλογους οικισμούς και βιότοπους.

Ακόμη με τον νέο αναπτυξιακό νόμο 2234/94 καθορίζονται Περιοχές Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ) που είναι σε περιοχές απομακρυσμένες και λιγότερο αναπτυγμένες αλλά

σε περιοχές απομακρυσμένες και λιγότερο αναπτυγμένες αλλά διαθέτουν κατάλληλες εκτάσεις για ολοκληρωμένη τουριστική ανάπτυξη. Στις περιοχές αυτές μπορούν να εγκατασταθούν τουριστικές μονάδες Α΄ κατηγορίας καθώς και μονάδες που συμπληρώνουν το τουριστικό προϊόν και αναβαθμίζουν την ποιότητά του. Η δημιουργία των ΠΟΤΑ από αυτή τη θεώρηση φαίνεται ευεργετική γιατί δίνει την δυνατότητα ευκολότερης πρόληψης των περιβαλλοντικών προβλημάτων και του χωροταξικού σχεδιασμού. Βέβαια υπάρχουν κάποια αρνητικά σημεία όπως ότι ο τουρισμός δεν είναι βιομηχανία και ούτε μπορεί να προσεγγιστεί στη χωροταξική ρύθμισή του όπως οι μεταποιητικές μονάδες στο πλαίσιο των ΒΙΠΕ. Ακόμη ότι είναι κάπως αδόκιμη η χρησιμοποίηση της έννοιας <<ολοκληρωμένη ανάπτυξη>> αφού συνδέεται με την επιλογή και οργανωμένη ανάπτυξη μιάς περιορισμένης έκτασης περιοχών μαζί με μία περιμετρική ζώνη 500 μ. ελεγχόμενων χρήσεων γης. Ακόμη ένα αρνητικό σημείο είναι ότι μία αναπτυξιακή τουριστική πολιτική πρέπει πρωτίστως να λαμβάνει υπόψη και να θωρακίζει την υπάρχουσα κατάσταση όπου είναι οι υφιστάμενοι τουριστικοί προορισμοί και ν' αντιμετωπίσει ισόρροπα και με σαφήνεια τους λιγότερο ανεπτυγμένους και όχι να αποδίδει την πλειονότητα των κρατικών και κοινοτικών επιχορηγήσεων σ' αυτές. Τέλος γίνεται εμφανής η έλλειψη ολοκληρωμένου χωροταξικού σχεδίου χρήσεων γης σε επίπεδο νομού δεσμευτικού και καθογητικού για την χωροθέτηση των διαφόρων παραγωγικών δραστηριοτήτων όπως ο τουρισμός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

ΚΥΡΙΕΣ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν απ' τα δύο πρώτα κεφάλαια συνοπτικά είναι ότι το μεγαλύτερο τμήμα της τουριστικής ζήτησης στη χώρα μας αντιστοιχεί στον διεθνή τουρισμό, ενώ το ποσοστό του εσωτερικού τουρισμού παρότι δεν είναι αμελητέο παραμένει χαμηλό. Επίσης προκύπτει ότι ο ρυθμός αύξησης των κλινών προηγείται του ρυθμού αύξησης των διανυκτερεύσεων πράγμα που μας οδηγεί σε μη αποδοτικές και βιώσιμες επιχειρήσεις της τουριστικής δραστηριότητας. Αυτό το φαινόμενο δυστυχώς εξακολουθεί να υπάρχει απ' τότε που οι κυβερνήσεις, και κυρίως κατά την εποχή της δικτατορίας, ακολούθησαν την πολιτική παραχώρησης υπερβολικών κινήτρων στις τουριστικές επιχειρήσεις ξένες και ελληνικές καθιστώντας τες προβληματικές. Θα ήθελα να υπενθυμίσω ότι κάποτε γίνονταν λόγος για σχεδιασμό και προγραμματισμό, τέτοιο, ώστε να υπάρξει ανάλογη αύξηση των αναγκαίων κλινών στα καταλύματα ανά νομό που να ικανοποιούν την προβλεπόμενη τουριστική ζήτηση. Σήμερα βλέπουμε ότι ισχύει το αντίστροφο, συζητούνται λοιπόν νέοι τρόποι, μορφές τουρισμού για την προοδευτική αύξηση των τουριστών ώστε να καλυφθούν οι ανάγκες εκείνων που ασχολούνται με τον τουρισμό και των κλινών που λειτουργούν κ.ά.

Τώρα ως προς την χωρική κατανομή της τουριστικής ζήτησης και προσφοράς βλέπουμε ότι απλώς επιταχύνονται οι τάσεις που είχαν προσδιοριστεί στην προηγούμενη δεκαετία, δηλαδή μια σημαντική αύξηση και μετατόπιση προς τις ήδη ανεπτυγμένες περιοχές των νότιων και νησιώτικων αλλά περιφερειακών τμημάτων της χώρας όπως των νομών Κέρκυρας, Κυκλάδων, Δωδεκανήσου και των τεσσάρων νομών της Κρήτης έναντι της Αττικής ή γειτονικών εξαρτώμενων νομών (Κορινθίας, Αργολίδας, Εύβοιας). Αυτό βέβαια βοηθήθηκε από το γεγονός ότι ο τουρισμός στην χώρα μας, όπως και στις άλλες χώρες της Μεσογείου, είναι παραθεριστικός, οργανωμένος, κατευθυνόμενος από μεγάλα πολυεθνικά συγκροτήματα, μαζικός τουρισμός με σοβαρά μειονεκτήματα την εποχικότητά και τη συγκέντρωσή του σε συγκεκριμένες περιοχές συνήθως πηγές φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Αυτό ο τύπος τουρισμού λοιπόν έχει σαν συνέπεια να μειωθεί η κυριαρχία της πρωτεύουσας αφού με τις δρομολογούμενες πτήσεις τσάρτερς υπάρχει η δυνατότητα της απευθείας σύνδεσης των περιφερειακών (κυρίως νησιωτικών) περιοχών με τα μητροπολιτικά κέντρα που είναι οι πηγές του διεθνούς και οργανωμένου τουρισμού. Μην ξεχνάμε ότι σε αυτό βοήθησε κι η υποβαθμισμένη κατάσταση του περιβάλλοντος της πρωτεύουσας.

Μία αδυναμία του τουριστικού φαινομένου είναι η υπερσυγκέντρωση σε λίγες περιοχές τόσο της προσφοράς όσο και της ζήτησης καθώς και η έντονη εποχικότητα που εμφανίζει.

Ακόμη από τη μελέτη που κάναμε για την ανάλυση της αλλοδαπής ζήτησης προκύπτει ότι υπάρχουν εθνικότητες που ομαδοποιούνται ως προς την κατανομή τους σε διάφορες τουριστικές περιοχές και ότι αυτές μεταβάλλονται διά μέσω του χρόνου (1981, 1990).

Επίσης με την εξέταση των πόρων -φυσικών, πολιτιστικών και ανθρωπογενών- δίνεται η δυνατότητα να διαπιστωθούν ομοιότητες και διαφορές μεταξύ των νομών ως προς αυτούς.

Σαν ζεύξη των δύο παραπάνω πρέπει να τεθούν τα ερεθίσματα για εξεύρεση νέων τρόπων προσέλκυσης ομάδων τουριστών σε διάφορες περιοχές (σύμφωνα και με τους πόρους που τις χαρακτηρίζουν) που τους έλκουν.

Στο τρίτο κεφάλαιο που εξετάσαμε τα αίτια και τους παράγοντες της διάρθρωσης της τουριστικής ζήτησης στον ελλαδικό χώρο ύστερα από την στατιστική ανάλυση που διενεργήσαμε, διαπιστώσαμε ότι ο σημαντικότερος παράγοντας ήταν η τουριστική προσπελασιμότητα που διακατέχει ένας νομός κυρίως απευθείας με το εξωτερικό. Ακόμη σημαντικός παράγοντας ήταν ο δείκτης των συνολικών πόρων (φυσικών - οικολογικών και πολιτιστικών) και η απασχόληση στον τριτογενή τομέα και λιγότερο η κίνηση στους αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία που βρίσκεται σε φθίνουσα πορεία με την ταυτόχρονη εγκατάλειψη από την πολιτεία. Είναι σημαντικό να τονίσω ότι οι επενδύσεις που έγιναν για τουριστικά έργα την περίοδο 1975-1984 δεν απέφεραν τους επιδιωκόμενους στόχους ενώ θα έπρεπε την περίοδο που εξετάζουμε, δηλαδή δεν προσανατόλισαν την τουριστική ζήτηση που είχαν σαν σκοπό τους. Επίσης θα ήθελα να τονίσω ότι εφόσον δίνεται μεγάλη σημασία στον τομέα των μεταφορών για την κατανομή της τουριστικής ζήτησης θα πρέπει να βελτιωθούν οι υπάρχουσες υποδομές ιδίως στον τομέα των αερομεταφορών αφού βέβαια είμαστε και ο πιο απομακρυσμένος γεωγραφικός ευρωπαϊκός προορισμός για τις κύριες χώρες προέλευσης τουριστών και το αεροπλάνο είναι το καλύτερο μέσο λόγω της διάρκειας του ταξιδιού προς το κόστος του ταξιδιού. Βέβαια σε αυτό το κεφάλαιο γίνεται αντιληπτό ότι για τα αίτια της χωρικής διάρθρωσης του τουρισμού πρέπει να ληφθούν υπόψη και άλλες μεταβλητές πέρα από τη στενή στατιστική ανάλυση και σχέση επιλεγμένων παραγόντων. Βασικό ρόλο λοιπόν διαδραματίζουν διάφοροι ενδογενείς και εξωγενείς παράγοντες όπως οι διαμορφωμένες εξαρτησιακές σχέσεις των περιοχών με τα διεθνή πρακτορεία που είναι σε θέση να προσανατολίζουν την τουριστική ζήτηση κάθε φορά με στόχο την αποκομιδή των συμφερόντων τους. Άλλο πρόβλημα είναι ότι είναι τα στατιστικά στοιχεία απλοποιούνται και ανάγονται σε χωρικές μονάδες όπως είναι οι νομοί ενώ στην πραγματικότητα οι παράγοντες είναι πιο περίπλοκης μορφής και λαμβάνουν εξέλιξη μέσα σε άλλα διοικητικά-γεωγραφικά όρια.

Τέλος στο τέταρτο κεφάλαιο και έπειτα από την ανάλυση των επιπτώσεων της τουριστικής ανάπτυξης ότι επιπτώσεις που επιφέρει είναι θετικές ως προς τη συναλλαγματική δύναμη που έχουν και περαιτέρω της εθνικής οικονομίας, ως προς την αύξηση της απασχόλησης, ως προς τη περιφερειακή ανάπτυξη και

αρνητικές ως προς, κυρίως, το περιβάλλον και τις κοινωνικοπολιτιστικές δραστηριότητες. Τώρα ως προς τις επιπτώσεις στο περιβάλλον θα ήθελα να τονίσω ότι κρίνεται επιτακτικό όσο ποτέ άλλοτε η προστασία του βάσει χωροταξικού σχεδιασμού και προγραμματισμού.

Γενικά θα ήθελα να πιστεύω ότι τα αποτελέσματα και οι αναλύσεις της παραπάνω μελέτης μπορούν να συμβάλουν σε μια πιο ολοκληρωμένη χωροταξική και περιφερειακή πολιτική ως προς τον τουρισμό και να χαράξουν έναν οδηγό για τους κατευθυντήριους άξονες γεωγραφικού προσανατολισμού σε εθνικό επίπεδο και να αξιοποιήσει τους υπάρχοντες πόρους και δυνατότητες που προσφέρει ο ελληνικός χώρος στο μέγιστο.

Τέλος συμπερασματικά η χάραξη λοιπόν μιας εθνικής πολιτικής στον τουρισμό της χώρας κρίνεται αναγκαία όσο ποτέ άλλοτε αφού θα καταστήσει τον κλάδο υγιή και βιώσιμο. Θα πρέπει όμως να επιλυθούν τα προβλήματα της τουριστικής υποδομής (αεροδρόμια, επικοινωνίες, λιμάνια, θέσεις λιμένων για σκάφη αναψυχής), με την ταυτόχρονη δημιουργία νέων μορφών τουριστικής ανάπτυξης, να ληφθεί σοβαρά υπόψη η προστασία του περιβάλλοντος, να συνδεθεί ο τουρισμός με τον πολιτισμό με την έννοια ότι θα δοθεί μεγάλη έμφαση στην ανάπτυξη των <<πολιτιστικών διαδρομών>> που θα συνδέουν χώρους και μνημεία όλων των εποχών με οδικά δίκτυα, ακόμη να αναβαθμιστούν οι παρεχόμενες υπηρεσίες, και έτσι θα λύσει ή θα εξομαλύνει το πρόβλημα της ανεργίας και της αστυφιλίας και επιτέλους πρέπει να αξιοποιήσουμε τους πόρους του Β' Κοινοτικού Πλαίσιου Στήριξης μέσω των εθνικών και περιφερειακών προγραμμάτων αλλά και διαρθρωτικών ταμείων ώστε να γίνουμε ιδιαίτερα ανταγωνιστικοί ως προς τις άλλες αναπτυσσόμενες τουριστικά χώρες της μεσογείου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αγγελίδης Μ. : Χωροταξικός Σχεδιασμός. Μαθήματα εμπειρίας - Η ελληνική πραγματικότητα, Αθήνα, 1991.
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (ΕΣΥΕ). Δελτίο Στατιστικής του Τουρισμού.
- Δελτίο Στατιστικής Συγκοινωνιών και Επικοινωνιών.
- Δελτίο Στατιστικής Εμπορικής Ναυτιλίας.
- Δελτίο Στατιστικής Επετηρίδας της Ελλάδας.
- Ηγουμενάκης Ν. : Τουριστική Οικονομία, 1992.
- ICAP. : Directory of Greek Touristic Companies.
- Καβαδιά Π. : Δείκτες Περιφερειακής Ανάπτυξης. Μελέτες, 40, ΚΕΠΕ, 1992
- ΚΕΠΕ, 1967 : Εθνικό Χωροταξικό Σχέδιο. Χωροταξική Μελέτη Τουρισμού.
- ΚΕΠΕ, 1976, : Χωροταξική Πολιτική - Πρόγραμμα Ανάπτυξης 1976-1980.
- ΚΕΠΕ, 1976 : Τουρισμός - Έκθεση.
- ΚΕΠΕ, 1987, : Τουρισμός - Θέματα Προγραμματισμού Ε9 - Εκθέσεις για το πρόγραμμα 1983-1987
- Κομίλης Π. : Τουριστικές Δραστηριότητες - Διερεύνηση αναπτυξιακών δυνατοτήτων, ΚΕΠΕ - Θέματα Προγραμματισμού Δ10, Αθήνα 1986.
- Κομίλης Π. : Χωρική Ανάλυση του Τουρισμού, ΚΕΠΕ - Επιστημονικές μελέτες - 20, Αθήνα, 1986.
- Κωτσόπουλος Κ. : Γεωγραφία Μεθοδολογία και Μέθοδοι Ανάλυσης του Χώρου.
- Singh B. P. : The Impact of Tourism on the Balance of Payments : A Case Study of Greece, Athens, 1984.
- Τουρισμός, 1980.
- “ Περιοδικό : Τουρισμός & Οικονομία “ - Ιανουάριος '95

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

Κατάλογος πινάκων

- A1. Αφίξεις περιηγητών κατά υπηκοότητα 1970-1993
- A2. Αριθμός διανυκτερεύσεων τουριστών κατά υπηκοότητα στο σύνολο της χώρας για τα έτη 1981, 1991
- A3. Αριθμός διανυκτερεύσεων του τουριστικού πληθυσμού κατά νομό 1981-1990
- A4. Απαιτούμενος αριθμός διανυκτερεύσεων στα ξενοδοχεία σε περίπτωση μέγιστης πληρότητας
- A5. Απαιτούμενος αριθμός διανυκτερεύσεων στα Camping σε περίπτωση μέγιστης πληρότητας
- A6. Συνολικός απαιτούμενος αριθμός διανυκτερεύσεων στα ξενοδοχεία, Camping σε περίπτωση μέγιστης πληρότητας
- A7. Μέσος χρόνος παραμονής τουριστών ανά νομό για τα έτη 1981, 1990

Κατάλογος Χαρτών

- A1. Ποσοστιαία κατανομή (%) των διανυκτερεύσεων των τουριστών στα ξενοδοχεία κατά νομό ως προς το σύνολο της Ελλάδας, κατά το έτος 1981 και κατά τάξεις μεγέθους
- A2. Ποσοστιαία κατανομή (%) των διανυκτερεύσεων των τουριστών στα ξενοδοχεία κατά νομό ως προς το σύνολο της Ελλάδας, κατά το έτος 1990 και κατά τάξεις μεγέθους
- A3. Ποσοστιαία κατανομή (%) των διανυκτερεύσεων των ξένων τουριστών στα ξενοδοχεία κατά νομό ως προς το σύνολο της Ελλάδας, κατά το έτος 1990 και κατά τάξεις μεγέθους
- A4. Ποσοστιαία κατανομή (%) των διανυκτερεύσεων των ημεδαπών τουριστών στα ξενοδοχεία κατά νομό ως προς το σύνολο της Ελλάδας, κατά το έτος 1990 και κατά τάξεις μεγέθους
- A5. Βαθμός χωροθέτησης των διανυκτερεύσεων κατά νομό σε σχέση με το ρυθμό αύξησης της χώρας (που λαμβάνεται ως μονάδα) για την περίοδο 1981-1991 και κατά τάξεις μεγέθους
- A6. Σταθμισμένη τιμή των διανυκτερεύσεων των αλλοδαπών τουριστών για τους 11 δυναμικότερους νομούς της χώρας (με τη μεγαλύτερη τιμή ίση με 100) για την περίοδο 1981
- A7. Σταθμισμένη τιμή των διανυκτερεύσεων των αλλοδαπών τουριστών για τους 11 δυναμικότερους νομούς της χώρας (με τη μεγαλύτερη τιμή ίση με 100) για την περίοδο 1991
- A8. Μέσος χρόνος παραμονής (σε ημέρες) τουριστών κατά νομό για το 1990

Πίνακας Α1

Αφξεις περιηγητών κατά υπηκοότητα							
Μεταβολές 1970-1993							
Υπηκοότητα περιηγητών	1970		1981		1993		Ρυθμός μεταβολής 1981-1993
	Αφξεις	%	Αφξεις	%	Αφξεις	%	
Γενικό σύνολο αφξεων	1454629	100,00	5577169	100,00	9913267	100,00	6,48
Χώρες Ευρώπης	761128	60,75	4139588	81,26	8470616	89,99	8,72
Χώρες ΕΟΚ	-	-	2553293	50,12	6632075	70,46	13,31
Αγγλική	166904	13,32	964707	18,94	2191347	23,28	10,60
Αυστριακή	30213	2,41	146818	2,88	288636	3,07	8,05
Βελγική	21126	1,69	78946	1,55	224036	2,38	15,32
Βουλγαρική	-	-	35193	0,69	144534	1,54	25,89
Γαλλική	115977	9,26	296499	5,82	554644	5,89	7,26
Γερμανική (Δυτική)	142702	11,39	625121	12,27	2069379	21,98	19,25
Γιουγκοσλαβική	48138	3,84	629071	12,35	191792	2,04	-5,79
Δανική	20384	1,63	131918	2,59	253622	2,69	7,69
Ελβετική	27967	2,23	143844	2,82	164999	1,75	1,23
Ιρλανδική	4920	0,39	23484	0,46	62780	0,67	13,94
Ισπανική	5807	0,46	31679	0,62	118967	1,26	22,96
Ιταλική	76215	6,08	225479	4,43	625509	6,65	14,78
Κυπριακή	-	-	-	-	90412	0,96	-
Νορβηγική	3854	0,31	96072	1,89	102452	1,09	0,55
Ολλανδική	23284	1,86	170002	3,34	510872	5,43	16,71
Ουγγρική	-	-	16126	0,32	73999	0,79	29,91
Πολωνική	-	-	30981	0,61	34292	0,36	0,89
Πορτογαλική	2274	0,18	5458	0,11	20919	0,22	23,61
Ρουμανική	-	-	10245	0,20	18862	0,20	7,01
Σουηδική	17967	1,43	252146	4,95	317030	3,37	2,14
Τσεχοσλοβακική	-	-	-	-	89642	0,95	-
Φινλανδική	8533	0,68	96627	1,90	116518	1,24	1,72
Λοιπών χωρών Ευρώπης	44863	3,58	129172	2,54	205373	2,18	4,92
Χώρες Ασίας	65015	5,19	305826	6,00	370171	3,93	1,75
Ιαπωνική	-	-	75154	1,48	89907	0,96	1,64
Ιρανική	-	-	-	-	7615	0,08	-
Ισραηλινή	7890	0,63	45561	0,89	45815	0,49	0,05
Λιβανική - Συριακή	7320	0,58	43647	0,86	14924	0,16	-5,48
Τουρκική	20968	1,67	38979	0,77	149390	1,59	23,60
Λοιπών χωρών Ασίας	28837	2,30	102485	2,01	62520	0,66	-3,25
Χώρες Αφρικής	36285	2,90	91818	1,80	48538	0,52	-3,93
Αιγυπτιακή - Σουδανική	11104	0,89	33725	0,66	19609	0,21	-3,49
Νοτιοαφρικ. Ένωσης	15688	1,25	22870	0,45	14687	0,16	-2,98
Λοιπων χωρών Αφρικής	9493	0,76	35253	0,69	14242	0,15	-4,97
Χώρες Αμερικής	357405	28,53	436907	8,58	343344	3,65	-1,78
Αμερικανική (ΗΠΑ)	304681	24,32	321081	6,30	256719	2,73	-1,67
Καναδική	30683	2,45	65732	1,29	51472	0,55	-1,81
Χωρών Λατιν. Αμερικής	22041	1,76	50094	0,98	35153	0,37	-2,49
Χώρες Ωκεανίας	31027	2,48	112051	2,20	62994	0,67	-3,65
Αυστραλιανή	31027	2,48	100822	1,98	56064	0,60	-3,70
Λοιπών χωρών Ωκεανίας	-	-	11229	0,22	6930	0,07	-3,19
ΕΣΣΔ	705	0,06	5279	0,10	117160	1,24	176,61
Ακαθόρ. υπηκοότητας	1310	0,10	2940	0,06	0	0,00	-8,33
Σύνολο	1252875	86,13	5094349	91,34	9412823	94,95	7,06
Αφιχθέντες κατά περίπλου (κρουαζιέρες)	201754	13,87	482760	8,66	500444	5,05	0,31

Πίνακας Α2

Ποσοστιαία κατανομή των διανυκτερεύσεων κατά υπηκοότητα για τα έτη 1981,1991

Υπηκοότητα περιηγητών	Αριθμός διανυκτερεύσεων		Ποσοστά % επί του συνόλου	
	1981	1991		
Αγγλική	7274704	6127925	17,73	12,53
Αυστριακή	1220606	1891861	2,97	3,87
Βελγική	587381	1181199	1,43	2,42
Γαλλική	2351936	2464517	5,73	5,04
Γερμανική (Δυτική)	6122776	10621306	14,92	21,73
Γιουγκοσλαβική	570795	565313	1,39	1,16
Δανική	836505	1039066	2,04	2,13
Ελβετική	1080780	1051419	2,63	2,15
Ιταλική	1103421	2325459	2,69	4,76
Νορβηγική	633689	513142	1,54	1,05
Ολλανδική	1261668	1979069	3,07	4,05
Σουηδική	2188399	1498348	5,33	3,06
Αμερικανική (ΗΠΑ)	1335728	972550	3,26	1,99
Ιάπωνες	206912	258127	0,50	0,53
Σύνολο διανυκτερεύσεων	41032027	48887583	100,00	100,00

Πηγή: "ΕΣΥΕ" Στατιστική του τουρισμού 1980-82, 1988-90

Πίνακας Α3

Διανυκτερεύσεις του τουριστικού πληθυσμού (αλλοδαπού και ημεδαπού) κατά νομό (1981-1990)

Νομος	Διανυκτερεύσεις 1981	% 1981	Διανυκτερεύσεις 1990	% 1990	Μέση ετησια αύξηση διανυκτ. 1981-90	Σύνολο διανυκτερεύσεων 1981-90	Μέσος ετησιος αριθμός διανυκτ. 1981-90	% 1981-90
Γενικό σύνολο	41032028	100,00	48887683	100,00	872851	449598555	44959856	100,00
Αττικής	9739376	23,74	8530642	17,45	-134304	91350090	9135009	20,32
Αιτωλοακαρνανίας	172006	0,42	241618	0,49	7735	2068120	206812	0,46
Βοιωτίας	101858	0,25	103666	0,21	201	1027620	102762	0,23
Εύβοιας	884363	2,16	760208	1,56	-13795	8222855	822286	1,83
Ευρυτανίας	40856	0,10	84467	0,17	4846	626615	62662	0,14
Φθιώτιδος	576526	1,41	423793	0,87	-16970	5001595	500160	1,11
Φωκίδος	358482	0,87	322246	0,66	-4026	3403640	340364	0,76
Αργολίδος	1100835	2,68	1164098	2,38	7029	11324665	1132467	2,52
Αρκαδίας	139980	0,34	155725	0,32	1749	1478525	147853	0,33
Αχαΐας	712889	1,74	683077	1,40	-3312	6979830	697983	1,55
Ηλείας	562179	1,37	646614	1,32	9382	6043965	604397	1,34
Κορινθίας	454375	1,11	614748	1,26	17819	5345615	534562	1,19
Λακωνίας	200461	0,49	239960	0,49	4389	2202105	220211	0,49
Μεσσηνίας	282967	0,69	355923	0,73	8106	3194450	319445	0,71
Ζακύνθου	154740	0,38	462403	0,95	34185	3085715	308572	0,69
Κερκύρας	3667176	8,94	3304425	6,76	-40306	34858005	3485801	7,75
Κεφαλληνίας	164717	0,40	320919	0,66	17356	2428180	242818	0,54
Λευκάδος	52917	0,13	130019	0,27	8567	914680	91468	0,20
Άρτης	56626	0,14	56857	0,12	26	567415	56742	0,13
Θεσπρωτίας	83621	0,20	127374	0,26	4861	1054975	105498	0,23
Ιωαννίνων	334281	0,81	390064	0,80	6198	3621725	362173	0,81
Πρεβέζης	184938	0,45	272610	0,56	9741	2287740	228774	0,51
Καρδίτσας	81170	0,20	93984	0,19	1424	875770	87577	0,19
Λαρίσης	293801	0,72	269629	0,55	-2686	2817150	281715	0,63
Μαγνησίας	600660	1,46	887660	1,82	31889	7441600	744160	1,66
Τρικάλων	201188	0,49	180943	0,37	-2249	1910655	191066	0,42
Γρεβενών	7491	0,02	13644	0,03	684	105675	10568	0,02
Δράμας	56725	0,14	73518	0,15	1866	651215	65122	0,14
Ημαθίας	70988	0,17	108308	0,22	4147	896480	89648	0,20
Θεσσαλονίκης	1896345	4,62	1630165	3,33	-29576	17632550	1763255	3,92
Καβάλας	596602	1,45	611583	1,25	1665	6040925	604093	1,34
Καστοριάς	115563	0,28	82139	0,17	-3714	988510	98851	0,22
Κιλκίς	24715	0,06	19919	0,04	-533	223170	22317	0,05
Κοζάνης	116325	0,28	103692	0,21	-1404	1100085	110009	0,24
Πέλλης	74227	0,18	56172	0,11	-2006	651995	65200	0,15
Πιερίας	532363	1,30	555088	1,14	2525	5437255	543726	1,21
Σερρών	69452	0,17	105922	0,22	4052	876870	87687	0,20
Φλωρίνης	54647	0,13	113525	0,23	6542	840860	84086	0,19
Χαλκιδικής	1248043	3,04	1544871	3,16	32981	13964570	1396457	3,11
Έβρου	259047	0,63	351977	0,72	10326	3055120	305512	0,68
Ξάνθης	82909	0,20	95156	0,19	1361	890325	89033	0,20
Ροδόπης	125793	0,31	173323	0,35	5281	1495580	149558	0,33
Δωδεκανήσου	7129248	17,37	10820679	22,13	410159	89749635	8974964	19,96
Κυκλάδων	748635	1,82	974019	1,99	25043	8613270	861327	1,92
Λέσβου	159556	0,39	334990	0,69	19493	2472730	247273	0,55
Σάμου	318564	0,78	487052	1,00	18721	4028080	402808	0,90
Χίου	99219	0,24	98332	0,20	-99	987755	98776	0,22
Ηρακλείου	3398728	8,28	5166944	10,57	196468	42828360	4282836	9,53
Λασιθίου	1479936	3,61	1863911	3,81	42664	16719235	1671924	3,72
Ρεθύμνης	692514	1,69	1558099	3,19	96176	11253065	1125307	2,50
Χανίων	471405	1,15	1120983	2,29	72175	7961940	796194	1,77

Πηγή: "ΕΣΥΕ" Στατιστική του τουρισμού 1980-82, 1988-90

Πίνακας Α4

Ξενοδοχειακά καταλύματα	Αριθμός διανυκτερεύσεων	Αριθμός κλινών	Αριθμός διανυκτερεύσεων στον μήνα αιχμής (1)	Απαιτούμενος αριθμός διανυκτερεύσεων στον μήνα αιχμής για πληρότητα (2)	Επιπλέον αριθμός διανυκτερεύσεων για όλο το έτος (3)	Επιπλέον αριθμός αφίξεων τουριστών (4)	Ποσοστό πληρότητας (5)
	1990	1990	1990	1990	1990	1990	1990
Γενικό σύνολο	43228358	438355	8161514	12230105	21641439	2704670	66,7
Αττικής	7956865	72181	1502256	2013850	2721244	378242	74,6
Αιτωλοακαρνανίας	229465	2489	43323	69443	138937	53276	62,4
Βοιωτίας	101404	916	19145	25556	34103	4350	74,9
Εύβοιας	640970	12230	121015	341217	1171287	71221	35,5
Ευρυτανίας	81112	1187	15314	33117	94699	248	46,2
Φθιώτιδος	320750	9802	60558	273476	1132544	75901	22,1
Φωκίδος	286837	2856	54155	79682	135785	76690	68,0
Αργολίδος	993915	11682	187651	325928	735514	155435	57,6
Αρκαδίας	148664	1814	28068	50611	119909	5251	55,5
Αχαΐας	574344	5704	108436	159142	269710	32939	68,1
Ηλείας	515231	5392	97276	150437	282772	93437	64,7
Κορινθίας	460408	8105	86925	226130	740449	102694	38,4
Λακωνίας	208646	2687	39392	74967	189228	46697	52,5
Μεσσηνίας	291501	3796	55035	105908	270601	30266	52,0
Ζακύνθου	446114	6428	84226	179341	505930	43732	47,0
Κερκύρας	2843520	29711	536857	828937	1553619	151510	64,8
Κεφαλληνίας	312921	3403	59079	94944	190767	15244	62,2
Λευκάδος	108578	1418	20500	39562	101397	9022	51,8
Άρτης	56857	391	10735	10909	927	41	98,4
Θεσπρωτίας	99350	1267	18757	35349	88255	19660	53,1
Ιωαννίνων	360667	2416	68094	67406	-3657	-380	101,0
Πρεβέζης	208844	2570	39430	71703	171666	19164	55,0
Καρδίτσας	92681	714	17498	19921	12885	146	87,8
Λαρίσης	269236	2446	50832	68243	92615	8168	74,5
Μαγνησίας	757793	12929	143071	360719	1157701	86824	39,7
Τρικάλων	158510	1707	29927	47625	94142	44912	62,8
Γρεβενών	13087	277	2471	7728	27965	1170	32,0
Δράμας	69787	515	13176	14369	6344	195	91,7
Ημαθίας	108308	731	20449	20395	-285	-12	100,3
Θεσσαλονίκης	1383479	8627	261201	240693	-109083	-20580	108,5
Καβάλας	461685	6914	87166	192901	562417	69283	45,2
Καστοριάς	82139	698	15508	19474	21098	1562	79,6
Κιλκίς	19919	328	3761	9151	28673	10245	41,1
Κοζάνης	103692	1208	19577	33703	75139	2283	58,1
Πέλλης	53495	917	10100	25584	82364	3034	39,5
Πιερίας	278317	6805	52546	189860	730390	106307	27,7
Σερρών	105922	867	19998	24189	22294	2005	82,7
Φλωρίνης	113037	676	21341	18860	-13197	-419	113,2
Χαλκιδικής	1260217	14644	237929	408568	907652	72508	58,2
Έβρου	311027	2496	58722	69638	58067	5247	84,3
Ξάνθης	93876	656	17724	18302	3078	96	96,8
Ροδόπης	133129	934	25135	26059	4914	264	96,5
Δωδεκανήσου	9581917	71386	1809066	1991669	971295	88660	90,8
Κυκλάδων	896541	22446	169267	626243	2430726	389061	27,0
Λέσβου	286477	4423	54087	123402	368696	28262	43,8
Σάμου	413371	7451	78044	207883	690630	73924	37,5
Χίου	89759	1437	16946	40092	123116	7912	42,3
Ηρακλείου	4786791	36871	903746	1028701	664653	73180	87,9
Λασιθίου	1694246	16628	319874	463921	766210	91401	68,9
Ρεθύμνης	1450188	13342	273795	372242	523651	50693	73,6
Χανίων	912769	10837	172331	302352	691604	101209	57,0
Πηγή "ΕΣΥΕ" Στατιστική του τουρισμού 1988-1990							
Πηγή "Ίδια επεξεργασία"							
Οι δείκτες εξηγούνται ως		1. Διανυκτ. επί συγκέντρωση στον μήνα αιχμής (18,88%)					
		2. Κλίνες επί πληρότητα (90%) επί 31 ημέρες					
		3. Ποσοστό της διαφοράς απαιτούμενων και πραγματικών διανυκτ. διά 18,88%					
		4. Μετατροπή των διανυκτ. σε αφίξεις σύμφωνα με τον μέσο χρόνο παραμονής των αλλοδαπών τουριστών ανά νομό και την αναλογία διανυκτ' στο σύνολο των τουριστών					
		5. Πληρότητα κατά τον μήνα αιχμής					

Πίνακας Α5

CAMPING	Αριθμός διανυκτερεύσεων	Αριθμός κλινών	Αριθμός διανυκτερεύσεων στον μήνα αιχμής (1)	Απαιτούμενος αριθμός διανυκτερεύσεων στον μήνα αιχμής για πληρότητα (2)	Επιπλέον αριθμός διανυκτερεύσεων για όλο το έτος (3)	Επιπλέον αριθμός αφίξεων τουριστών (4)	Ποσοστό πληρότητας (5)
	1990	1990	1990	1990	1990	1990	1990
Γενικό σύνολο	1850568	88443	1414758	4775922	4396552	974484	29,8
Αττικής	130014	5324	99396	287496	246044	76997	34,6
Αιτωλοακαρνανίας	4304	713	3290	38502	46058	17786	8,5
Βοιωτίας	0	0	0	0	0	0	-
Εύβοιας	0	996	0	53784	70352	15593	0,0
Ευρυτανίας	0	0	0	0	0	0	-
Φθιώτιδος	48390	2376	36994	128304	119437	14567	28,8
Φωκίδος	26253	1744	20070	94176	96933	57581	21,3
Αργολίδος	90152	4937	68921	266598	258570	62973	25,9
Αρκαδίας	2702	687	2066	37098	45824	7259	5,6
Αχαΐας	28559	3086	21833	166644	189419	49021	13,1
Ηλείας	121188	4118	92648	222372	169684	57879	41,7
Κορινθίας	18803	1200	14375	64800	65958	33258	22,2
Λακωνίας	9325	2901	7129	156654	195585	130733	4,6
Μεσσηνίας	46707	4498	35708	242892	271007	55586	14,7
Ζακύνθου	0	923	0	49842	65196	14450	0,0
Κερκύρας	100927	3074	77159	165996	116203	21385	46,5
Κεφαλληνίας	0	1269	0	68526	89635	19867	0,0
Λευκάδος	20568	597	15724	32238	21601	3727	48,8
Άρτης	0	0	0	0	0	0	-
Θεσπρωτίας	24105	735	18428	39690	27811	11040	46,4
Ιωαννίνων	18119	525	13852	28350	18964	12243	48,9
Πρεβέζης	57499	2531	43958	136674	121277	20689	32,2
Καρδίτσας	0	0	0	0	0	0	-
Λαρίσης	0	216	0	11664	15257	3382	0,0
Μαγνησίας	48239	3125	36879	168750	172494	29000	21,9
Τρικάλων	18770	1463	14350	79002	84568	74404	18,2
Γρεβενών	0	0	0	0	0	0	-
Δράμας	0	0	0	0	0	0	-
Ημαθίας	0	0	0	0	0	0	-
Θεσσαλονίκης	239812	5850	183336	315900	173399	36338	58,0
Καβάλας	110450	5002	84439	270108	242863	40639	31,3
Καστοριάς	0	0	0	0	0	0	-
Κιλκίς	0	0	0	0	0	0	-
Κοζάνης	0	0	0	0	0	0	-
Πέλλης	0	0	0	0	0	0	-
Πιερίας	256810	8524	196331	460296	345278	42428	42,7
Σερρών	0	0	0	0	0	0	-
Φλωρίνης	0	0	0	0	0	0	-
Χαλκιδικής	253209	8194	193578	442476	325569	28634	43,7
Έβρου	38891	720	29732	38880	11966	4536	76,5
Ξάνθης	0	411	0	22194	29031	6435	0,0
Ροδόπης	36057	540	27566	29160	2086	273	94,5
Δωδεκανήσου	19156	898	14645	48492	44274	4969	30,2
Κυκλάδων	28906	6334	22099	342036	418492	117544	6,5
Λέσβου	0	285	0	15390	20131	4462	0,0
Σάμου	0	0	0	0	0	0	-
Χίου	0	216	0	11664	15257	3382	0,0
Ηρακλείου	49044	1536	37494	82944	59450	18898	45,2
Λασιθίου	475	834	363	45036	58434	19437	0,8
Ρεθύμνης	3132	1377	2394	74358	94132	18935	3,2
Χανίων	0	684	0	36936	48314	10709	0,0
Πηγή "ΕΣΥΕ" Στατιστική του τουρισμού 1988-1990							
Πηγή "Ίδια επεξεργασία"							
Οι δείκτες εξηγούνται ως		1. Διανυκτ. επί συγκέντρωση στους μήνες αιχμής -Ιούλιος, Αύγουστος- (76,45%)					
		2. Κλίνες επί πληρότητα (90%) επί 60 ημέρες;					
		3. Ποσοστό της διαφοράς απαιτούμενων και πραγματικών διανυκτ. διά 76,45%					
		4. Μετατροπή των διανυκτ. σε αφίξεις σύμφωνα με τον μέσο χρόνο παραμονής των αλλοδαπών τουριστών ανά νομό και την αναλογία διανυκτ. στο σύνολο των τουριστών					
		5. Πληρότητα κατά τους μήνες αιχμής					

Ξενοδοχειακά καταλύματα και CAMPING	Απαιτούμενος αριθμός διανυκτερεύσεων	Πίνακας Α6 Πραγματικός αριθμός διανυκτερεύσεων	Αναλογία %	Αναλογία %	Αναλογία %
			στις απαιτούμενες διανυκτερεύσεις	στις πραγματικές διανυκτερεύσεις	στις νέες διανυκτερεύσεις
	1990	1990	1990	1990	1990
Γενικό σύνολο	71116915	45078924	100,0	100,0	100,0
Αττικής	11054166	8086879	15,5	17,9	11,4
Αιτωλοακαρνανίας	418764	233769	0,6	0,5	0,7
Βοιωτίας	135507	101404	0,2	0,2	0,1
Εύβοιας	1882608	640970	2,6	1,4	4,8
Ευρυτανίας	175811	81112	0,2	0,2	0,4
Φθιώτιδος	1621121	369140	2,3	0,8	4,8
Φωκίδος	545808	313090	0,8	0,7	0,9
Αργολίδος	2078151	1084067	2,9	2,4	3,8
Αρκαδίας	317099	151366	0,4	0,3	0,6
Αχαΐας	1062032	602903	1,5	1,3	1,8
Ηλείας	1088876	636419	1,5	1,4	1,7
Κορινθίας	1285619	479211	1,8	1,1	3,1
Λακωνίας	602785	217971	0,8	0,5	1,5
Μεσσηνίας	879816	338208	1,2	0,8	2,1
Ζακύνθου	1017240	446114	1,4	1,0	2,2
Κερκύρας	4614269	2944447	6,5	6,5	6,4
Κεφαλληνίας	593323	312921	0,8	0,7	1,1
Λευκάδος	252144	129146	0,4	0,3	0,5
Άρτης	57784	56857	0,1	0,1	0,0
Θεσπρωτίας	239522	123455	0,3	0,3	0,4
Ιωαννίνων	394093	378786	0,6	0,8	0,1
Πρεβέζης	559286	266343	0,8	0,6	1,1
Καρδίτσας	105566	92681	0,1	0,2	0,0
Λαρίσης	377108	269236	0,5	0,6	0,4
Μαγνησίας	2136226	806032	3,0	1,8	5,1
Τρικάλων	355990	177280	0,5	0,4	0,7
Γρεβενών	41052	13087	0,1	0,0	0,1
Δράμας	76131	69787	0,1	0,2	0,0
Ημαθίας	108023	108308	0,2	0,2	0,0
Θεσσαλονίκης	1687608	1623291	2,4	3,6	0,2
Καβάλας	1377416	572135	1,9	1,3	3,1
Καστοριάς	103237	82139	0,1	0,2	0,1
Κιλκίς	48592	19919	0,1	0,0	0,1
Κοζάνης	178831	103692	0,3	0,2	0,3
Πέλλης	135859	53495	0,2	0,1	0,3
Πιερίας	1610794	535127	2,3	1,2	4,1
Σερρών	128216	105922	0,2	0,2	0,1
Φλωρίνης	99840	113037	0,1	0,3	-0,1
Χαλκιδικής	2746648	1513426	3,9	3,4	4,7
Έβρου	419950	349918	0,6	0,8	0,3
Ξάνθης	125984	93876	0,2	0,2	0,1
Ροδόπης	176186	169186	0,2	0,4	0,0
Δωδεκανήσου	10616642	9601073	14,9	21,3	3,9
Κυκλάδων	3774665	925447	5,3	2,1	10,9
Λέσβου	675304	286477	0,9	0,6	1,5
Σάμου	1104001	413371	1,6	0,9	2,7
Χίου	228132	89759	0,3	0,2	0,5
Ηρακλείου	5559938	4835835	7,8	10,7	2,8
Λασιθίου	2519365	1694721	3,5	3,8	3,2
Ρεθύμνης	2071102	1453320	2,9	3,2	2,4
Χανίων	1652687	912769	2,3	2,0	2,8

Πηγή " ΕΣΥΕ" Στατιστική του τουρισμού 1988-1990

Πηγή "Ίδια επεξεργασία"

Πίνακας Α7

Μέρες παραμονής των τουριστών ανά νομό για τα έτη 1981, 1990

Νομοί	Αλλοδαποί		Ημεδαποί		Σύνολο τουριστών	
	1981	1990	1981	1990	1981	1990
Γενικό σύνολο	4,96	5,45	2,48	2,60	3,95	4,30
Περιφ. Πρωτευούσης	3,10	2,58	2,37	2,54	2,87	2,57
Αιτωλοακαρνανίας	1,54	1,99	1,71	2,12	1,68	2,10
Αττικής (Υπόλοιπο)	7,56	7,38	3,55	2,92	6,17	5,42
Βοιωτίας	1,86	2,00	2,11	2,03	2,03	2,02
Εύβοιας	8,34	8,46	4,35	3,52	5,55	5,03
Ευρυτανίας	1,68	2,33	3,05	3,69	3,03	3,68
Φθιώτιδος	4,54	5,01	4,32	3,64	4,39	4,01
Φωκίδος	1,41	1,20	1,70	1,63	1,46	1,31
Αργολίδος	3,34	3,41	2,19	2,37	3,03	3,04
Αρκαδίας	1,64	1,90	2,12	2,41	2,03	2,36
Αχαΐας	3,23	3,93	2,15	2,10	2,59	2,71
Ηλείας	1,62	2,03	2,49	2,27	2,00	2,10
Κορινθίας	4,71	5,16	2,86	3,15	4,02	4,37
Λακωνίας	1,42	1,43	1,86	1,96	1,64	1,73
Μεσσηνίας	2,34	3,64	2,46	2,38	2,41	2,77
Ζακύνθου	9,47	9,85	3,60	3,48	4,92	7,74
Κερκύρας	9,93	8,97	3,22	4,37	8,76	7,92
Κεφαλληνίας	6,94	9,25	3,37	3,16	5,18	6,16
Λευκάδος	5,76	5,48	2,47	2,68	3,44	3,57
Άρτης	1,55	1,62	1,64	2,34	1,63	2,27
Θεσπρωτίας	1,68	2,74	1,33	1,65	1,49	2,18
Ιωαννίνων	1,67	1,53	1,79	1,90	1,78	1,83
Πρεβέζης	5,21	5,20	2,71	2,36	4,00	3,46
Καρδίτσας	1,53	3,40	2,91	3,29	2,85	3,30
Λαρίσης	1,61	1,61	2,91	2,75	2,61	2,50
Μαγνησίας	3,38	6,24	2,13	2,39	2,49	3,36
Τρικάλων	1,08	1,07	1,85	1,74	1,33	1,32
Γρεβενών	1,09	1,65	1,43	2,18	1,41	2,13
Δράμας	2,76	4,05	1,99	2,76	2,02	2,88
Ημαθίας	3,11	3,06	2,63	1,97	2,66	2,06
Θεσσαλονίκης	2,46	2,30	2,16	2,16	2,28	2,22
Καβάλας	4,40	3,79	2,55	2,93	3,23	3,28
Καστοριάς	1,79	1,77	1,83	1,77	1,82	1,77
Κιλκίς	1,26	1,20	1,79	1,74	1,57	1,46
Κοζάνης	3,10	2,75	1,75	2,09	1,82	2,13
Πέλλης	2,67	3,02	2,52	2,71	2,54	2,74
Πιερίας	5,12	4,83	3,33	3,74	4,32	4,44
Σερρών	2,42	1,72	1,83	2,23	1,86	2,13
Φλωρίνης	1,36	1,54	1,44	2,08	1,43	2,04
Χαλκιδικής	10,94	10,04	4,38	4,26	8,43	7,91
Έβρου	1,87	1,98	1,58	2,01	1,63	2,00
Ξάνθης	2,75	2,30	1,91	2,31	1,98	2,31
Ροδόπης	3,53	2,21	2,59	2,37	2,73	2,35
Δωδεκανήσου	10,12	10,35	4,17	4,38	9,57	9,63
Κυκλάδων	4,94	4,40	2,89	3,02	4,16	3,88
Λέσβου	6,94	9,07	3,29	2,77	4,43	5,35
Σάμου	7,72	8,06	4,36	3,80	6,86	6,99
Χίου	5,70	6,92	3,74	3,31	4,30	4,31
Ηρακλείου	7,42	8,54	2,90	3,48	6,66	7,85
Λασιθίου	7,61	7,95	2,29	3,05	6,77	7,34
Ρεθύμνης	7,14	10,04	2,43	2,73	6,38	9,35
Χανίων	4,29	5,90	2,69	2,61	3,71	5,03

Οι μέρες παραμονής προκύπτουν προφανώς απ' το πηλίκο του αριθμού των διανυκτερεύσεων προς των αφίξεων

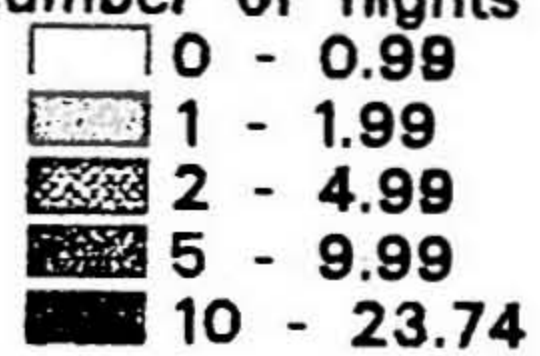
Πηγή: "ΕΣΥΕ" Στατιστική του τουρισμού 1980-82, 1988-90 και ίδια επεξεργασία

ΧΑΡΤΗΣ Α1

Ποσοστιαία κατανομή των διανυκτερεύσεων των τουριστών στα ξενοδοχεία κατά νομό ως προς το σύνολο της Ελλάδας, κατά το έτος 1981 και κατά τάξεις μεγέθους

Number of nights spent % by tourists in 1981

ΧΑΡΤΗΣ Α2

Ποσοστιαία κατανομή των διανυκτερεύσεων των τουριστών στα ξενοδοχεία κατά νομό ως προς το σύνολο της Ελλάδας, κατά το έτος 1990 και κατά τάξεις μεγέθους

Number of nights spent % by tourists in 1990.

0 - 0.99
1 - 1.99
2 - 4.99
5 - 9.99
10 - 22.13

ΧΑΡΤΗΣ Α3

Ποσοστιαία κατανομή των διανυκτερεύσεων των ξένων τουριστών στα ξενοδοχεία κατά νομό ως προς το σύνολο της Ελλάδας, κατά το έτος 1990 και κατά τάξεις μεγέθους

Number of nights spent % by foreigners in 1990

0 - 0.99
1 - 1.99
2 - 4.99
5 - 9.99
10 - 27.69

ΧΑΡΤΗΣ Α4

Ποσοστιαία κατανομή των διανυκτερεύσεων των ημεδαπών τουριστών στα ξενοδοχεία κατά νομό ως προς το σύνολο της Ελλάδας, κατά το έτος 1990 και κατά τάξεις μεγέθους

Number of nights spent % by Greeks in 1990

- 0 - 0.99
- 1 - 1.99
- 2 - 4.99
- 5 - 9.99
- 10 - 21.97

Χάρτης Α5

Βαθμός χωροθέτησης των διανυκτερεύσεων κατά νομό σε σχέση με το ρυθμό αύξησης της χώρας (που λαμβάνεται ως μονάδα) για την περίοδο 1981-1991 και κατά τάξεις μεγέθους

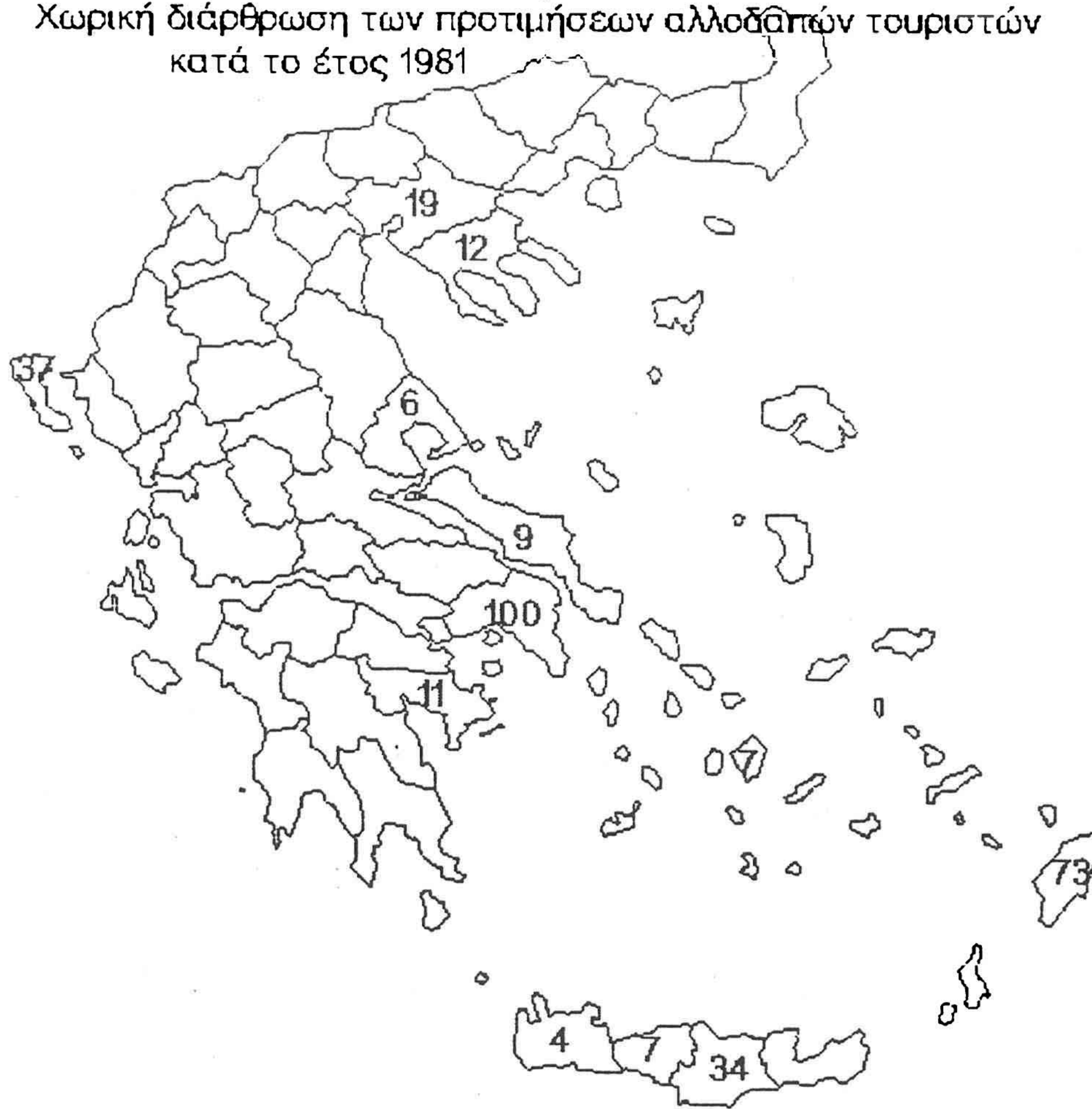

Quotient of location of nights spent at the period of 1981-1991

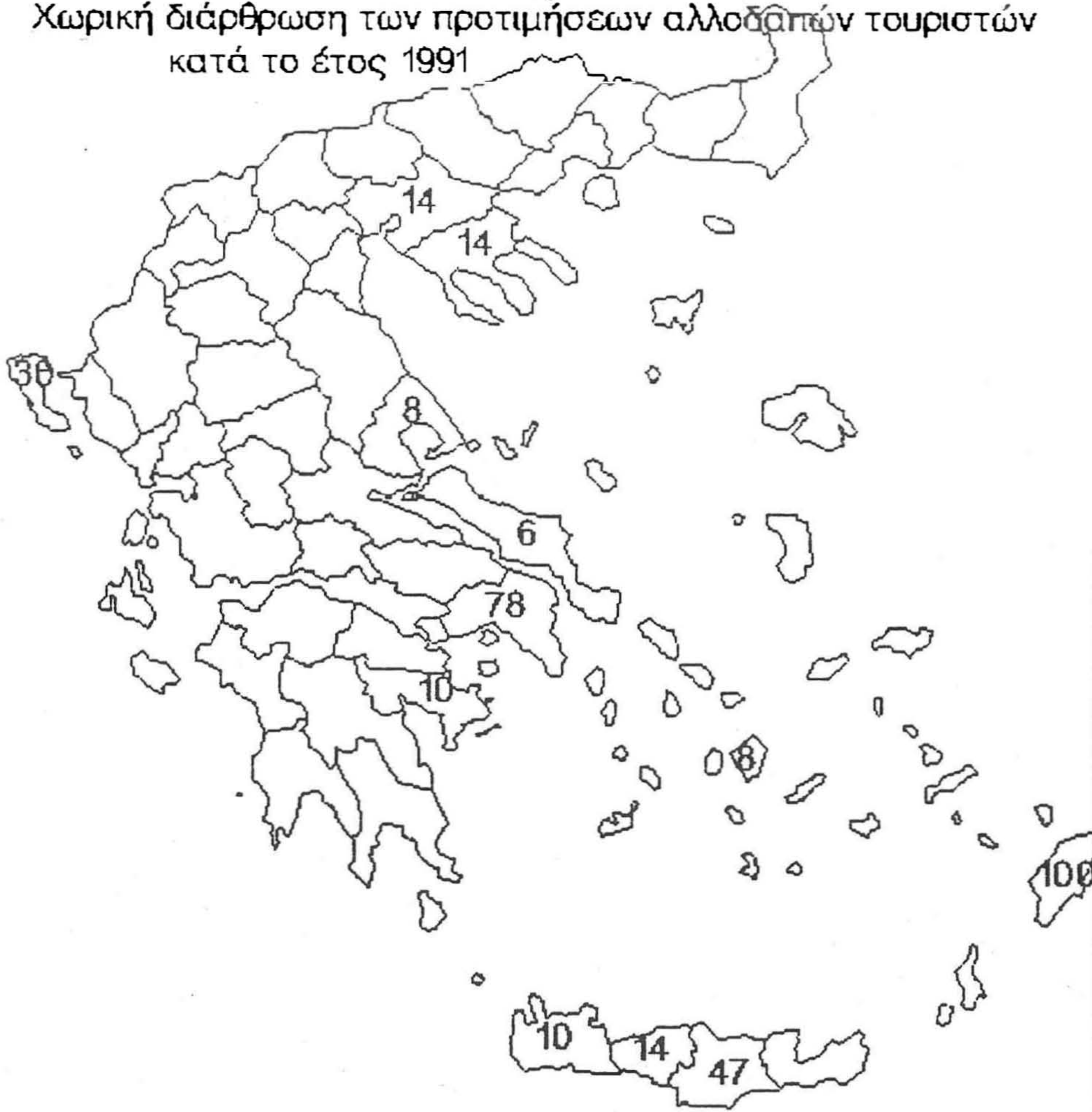
Χάρτης Α6

Χωρική διάρθρωση των προτιμήσεων αλλοδαπών τουριστών
κατά το έτος 1981

Χάρτι Α7

Χωρική διάρθρωση των προτιμήσεων αλλοδαπών τουριστών
κατά το έτος 1991

Χάρτης Α8

Μέσος χρόνος παραμονής (σε ημέρες) τουριστών κατά νομό για το 1990

Average time of tourist staying in 1990

- 1-3 days
- 3-5 days
- 5- days

PERCENT OF TOTAL VARIANCE EXPLAINED

	1	2	3	4	5
	58.006	22.890	7.237	6.574	2.246

FACTOR SCORE COEFFICIENTS

	1	2	3	4	5
HOL81	0.113	0.051	-0.049	0.027	-0.065
SWI81	0.110	0.054	-0.075	-0.031	-0.289
AUS81	0.109	0.041	-0.128	0.143	-0.193
GER81	0.107	0.045	-0.200	0.116	-0.385
FIN81	0.103	0.104	0.217	-0.090	0.125
DEN81	0.098	0.095	0.195	-0.117	-0.475
SWE81	0.097	0.139	0.199	-0.046	0.228
NOR81	0.091	0.139	0.276	-0.033	0.300
AG81	0.082	0.008	-0.494	0.039	1.270
BEL81	0.079	-0.171	-0.319	0.059	-0.459
ITA81	0.075	-0.209	0.021	0.031	0.262
FRA81	0.068	-0.214	-0.120	0.007	-0.484
HPA81	0.054	-0.234	0.251	-0.173	0.222
JAP81	0.049	-0.215	0.376	-0.253	0.339
YUG81	0.012	-0.061	0.301	0.924	0.150

PERCENT OF TOTAL VARIANCE EXPLAINED

	1	2	3	4	5
	63.760	23.246	5.004	2.753	2.691

FACTOR SCORE COEFFICIENTS

	1	2	3	4	5
HOL91	0.109	0.052	0.029	0.144	0.237
BEL91	0.108	0.021	-0.229	0.132	0.097
GER91	0.108	0.061	-0.137	0.239	0.193
DEN91	0.108	0.040	0.249	-0.019	0.034
AUS91	0.107	0.054	0.095	0.057	-0.301
NOR91	0.106	0.065	0.049	0.098	0.307
SWE91	0.104	0.059	0.327	-0.176	0.009
SWI91	0.101	0.038	-0.362	0.348	0.610
AGG91	0.098	0.050	0.283	-0.647	-0.675
ITA91	0.083	-0.179	-0.083	-0.464	-0.586
HPA91	0.032	-0.286	0.085	-0.300	0.442
JAP91	0.022	-0.280	0.200	-0.450	0.727
YUG91	0.025	-0.237	0.488	1.183	-0.433
FRA91	0.053	-0.189	-0.820	0.099	-0.532

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

Κατάλογος πινάκων

Σελίδα

- B1. Αριθμός ξενοδοχειακών καταλυμάτων, κατά είδος και κατηγορία για τα έτη 1970, 1981 και 1990
- B2. Κατανομή τουριστικού δυναμικού (δυναμικότητα καταλυμάτων σε κλίνες) ανά νομό κατά τα έτη 1981, 1990
- B3. Αριθμός ξενοδοχειακών κλινών για τα έτη 1975, 1983 και 1991 ανά νομό
- B4. Κατανομή τουριστικού δυναμικού ανά είδους καταλύματος (δυναμικότητα καταλυμάτων σε κλίνες) ανά νομό κατά το έτος 1990
- B5. Κατανομή ξενοδοχειακών κλινών ανά είδος οικισμών για το έτος 1989 σύμφωνα με στοιχεία του ICAP
- B6. Ποσοστά αύξησης των ξενοδοχειακών κλινών και διανυκτερεύσεων ανά νομό για τα έτη 1981, 1990
- B7. Πληρότητα στο σύνολο των καταλυμάτων (κύριων και συμπληρωματικών) κατά τουριστική περιοχή και για τα έτη 1981, 1991
- B8. Ποσοστιαία κατανομή των τουριστικών πόρων κατά κατηγορία και νομό (%) στο σύνολο της Ελλάδας -Φυσικοί και πολιτιστικοί
- B9. Ποσοστιαία κατανομή των δεικτών πληθυσμού, παραγωγικού δυναμισμού και τουριστικής υποδομής κατά κατηγορία και νομό (%) στο σύνολο της Ελλάδας
- B10. Χωρητικότητα ελληνικών ακτών κατά το έτος 1990
- B11. Αναλογία αριθμού τουριστών προς τους ντόπιους κατά την ημέρα της τουριστικής αιχμής
- B12. Κατανομή κλινών στα ξενοδοχεία ΑΑ', Α', Β' και Γ' κατηγορίας ανά νομό και επαρχία κατά το έτος 1994

Κατάλογος Χαρτών

- B1. Ποσοστιαία κατανομή (%) των ξενοδοχειακών κλινών κατά νομό ως προς το σύνολο της Ελλάδας, κατά το έτος 1981 και κατά τάξεις μεγέθους
- B2. Ποσοστιαία κατανομή (%) των ξενοδοχειακών κλινών κατά νομό ως προς το σύνολο της Ελλάδας, κατά το έτος 1991 και κατά τάξεις μεγέθους
- B3. Ποσοστιαία κατανομή (%) των κλινών σε όλα τα είδη καταλύματος (ξενοδοχεία, camping, ενοικιαζόμενα δωμάτια) κατά νομό ως προς το σύνολο της Ελλάδας, κατά το έτος 1991 και κατά τάξεις μεγέθους
- B4. Ποσοστιαία κατανομή (%) των νέων ξενοδοχειακών κλινών κατά νομό ως προς το σύνολο της Ελλάδας, κατά την περίοδο 1981-1991 και κατά τάξεις μεγέθους

- B5. Ποσοστιαία κατανομή (%) των νέων κλινών σε όλα τα είδους καταλύματα κατά νομό στο σύνολο της Ελλάδας, κατά την περίοδο 1981-1991 και κατά τάξεις μεγέθους
- B6. Βαθμός χωροθέτησης των ξενοδοχειακών κλινών κατά νομό σε σχέση με το ρυθμό αύξησης της χώρας (που λαμβάνεται ως μονάδα) κατά την περίοδο 1981-1991 και κατά τάξεις μεγέθους
- B7. Ποσοστιαία κατανομή (%) των νέων ξενοδοχειακών κλινών κατά νομό ως προς το σύνολο της Ελλάδας, κατά την περίοδο 1975-1983 και κατά τάξεις μεγέθους
- B8. Ποσοστιαία κατανομή (%) των νέων ξενοδοχειακών κλινών κατά νομό ως προς το σύνολο της Ελλάδας, κατά την περίοδο 1983-1991 και κατά τάξεις μεγέθους
- B9. Ποσοστιαία κατανομή (%) των ξενοδοχειακών κλινών (ΑΑ', Α', Β', Γ' κατηγορίας) κατά επαρχία ως προς το σύνολο της Ελλάδας, κατά το έτος 1994 και κατά τάξεις μεγέθους (σύμφωνα με στοιχεία της ICAP)
- B10. Δείκτης χωροθέτησης των ξενοδοχειακών κλινών σε σχέση με τον πληθυσμό κατά νομό κατά την περίοδο 1981-1991 και κατά τάξεις μεγέθους
- B11. Δείκτης χωροθέτησης των ξενοδοχειακών κλινών (ΑΑ', Α', Β', Γ' κατηγορίας) σε σχέση με τον πληθυσμό κατά επαρχία κατά την περίοδο 1989-1994 και κατά τάξεις μεγέθους
- B12. Χωρική κατανομή των δεικτών πληθυσμού, παραγωγικού δυναμισμού, τουριστικής υποδομής και των φυσικών - πολιτιστικών πόρων κατά νομό κατά το έτος 1990
- B13. Βαθμός αξιοποίησης των ελληνικών ακτών κατά νομό κατά το έτος 1990 (σύμφωνα με ειδική μελέτη των Ηνωμένων Εθνών που εξετάζει τον αριθμό των λουσμένων και το μήκος ακτών)
- B14. Δείκτης αναλογίας τουριστών προς τον ντόπιο πληθυσμό κατά την ημέρα της τουριστικής αιχμής κατά νομό κατά το έτος 1991

Πίνακας Β1

Αριθμός ξενοδοχειακών καταλυμάτων, κατά είδος και κατηγορία για τα έτη 1970, 1981, 1990

Είδος και κατηγορία	1970		1981		1990		Ετήσιος ρυθμός μεταβολής κλινών 1970-1981	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής κλινών 1981-1990
	Μονάδες	Κλίνες	Μονάδες	Κλίνες	Μονάδες	Κλίνες		
Σύνολο Ελλάδος	2422	118859	4105	286020	6713	438355	12,79	5,92
Ξενοδοχεία Λουξ	17	4185	38	16923	41	19002	27,67	1,37
Ξενοδοχεία Α	94	12314	196	60326	271	85656	35,45	4,67
Ξενοδοχεία Β	289	24110	453	65139	735	96769	15,47	5,40
Ξενοδοχεία Γ	636	37579	1360	78561	1982	118170	9,91	5,60
Ξενοδοχεία Δ	642	18924	910	29438	929	29872	5,05	0,16
Ξενοδοχεία Ε	474	9723	446	10682	701	16954	0,90	6,52
Μπανγκαλόους Λουξ	61	8070	3	297	4	1009	-8,76	26,64
Μπανγκαλόους Α	-	-	4	1256	8	1743	-	4,31
Μπανγκαλόους Β	-	-	16	1896	47	4658	-	16,19
Μπανγκαλόους Γ	-	-	6	377	20	1072	-	20,48
Μοτέλ Λουξ	-	-	1	256	2	541	-	12,37
Μοτέλ Α	-	-	5	713	7	1104	-	6,09
Μοτέλ Β	-	-	18	1328	26	1871	-	4,54
Μοτέλ Γ	-	-	-	-	-	-	-	-
Επιπλωμένα διαμερίσματα Α	17	516	54	2637	113	5310	37,37	11,26
Επιπλωμένα διαμερίσματα Β	-	-	42	1571	170	5492	-	27,73
Επιπλωμένα διαμερίσματα Γ	-	-	-	-	652	21691	-	-
Επιπλωμένα διαμερίσματα Δ	-	-	-	-	90	2129	-	-
Ξενώνες Α	50	1386	17	378	79	1884	-6,61	44,27
Ξενώνες Β	-	-	318	9436	638	18830	-	11,06
Οικοτροφεία Α	19	442	1	16	-	-	-8,76	-
Οικοτροφεία Β	-	-	7	250	4	153	-	-4,31
Οικοτροφεία Γ	-	-	149	3710	158	3982	-	0,81
Πανδοχεία	123	1610	61	830	36	463	-4,40	-4,91
Βοηθητικά καταλύματα	270	12024	702	24951	2054	71932	9,77	20,92
Κύρια καταλύματα	2152	106835	3403	261069	4659	366423	13,12	4,48

Πίνακας Β1

Πηγή ΕΣΥΕ. Στατιστική του Τουρισμού 1980-82, 1988-1990.

Πηγή Ίδια επεξεργασία

Πίνακας Β2

Καινομη ιουριστικού δυναμικού (δυναμικότητα καταλιμάτων σε κλίνες) ανά νομό κατά τα έτη 1981, 1990			
Νομοί	Κλίνες		Μεταβολή 1981-1990
	1981	1990	
Σύνολο Ελλάδος	100,00	100,00	10,22
Αττικής	18,26	11,01	1,75
Αιτωλοακαρνανίας	0,55	0,48	7,43
Βοιωτίας	0,28	0,16	0,79
Ευβοίας	4,65	2,79	1,67
Ευρυτανίας	0,16	0,16	9,78
Φθιώτιδος	3,37	1,85	0,57
Φωκίδος	0,83	0,64	5,27
Αργολίδος	3,70	2,35	2,40
Αρκαδίας	0,84	0,41	-0,66
Αχαΐας	1,74	1,11	2,56
Ηλείας	1,99	1,36	3,41
Κορινθίας	1,95	1,19	1,85
Λακωνίας	0,64	0,82	16,37
Μεσσηνίας	1,22	1,29	11,39
Ζακύνθου	1,19	2,41	32,14
Κερκύρας	5,22	8,90	25,24
Κεφαλληνίας	0,70	1,22	26,31
Λευκάδος	0,68	0,87	16,47
Άρτης	0,11	0,06	0,22
Θεσπρωτίας	0,52	0,40	5,26
Ιωαννίνων	0,58	0,43	4,70
Πρεβέζης	0,59	1,18	31,63
Καρδίτσας	0,23	0,14	2,40
Λαρίσης	1,17	0,74	2,34
Μαγνησίας	3,09	4,17	17,68
Τρικάλων	0,62	0,45	4,42
Γρεβενών	0,05	0,03	4,20
Αράμας	0,08	0,07	6,20
Ημαθίας	0,14	0,09	3,26
Θεσσαλονίκης	4,23	2,06	-0,69
Καβάλας	3,55	2,38	3,21
Καστοριάς	0,15	0,09	1,76
Κιλκίς	0,07	0,04	1,72
Κοζάνης	0,22	0,15	3,42
Πέλλης	0,20	0,11	0,98
Πιερίας	3,69	2,86	5,38
Σερρών	0,21	0,13	1,86
Φλωρίνης	0,14	0,09	2,08
Χαλκιδικής	3,52	4,81	17,96
Ίμβρου	0,91	0,58	2,42
Εάνθης	0,20	0,17	6,39
Ροδόπης	0,30	0,20	3,15
Λωδεκανήσου	9,97	12,44	15,50
Κυκλάδων	5,49	8,44	21,66
Λέσβου	0,85	1,60	29,21
Σάμου	1,37	1,85	17,73
Χίου	0,24	0,41	24,85
Ηρακλείου	4,57	6,50	19,22
Λασιθίου	2,26	3,09	18,01
Ρεθύμνης	1,39	2,54	27,95
Χανίων	1,32	2,69	32,31

Πίνακας Β3

Αριθμός ξενοδοχειακών κλινών για τα έτη 1975, 1983 και 1991												
Νομοί	Αριθμός κλινών			Αναλογία %			Νέες Ξενοδοχειακές κλίνες		Αναλογία % στις νέες κλίνες		Λόγος χωροθέτησης	
	1975	1983	1991	1975	1983	1991	1975-1983	1983-1991	1975-1983	1983-1991	1983	1991
Σύνολο Ελλάδος	178585	328503	459297	100	100	100	149918	130794	100,0	100,0	1,0	1,0
Αττικής	52585	71107	71412	29,4	21,6	15,5	18522	305	12,4	0,2	0,7	0,7
Αιτωλοακαρνανίας	1246	2316	2476	0,7	0,7	0,5	1070	160	0,7	0,1	1,0	0,8
Βοιωτίας	820	1003	1005	0,5	0,3	0,2	183	2	0,1	0,0	0,7	0,7
Εύβοιας	6828	10810	12600	3,8	3,3	2,7	3982	1790	2,7	1,4	0,9	0,8
Ευρυτανίας	555	779	1187	0,3	0,2	0,3	224	408	0,1	0,3	0,8	1,1
Φθιώτιδος	4347	9550	9741	2,4	2,9	2,1	5203	191	3,5	0,1	1,2	0,7
Φωκίδος	1875	2521	2985	1,0	0,8	0,6	646	464	0,4	0,4	0,7	0,8
Αργολίδος	6924	11019	11783	3,9	3,4	2,6	4095	764	2,7	0,6	0,9	0,8
Αρκαδίας	1406	1792	2011	0,8	0,5	0,4	386	219	0,3	0,2	0,7	0,8
Αχαΐας	3935	6012	5917	2,2	1,8	1,3	2077	-95	1,4	-0,1	0,8	0,7
Ηλείας	2976	4852	5588	1,7	1,5	1,2	1876	736	1,3	0,6	0,9	0,8
Κορινθίας	5992	7236	8117	3,4	2,2	1,8	1244	881	0,8	0,7	0,7	0,8
Λακωνίας	1349	2212	2800	0,8	0,7	0,6	863	588	0,6	0,4	0,9	0,9
Μεσσηνίας	1828	2914	3998	1,0	0,9	0,9	1086	1084	0,7	0,8	0,9	1,0
Ζακύνθου	555	3718	6865	0,3	1,1	1,5	3163	3147	2,1	2,4	3,6	1,3
Κερκύρας	10965	20713	30817	6,1	6,3	6,7	9748	10104	6,5	7,7	1,0	1,1
Κεφαλληνίας	1473	2107	3744	0,8	0,6	0,8	634	1637	0,4	1,3	0,8	1,3
Λευκάδος	115	390	1474	0,1	0,1	0,3	275	1084	0,2	0,8	1,8	2,7
Άρτης	432	380	391	0,2	0,1	0,1	-52	11	0,0	0,0	0,5	0,7
Θεσπρωτίας	425	1017	1385	0,2	0,3	0,3	592	368	0,4	0,3	1,3	1,0
Ιωαννίνων	1850	2312	2486	1,0	0,7	0,5	462	174	0,3	0,1	0,7	0,8
Πρεβέζης	881	1905	2635	0,5	0,6	0,6	1024	730	0,7	0,6	1,2	1,0
Καρδίτσας	608	706	726	0,3	0,2	0,2	98	20	0,1	0,0	0,6	0,7
Λαρίσης	2394	2807	2450	1,3	0,9	0,5	413	-357	0,3	-0,3	0,6	0,6
Μαγνησίας	3168	7668	13277	1,8	2,3	2,9	4500	5609	3,0	4,3	1,3	1,2
Τρικάλων	1254	1464	2124	0,7	0,4	0,5	210	660	0,1	0,5	0,6	1,0
Γρεβενών	219	219	277	0,1	0,1	0,1	0	58	0,0	0,0	0,5	0,9
Δράμας	385	485	515	0,2	0,1	0,1	100	30	0,1	0,0	0,7	0,8
Ημαθίας	467	560	761	0,3	0,2	0,2	93	201	0,1	0,2	0,7	1,0
Θεσσαλονίκης	9051	8903	8627	5,1	2,7	1,9	-148	-276	-0,1	-0,2	0,5	0,7
Καβάλας	2096	5301	7465	1,2	1,6	1,6	3205	2164	2,1	1,7	1,4	1,0
Καστοριάς	336	670	740	0,2	0,2	0,2	334	70	0,2	0,1	1,1	0,8
Κιλκίς	149	254	328	0,1	0,1	0,1	105	74	0,1	0,1	0,9	0,9
Κοζάνης	816	955	1130	0,5	0,3	0,2	139	175	0,1	0,1	0,6	0,8
Πέλλης	617	964	917	0,3	0,3	0,2	347	-47	0,2	0,0	0,8	0,7
Πιερίας	1758	4670	6917	1,0	1,4	1,5	2912	2247	1,9	1,7	1,4	1,1
Σερρών	581	714	867	0,3	0,2	0,2	133	153	0,1	0,1	0,7	0,9
Φλωρίνης	277	592	653	0,2	0,2	0,1	315	61	0,2	0,0	1,2	0,8
Χαλκιδικής	3906	9025	17666	2,2	2,7	3,8	5119	8641	3,4	6,6	1,3	1,4
Έβρου	1025	1700	2510	0,6	0,5	0,5	675	810	0,5	0,6	0,9	1,1
Ξάνθης	371	718	656	0,2	0,2	0,1	347	-62	0,2	0,0	1,1	0,7
Ροδόπης	315	497	934	0,2	0,2	0,2	182	437	0,1	0,3	0,9	1,3
Δωδεκανήσου	21635	43896	76829	12,1	13,4	16,7	22261	32933	14,8	25,2	1,1	1,3
Κυκλάδων	4226	12550	24046	2,4	3,8	5,2	8324	11496	5,6	8,8	1,6	1,4
Λέσβου	1388	2105	4936	0,8	0,6	1,1	717	2831	0,5	2,2	0,8	1,7
Σάμου	1009	3850	7786	0,6	1,2	1,7	2841	3936	1,9	3,0	2,1	1,4
Χίου	676	799	1649	0,4	0,2	0,4	123	850	0,1	0,6	0,6	1,5
Ηρακλείου	5266	31104	39229	2,9	9,5	8,5	25838	8125	17,2	6,2	3,2	0,9
Λασιθίου	2892	9293	17377	1,6	2,8	3,8	6401	8084	4,3	6,2	1,7	1,3
Ρεθύμνης	590	5310	14606	0,3	1,6	3,2	4720	9296	3,1	7,1	4,9	2,0
Χανίων	1748	4059	11882	1,0	1,2	2,6	2311	7823	1,5	6,0	1,3	2,1
α ΜΟ				1,96	1,96	1,96					1,13	1,04
β s				4,42	3,69	3,38					0,80	0,40
γ ΣΔ				2,25	1,88	1,72					0,71	0,39
Πηγή * ΕΣΥΕ 1975, 1983, 1991 *												
Πηγή * Ίδια επεξεργασία *												

Πίνακας Β4

Κατανομή τουριστικού δυναμικού (δυναμικότητα καταλυμάτων σε κλίνες) κατά το έτος 1990									
Νομοί	Ξενοδοχειακά καταλύματα			Βοηθητικά καταλύματα				Σύνολο	
	Κλίνες	Αναλογία %	Αναλογία στο σύνολο των κλινών	Θέσεις για CAMPING	Αναλογία %	Ενοικιαζόμενα δωμάτια	Αναλογία %		Αναλογία %
Σύνολο Ελλάδος	438355	100,0	54,2	88443	100,0	282324	100,0	809122	100,0
Αττικής	72181	16,5	81,0	5324	6,0	11609	4,1	89114	11,0
Αιτωλοακαρνανίας	2489	0,6	64,6	713	0,8	648	0,2	3850	0,5
Βοιωτίας	916	0,2	71,7	0	0,0	361	0,1	1277	0,2
Ευβοίας	12230	2,8	54,2	996	1,1	9348	3,3	22574	2,8
Ευρυτανίας	1187	0,3	91,1	0	0,0	116	0,0	1303	0,2
Φθιώτιδος	9802	2,2	65,6	2376	2,7	2761	1,0	14939	1,8
Φωκίδος	2856	0,7	55,4	1744	2,0	556	0,2	5156	0,6
Αργολίδος	11682	2,7	61,6	4937	5,6	2360	0,8	18979	2,3
Αρκαδίας	1814	0,4	54,7	687	0,8	817	0,3	3318	0,4
Αχαΐας	5704	1,3	63,3	3086	3,5	218	0,1	9008	1,1
Ηλείας	5392	1,2	49,1	4118	4,7	1466	0,5	10976	1,4
Κορινθίας	8105	1,8	84,3	1200	1,4	309	0,1	9614	1,2
Λακωνίας	2687	0,6	40,3	2901	3,3	1073	0,4	6661	0,8
Μεσσηνίας	3796	0,9	36,4	4498	5,1	2129	0,8	10423	1,3
Ζακύνθου	6428	1,5	33,0	923	1,0	12139	4,3	19490	2,4
Κερκύρας	29711	6,8	41,3	3074	3,5	39222	13,9	72007	8,9
Κεφαλληνίας	3403	0,8	34,4	1269	1,4	5226	1,9	9898	1,2
Λευκάδος	1418	0,3	20,1	597	0,7	5057	1,8	7072	0,9
Άρτης	391	0,1	85,6	0	0,0	66	0,0	457	0,1
Θεσπρωτίας	1267	0,3	39,2	735	0,8	1227	0,4	3229	0,4
Ιωαννίνων	2416	0,6	69,5	525	0,6	536	0,2	3477	0,4
Πρεβέζης	2570	0,6	26,9	2531	2,9	4438	1,6	9539	1,2
Καρδίτσας	714	0,2	61,7	0	0,0	444	0,2	1158	0,1
Λαρίσης	2446	0,6	41,1	216	0,2	3293	1,2	5955	0,7
Μαγνησίας	12929	2,9	38,4	3125	3,5	17648	6,3	33702	4,2
Τρικάλων	1707	0,4	47,0	1463	1,7	461	0,2	3631	0,4
Γρεβενών	277	0,1	100,0	0	0,0	0	0,0	277	0,0
Λράμας	515	0,1	95,5	0	0,0	24	0,0	539	0,1
Ημαθίας	731	0,2	95,3	0	0,0	36	0,0	767	0,1
Θεσσαλονίκης	8627	2,0	51,6	5850	6,6	2229	0,8	16706	2,1
Καβάλας	6914	1,6	35,8	5002	5,7	7370	2,6	19286	2,4
Καστοριάς	698	0,2	95,2	0	0,0	35	0,0	733	0,1
Κιλκίς	328	0,1	100,0	0	0,0	0	0,0	328	0,0
Κοζάνης	1208	0,3	99,7	0	0,0	4	0,0	1212	0,1
Πέλλης	917	0,2	100,0	0	0,0	0	0,0	917	0,1
Πιερίας	6805	1,6	29,5	8524	9,6	7775	2,8	23104	2,9
Σερρών	867	0,2	84,5	0	0,0	159	0,1	1026	0,1
Φλωρίνης	676	0,2	93,5	0	0,0	47	0,0	723	0,1
Χαλκιδικής	14644	3,3	37,7	8194	9,3	16044	5,7	38882	4,8
Έβρου	2496	0,6	53,5	720	0,8	1453	0,5	4669	0,6
Ξάνθης	656	0,1	48,3	411	0,5	292	0,1	1359	0,2
Ροδόπης	934	0,2	56,7	540	0,6	173	0,1	1647	0,2
Δωδεκανήσου	71386	16,3	70,9	898	1,0	28375	10,1	100659	12,4
Κυκλάδων	22446	5,1	32,9	6334	7,2	39506	14,0	68286	8,4
Λέσβου	4423	1,0	34,1	285	0,3	8254	2,9	12962	1,6
Σάμου	7451	1,7	49,7	0	0,0	7539	2,7	14990	1,9
Χίου	1437	0,3	43,3	216	0,2	1668	0,6	3321	0,4
Ηρακλείου	36871	8,4	70,1	1536	1,7	14170	5,0	52577	6,5
Λασιθίου	16628	3,8	66,5	834	0,9	7551	2,7	25013	3,1
Ρεθύμνης	13342	3,0	65,0	1377	1,6	5814	2,1	20533	2,5
Χανίων	10837	2,5	49,7	684	0,8	10278	3,6	21799	2,7
Πηγή ΕΣΥΕ. Στατιστική του Τουρισμού 1980-82, 1988-1990.									
Πηγή Ιδία επεξεργασία									

Πίνακας Β5

Κατανομή ξενοδοχειακών κλινών σε οικισμούς για το έτος 1989 σύμφωνα με στοιχεία της ICAP					
	Παραθαλάσσιοι	Ενδοχώρας	Σύνολο	Αναλογία % επί συνόλου	
Αστικά κέντρα	101846	11537	113383	29,94	3,39
Οικισμοί 4.000-10000 κατ.	38111	2873	40984	11,20	0,84
Οικισμοί 100-4.000 κατ.	173962	11820	185782	51,14	3,47
Σύνολο	313919	26230	340149		
Κατανομή ξενοδοχειακών κλινών σε οικισμούς για το έτος 1994 σύμφωνα με στοιχεία της ICAP					
	Παραθαλάσσιοι	Ενδοχώρας	Σύνολο	Αναλογία % επί του συνόλου	
Αστικά κέντρα	109552	11501	121053	27,78	2,92
Οικισμοί 4.000-10000 κατ.	44074	3148	47222	11,18	0,80
Οικισμοί 100-4.000 κατ.	213812	12232	226044	54,22	3,10
Σύνολο	367438	26881	394319		
<i>Πηγή "Στοιχεία από Icar 1989, 1994 "</i>					
<i>Πηγή " Ιδία επεξεργασία "</i>					

Πίνακας Β6

Ξενοδοχειακά καταλύματα	Αριθμός τουριστών (σε χιλιάδες)		Ποσοστό % αύξησης διανυκτερεύσεων	Αριθμός κλινών		Ποσοστό % αύξησης κλινών
	1981	1990		1981	1990	
Γενικό σύνολο	36632321	43228358	118,0	286020	438355	153,3
Αττικής	9027309	7956865	88,1	67559	72181	106,8
Αιτωλοακαρνανίας	166621	229465	137,7	1967	2489	126,5
Βοιωτίας	101858	101404	99,6	1151	916	79,6
Εύβοιας	704534	640970	91,0	10919	12230	112,0
Ευρυτανίας	40419	81112	200,7	658	1187	180,4
Φθιώτιδος	397279	320750	80,7	9061	9802	108,2
Φωκίδος	313991	286837	91,4	2350	2856	121,5
Αργολίδος	888957	993915	111,8	10376	11682	112,6
Αρκαδίας	138007	148664	107,7	1601	1814	113,3
Αχαΐας	550010	574344	104,4	5568	5704	102,4
Ηλείας	396985	515231	129,8	4486	5392	120,2
Κορινθίας	324538	460408	141,9	6733	8105	120,4
Λακωνίας	186205	208646	112,1	1913	2687	140,5
Μεσσηνίας	205658	291501	141,7	2789	3796	136,1
Ζακύνθου	153503	446114	290,6	2796	6428	229,9
Κερκύρας	3221055	2843520	88,3	18389	29711	161,6
Κεφαλληνίας	161976	312921	193,2	1838	3403	185,1
Λευκάδος	31719	108578	342,3	357	1418	397,2
Άρτης	56626	56857	100,4	424	391	92,2
Θεσπρωτίας	58240	99350	170,6	740	1267	171,2
Ιωαννίνων	325370	360667	110,8	2273	2416	106,3
Πρεβέζης	128973	208844	161,9	1469	2570	174,9
Καρδίτσας	80438	92681	115,2	704	714	101,4
Λαρίσης	292007	269236	92,2	2522	2446	97,0
Μαγνησίας	555693	757793	136,4	5577	12929	231,8
Τρικάλων	159413	158510	99,4	1474	1707	115,8
Γρεβενών	6919	13087	189,1	201	277	137,8
Λράμας	53852	69787	129,6	346	515	148,8
Ημαθίας	70988	108308	152,6	556	731	131,5
Θεσσαλονίκης	1599913	1383479	86,5	9036	8627	95,5
Καβάλας	484588	461685	95,3	4659	6914	148,4
Καστοριάς	115563	82139	71,1	610	698	114,4
Κιλκίς	24715	19919	80,6	254	328	129,1
Κοζάνης	116325	103692	89,1	904	1208	133,6
Πέλλης	71244	53495	75,1	839	917	109,3
Πιερίας	218299	278317	127,5	4617	6805	147,4
Σερρών	69452	105922	152,5	655	867	132,4
Φλωρίνης	53446	113037	211,5	541	676	125,0
Χαλκιδικής	1028686	1260217	122,5	8701	14644	168,3
Έβρου	218792	311027	142,2	1571	2496	158,9
Ξάνθης	80003	93876	117,3	640	656	102,5
Ροδόπης	85214	133129	156,2	451	934	207,1
Δωδεκανήσου	6853058	9581917	139,8	37333	71386	191,2
Κυκλάδων	704381	896541	127,3	10230	22446	219,4
Λέσβου	145104	286477	197,4	1724	4423	256,6
Σάμου	298925	413371	138,3	3199	7451	232,9
Χίου	95879	89759	93,6	810	1437	177,4
Ηρακλείου	3135622	4786791	152,7	16853	36871	218,8
Λασιθίου	1352328	1694246	125,3	8357	16628	199,0
Ρεθύμνης	628459	1450188	230,8	3813	13342	349,9
Χανίων	453182	912769	201,4	3426	10837	316,3

Πίνακας Β7

Πληρότητες στο σύνολο των καταλυμάτων (κύριων και συμπληρωματικών) κατά τουριστική περιοχή για τα έτη 1981,1990

Τουριστικές περιοχές	Πληρότητες	
	1981	1990
Σύνολο	53,9	59,8
Αθήνα	49,5	51,9
Αθήνα - Βορ. προάστεια	31,4	32,7
Ακτές Αττικής	44,0	45,0
Καμ. Βούρλα - Μαλεσίνα	38,4	37,7
Ερατεινή - Δελφοί	46,8	46,8
Ερέτρια - Αλιβέρι	55,1	62,9
Κυλλήνη - Γαργαλιάνοι	34,4	47,1
Πύλος - Μεσσήνη	31,5	48,4
Κόρινθος - Πάτρα	41,3	43,6
Περιοχή Ερμιόνιδος	44,4	48,0
Μέθανα - Πόρος - Γαλατάς	43,1	34,9
Μακρυγιαλός - Πλαταμώνας	30,1	45,0
Θεσσαλονίκη - Αγία Τριάδα	53,9	49,1
Μουδανιά - Ιερισσός	67,6	71,8
Καβάλα - Θάσος	46,3	49,9
Πήλιο	31,4	34,4
Σποράδες	57,5	74,1
Κέρκυρα	78,7	67,6
Ιόνιοι Νήσοι	35,7	69,0
Ακτές Ηπείρου	38,0	43,6
Βόρεια Κρήτη	73,5	86,9
Νότια Κρήτη	50,5	63,3
Λοιπή Κρήτη	59,7	89,3
Ρόδος	90,0	86,1
Κως	73,8	80,0
Λοιπά Δωδεκάνησα	31,9	42,2
Κυκλάδες	41,7	45,6
Νήσοι Αιγαίου	46,9	48,8
Λοιπή Ελλάδα	37,9	39,0

Πηγή : Στατιστική του τουρισμού
82, 1988-90

1980-

Πίνακας Β8

Τουριστικοί πόροι κατά κατηγορία και νομό (%)

Νομός	Φυσικοί οικολογικοί πόροι				Κοινωνικοί - Πολιτιστικοί πόροι			
	Μήκος ακτών	Μήκος αμμωδών ακτών	Δασικές εκτάσεις	Εθνικοί δρυμοί	Παραδοσιακοί οικισμοί	Αξιόλογοι παραδ. οικισμοί	Πολιτιστικά μνημεία	Μνημεία διεθνούς ενδιαφέροντος
Αττικής	4.17	6.01	3.91	7.96	2.96	2.19	9.55	14.40
Αιτωλοακαρνανίας	3.05	3.35	4.33	0.00	1.26	0.80	3.18	2.19
Βοιωτίας	0.94	0.59	1.42	5.87	0.91	0.20	2.58	3.75
Εύβοιας	6.09	5.22	3.82	0.00	2.22	1.59	3.48	1.88
Ευρυτανίας	0.00	0.00	3.28	0.00	1.35	1.39	1.06	0.00
Φθιώτιδος	1.84	1.08	3.20	17.93	2.31	0.40	3.33	0.63
Φωκίδος	1.08	0.79	1.91	5.87	2.13	0.40	2.12	2.19
Αργολίδος	1.08	1.87	0.67	0.00	0.57	0.20	3.94	3.44
Αρκαδίας	0.62	0.79	3.96	0.00	3.35	1.79	5.45	0.63
Αχαΐας	1.21	2.76	2.56	3.21	2.39	0.80	2.12	0.94
Ηλείας	1.26	6.70	2.39	0.00	1.65	0.60	2.88	0.63
Κορινθίας	1.39	1.87	2.40	0.03	0.83	0.20	3.33	3.75
Λακωνίας	3.14	1.67	0.76	0.00	8.09	16.09	9.70	2.19
Μεσσηνίας	1.98	5.22	2.00	0.00	3.96	0.80	3.03	3.13
Ζακύνθου	1.10	1.48	0.26	0.00	0.52	0.00	0.45	0.00
Κερκύρας	1.95	4.14	0.12	0.00	5.31	10.73	0.61	2.19
Κεφαλληνίας	2.28	2.36	0.17	4.75	1.00	0.60	0.76	0.31
Λευκάδος	1.05	1.08	0.19	0.00	0.96	1.79	0.45	0.00
Άρτης	0.49	0.00	2.40	0.00	1.22	0.80	1.21	2.51
Θεσπρωτίας	0.81	1.58	0.41	0.00	0.96	1.79	1.36	0.31
Ιωαννίνων	0.00	0.00	5.20	5.70	3.57	2.58	3.18	1.88
Πρεβέζης	0.85	2.86	0.49	0.00	0.52	0.99	1.52	0.94
Καρδίτσας	0.00	0.00	1.89	0.42	0.44	0.40	0.45	0.00
Λαρίσης	0.45	1.58	1.93	2.88	1.00	1.59	1.06	2.59
Μαγνησίας	6.62	2.17	1.61	0.00	2.05	4.17	2.42	2.51
Τρικάλων	0.00	0.00	3.51	0.00	1.13	1.19	1.21	2.82
Γρεβενών	0.00	0.00	3.40	21.62	0.09	0.00	0.15	0.00
Δράμας	0.00	0.00	4.37	0.00	1.22	0.60	0.15	0.63
Ημαθίας	0.11	0.00	1.63	0.00	0.09	0.00	0.91	1.88
Θεσσαλονίκης	1.21	2.86	1.16	0.00	0.70	0.60	0.91	3.75
Καβάλας	2.42	3.35	1.49	0.00	2.22	0.00	0.76	2.51
Καστοριάς	0.00	0.00	1.97	0.00	0.30	0.40	0.76	1.88
Κιλκίς	0.00	0.00	1.48	0.00	0.26	0.00	0.00	0.00
Κοζάνης	0.00	0.00	1.28	0.00	0.09	0.20	1.52	0.63
Πέλλης	0.00	0.00	2.00	0.00	0.30	0.00	0.61	0.63
Πιερίας	0.76	1.58	1.95	6.69	0.26	0.20	0.15	0.63
Σερρών	0.09	0.69	3.00	0.00	1.35	0.60	0.91	1.25
Φλωρίνης	0.00	0.00	1.78	7.78	0.30	0.20	0.61	0.63
Χαλκιδικής	4.62	5.81	4.85	0.00	0.78	0.20	1.67	4.38
Έβρου	1.49	1.58	4.14	0.00	1.52	1.19	0.76	1.57
Ξάνθης	0.31	0.99	2.17	0.00	2.18	0.00	0.15	0.00
Ροδόπης	0.49	1.58	2.77	0.00	4.31	0.60	0.15	0.94
Δωδεκανήσου	11.25	4.83	2.32	0.00	6.31	10.92	3.33	5.32
Κυκλάδων	14.76	1.48	0.08	0.00	9.44	18.48	5.15	7.20
Λέσβου	5.92	4.83	1.12	0.00	1.83	1.19	1.36	0.63
Σάμου	3.47	1.38	0.55	0.00	1.17	1.19	0.45	0.63
Χίου	2.67	1.58	0.35	0.00	0.74	2.19	1.06	2.82
Ηρακλείου	1.75	3.05	0.14	0.00	3.05	0.80	3.03	2.82
Λασιθίου	2.74	4.04	0.52	1.19	3.00	2.39	1.67	2.51
Ρεθύμνης	1.17	1.97	0.11	0.00	3.05	1.99	1.21	0.63
Χανίων	1.30	3.25	0.58	8.11	2.79	1.99	2.12	0.31

Πίνακας Β9

Δείκτες πληθυσμού, παραγωγικού δυναμισμού και τουριστικής υποδομής κατά κατηγορία και νομό (%)

Νομός	Πληθυσμός - Παραγωγικό δυναμικό				Τουριστική υποδομή		
	Πληθυσμός 1991	Αστικός πληθυσμός 1991	Απασχόληση στον τριτογενή τομέα	Απασχόληση σε υπηρεσίες τουρ. & αναψυχής	Αριθμός τουριστικών επιχειρήσεων	Αριθμός κλινών σε όλα τα καταλύματα	Αριθμός σε βοηθητικά καταλύματα
Αττικής	34,32	56,44	44,43	28,04	53,69	15,55	4,57
Αιτωλοακαρνανίας	2,25	0,99	1,40	1,85	0,18	0,22	0,10
Βοιωτίας	1,31	0,63	0,89	1,00	0,27	2,74	2,79
Εύβοιας	2,04	0,80	1,57	2,20	0,23	0,26	0,03
Ευρυτανίας	0,23	0,00	0,13	0,19	0,05	2,12	1,39
Φθιώτιδος	1,64	0,74	1,21	1,54	0,27	0,65	0,62
Φωκίδος	0,43	0,00	0,33	0,61	0,05	5,24	12,36
Αργολίδος	0,95	0,56	0,91	1,52	1,00	0,17	0,01
Αρκαδίας	1,01	0,38	0,71	0,81	0,14	1,88	2,18
Αχαΐας	2,90	3,21	2,35	2,31	1,85	0,16	0,01
Ηλείας	1,70	0,65	1,07	1,54	0,36	0,07	0,00
Κορινθίας	1,39	0,40	1,15	1,55	0,41	0,25	0,00
Λακωνίας	0,92	0,26	0,64	0,99	0,14	0,20	0,00
Μεσσηνίας	1,63	0,77	1,28	1,58	0,23	1,51	4,40
Ζακύνθου	0,32	0,00	0,35	0,54	0,54	0,14	0,01
Κερκύρας	1,02	0,60	1,43	3,12	4,66	3,85	6,54
Κεφαλληνίας	0,31	0,00	0,26	0,41	0,90	0,06	0,00
Λευκάδος	0,20	0,00	0,18	0,27	0,23	2,57	1,97
Άρτης	0,77	0,33	0,47	0,60	0,05	0,44	0,41
Θεσπρωτίας	0,43	0,00	0,28	0,47	0,27	1,29	0,89
Ιωαννίνων	1,53	0,80	1,13	1,37	0,32	1,22	1,51
Πρεβέζης	0,57	0,23	0,44	0,72	0,18	1,77	0,41
Καρδίτσας	1,23	0,49	0,76	1,02	0,05	0,61	1,07
Λαρίσης	2,62	2,01	1,94	1,80	0,45	0,87	1,79
Μαγνησίας	1,93	1,91	1,66	1,82	1,90	0,54	0,37
Τρικάλων	1,34	0,73	0,94	1,11	0,18	1,49	3,52
Γρεβενών	0,36	0,00	0,19	0,29	0,00	0,82	1,75
Δράμας	0,94	0,64	0,72	0,82	0,09	0,16	0,12
Ημαθίας	1,35	1,19	1,09	1,16	0,23	0,53	0,95
Θεσσαλονίκης	9,52	12,59	9,78	6,81	5,83	2,89	5,60
Καβάλας	1,32	1,01	1,24	1,44	0,68	0,46	0,52
Καστοριάς	0,51	0,53	0,36	0,44	0,14	0,11	0,01
Κιλκίς	0,80	0,20	0,48	0,64	0,05	1,63	3,34
Κοζάνης	1,46	0,95	1,18	1,36	0,00	0,19	0,04
Πέλλης	1,35	0,66	1,00	1,19	0,05	8,54	4,24
Πιερίας	1,14	0,71	0,89	1,27	0,18	3,78	2,26
Σερρών	1,87	0,81	1,34	1,64	0,32	3,18	1,94
Φλωρίνης	0,51	0,22	0,35	0,48	0,05	2,59	2,96
Χαλκιδικής	0,91	0,00	0,78	1,67	0,54	0,09	0,02
Έβρου	1,40	0,62	1,10	1,62	0,27	0,30	0,53
Ξάνθης	0,88	0,56	0,57	0,70	0,14	0,54	0,29
Ροδόπης	1,01	0,61	0,56	0,76	0,09	0,57	1,88
Δωδεκανήσου	1,58	1,11	2,30	5,08	5,92	6,71	11,41
Κυκλάδων	0,93	0,30	1,08	2,19	3,84	0,32	1,52
Λέσβου	1,01	0,43	0,77	1,05	0,95	0,55	0,59
Σάμου	0,41	0,00	0,37	0,64	1,31	0,14	0,19
Χίου	0,51	0,53	0,34	0,36	0,41	0,20	0,19
Ηρακλείου	2,57	1,98	2,89	4,47	5,70	16,73	7,90
Λασιθίου	0,69	0,00	0,81	1,76	1,85	1,07	2,30
Ρεθύμνης	0,68	0,32	0,73	1,56	0,72	1,70	2,03
Χανίων	1,30	1,10	1,17	1,64	2,08	0,36	0,51

Πηγή : "ΕΣΥΕ" Στατιστική ελετηρίδα 1991, Στατιστική του τουρισμού 1988-1990

Χωρητικότητα ελληνικών ακτών κατά το έτος 1990

	Παραθαλάσσιος πληθυσμός (5-10 χλμ. από ακτές)	Ξενοδοχειακές κλίνες	Κάμπινγκ	Ενοικιαζόμενα δωμάτια	Αριθμός λουόμενων	Μήκος ακτών σε χλμ.	Αριθμός λουόμενων ανα χλμ. ακτής	Μήκος αμμωδών ακτών	Αριθμός λουόμενων ανα χλμ. αμμώδης ακτής	Μέγεθος προερχόμενο από μελέτη του ΟΗΕ	Βαθμός αξιοποίησης %	Σταθμισμένη τιμή
Γενικό σύνολο	5669821	438355	88443	282324	1737386	14997,0	115,85	998,2	1740,52	8998200	19,31	1,00
Αττικής	3200335	72181	5324	11609	704140	625,5	1125,72	60,0	11739,62	375300	187,62	9,72
Αιτωλ/νίας	51211	2489	713	648	13073	457,5	28,58	33,4	391,03	274500	4,76	0,25
Βοιωτίας	5111	916	0	361	1952	141,0	13,85	5,9	331,54	84600	2,31	0,12
Εύβοιας	121088	12230	996	9348	41054	913,5	44,94	52,1	788,05	548100	7,49	0,39
Ευρυτανίας	0	1187	0	116	924	0,0	0,00	0,0	0,00	0	0,00	0,00
Φθιώτιδος	26074	9802	2376	2761	16186	276,0	58,64	10,8	1501,69	165600	9,77	0,51
Φωκίδος	9317	2856	1744	556	5703	162,0	35,20	7,9	723,29	97200	5,87	0,30
Αργολίδος	31834	11682	4937	2360	20382	162,0	125,81	18,7	1092,12	97200	20,97	1,09
Αρκαδίας	9442	1814	687	817	4361	93,0	46,90	7,9	553,18	55800	7,82	0,40
Αχαΐας	199395	5704	3086	218	46515	181,5	256,28	27,5	1688,70	108900	42,71	2,21
Ηλείας	43395	5392	4118	1466	16921	189,0	89,53	66,9	253,05	113400	14,92	0,77
Κορινθίας	75908	8105	1200	309	22062	208,5	105,81	18,7	1182,17	125100	17,64	0,91
Λακωνίας	16949	2687	2901	1073	8450	471,0	17,94	16,7	507,00	282600	2,99	0,15
Μεσσηνίας	69424	3796	4498	2129	21844	297,0	73,55	52,1	419,30	178200	12,26	0,63
Ζακύνθου	19188	6428	923	12139	18787	165,0	113,86	14,8	1271,92	99000	18,98	0,98
Κερκύρας	68888	29711	3074	39222	68412	292,5	233,89	41,3	1655,78	175500	38,98	2,02
Κεφαλληνίας	21562	3403	1269	5226	11891	342,0	34,77	23,6	504,84	205200	5,79	0,30
Λευκάδος	13979	1418	597	5057	8312	157,5	52,77	10,8	771,13	94500	8,80	0,46
Άρτης	3774	391	0	66	1081	73,5	14,71	0,0	0,00	44100	2,45	0,13
Θεσπρωτίας	11621	1267	735	1227	4781	121,5	39,35	15,8	303,18	72900	6,56	0,34
Ιωαννίνων	0	2416	525	536	2540	0,0	0,00	0,0	0,00	0	0,00	0,00
Πρεβέζης	18865	2570	2531	4438	11147	127,5	87,43	28,5	390,54	76500	14,57	0,75
Καρδίτσας	0	714	0	444	855	0,0	0,00	0,0	0,00	0	0,00	0,00
Λαρίσης	5304	2446	216	3293	5580	67,5	82,67	15,8	353,88	40500	13,78	0,71
Μαγνησίας	107484	12929	3125	17648	47166	993,0	47,50	21,7	2177,88	595800	7,92	0,41
Τρικάλων	0	1707	1463	461	2734	0,0	0,00	0,0	0,00	0	0,00	0,00
Γρεβενών	0	277	0	0	194	0,0	0,00	0,0	0,00	0	0,00	0,00
Δράμας	0	515	0	24	380	0,0	0,00	0,0	0,00	0	0,00	0,00
Ημαθίας	0	731	0	36	541	16,5	32,76	0,0	0,00	9900	5,46	0,28
Θεσσαλονίκης	721854	8627	5850	2229	156873	181,5	864,31	28,5	5496,06	108900	144,05	7,46
Καβάλας	75131	6914	5002	7370	29764	363,0	81,99	33,4	890,25	217800	13,67	0,71
Καστοριάς	0	698	0	35	517	0,0	0,00	0,0	0,00	0	0,00	0,00
Κιλκίς	0	328	0	0	230	0,0	0,00	0,0	0,00	0	0,00	0,00
Κοζάνης	0	1208	0	4	849	0,0	0,00	0,0	0,00	0	0,00	0,00
Πέλλης	0	917	0	0	642	0,0	0,00	0,0	0,00	0	0,00	0,00
Πιερίας	58500	6805	8524	7775	29503	114,0	258,80	15,8	1871,00	68400	43,13	2,23
Σερρών	941	867	0	159	922	13,5	68,32	6,9	133,93	8100	11,39	0,59
Φλωρίνης	0	676	0	47	511	0,0	0,00	0,0	0,00	0	0,00	0,00
Χαλκιδικής	39192	14644	8194	16044	37480	693,0	54,08	58,0	646,38	415800	9,01	0,47
Έβρου	37985	2496	720	1453	11083	223,5	49,59	15,8	702,84	134100	8,26	0,43
Εάνθης	3261	656	411	292	1674	46,5	36,00	9,9	169,41	27900	6,00	0,31
Ροδόπης	2441	934	540	173	1712	73,5	23,30	15,8	108,60	44100	3,88	0,20
Δωδεκανήσου	125184	71386	898	28375	98425	1687,5	58,33	48,2	2041,88	1012500	9,72	0,50
Κυκλάδων	66710	22446	6334	39506	65726	2214,0	29,69	14,8	4449,86	1328400	4,95	0,26
Λέσβου	68026	4423	285	8254	23533	888,0	26,50	48,2	488,19	532800	4,42	0,23
Σάμου	27429	7451	0	7539	16733	520,5	32,15	13,8	1214,94	312300	5,36	0,28
Χίου	40175	1437	216	1668	10548	400,5	26,34	15,8	668,94	240300	4,39	0,23
Ηρακλείου	128785	36871	1536	14170	64132	262,5	244,31	30,4	2106,89	157500	40,72	2,11
Λασιθίου	35347	16628	834	7551	25417	411,0	61,84	40,3	630,39	246600	10,31	0,53
Ρεθύμνης	26026	13342	1377	5814	20297	175,5	115,65	19,7	1032,39	105300	19,28	1,00
Χανίων	82486	10837	684	10278	32853	195,0	168,48	32,4	1012,88	117000	28,08	1,45

Πηγή : Ϊδια επεξεργασία

Πίνακας Β11
Αναλογία αριθμού τουριστών προς τους ντόπιους κατά την ημέρα της τουριστικής αιχμής

Νομός	Αριθμός τουριστών 1990	Αριθμός τουριστών την ημέρα της τουρ. αιχμής	Πληθυσμός 1991	Ποσοστό επί τοις χιλίοις των τουριστών την ημέρα της τουρ. αιχμής προς τον πληθυσμό των ντόπιων κατοίκων	Λείκτης χωροθέτησης τουριστών σε σχέση με τον πληθυσμό
Γενικό σύνολο	11361484	1998485	10264156	195	1,00
Αττικής	3093530	544152	3522769	154	0,79
Αιτωλοακαρνανίας	114840	20200	230688	88	0,45
Βοιωτίας	51246	9014	134034	67	0,35
Εύβοιας	151134	26584	209132	127	0,65
Ευρυτανίας	22974	4041	23535	172	0,88
Φθιώτιδος	105679	18589	168291	110	0,57
Φωκίδος	245469	43178	43884	984	5,05
Αργολίδος	382742	67324	97250	692	3,56
Αρκαδίας	66054	11619	103840	112	0,57
Αχαΐας	252495	44414	297318	149	0,77
Ηλείας	307361	54065	174021	311	1,60
Κορινθίας	140773	24762	142365	174	0,89
Λακωνίας	138520	24366	94916	257	1,32
Μεσσηνίας	128321	22572	167292	135	0,69
Ζακύνθου	59742	10509	32746	321	1,65
Κερκύρας	417186	73383	105043	699	3,59
Κεφαλληνίας	52085	9162	32314	284	1,46
Λευκάδος	36385	6400	20900	306	1,57
Άρτης	25068	4409	78884	56	0,29
Θεσπρωτίας	58535	10296	44202	233	1,20
Ιωαννίνων	213261	37513	157214	239	1,23
Πρεβέζης	78850	13870	58910	235	1,21
Καρδίτσας	28510	5015	126498	40	0,20
Λαρίσης	107990	18995	269300	71	0,36
Μαγνησίας	264460	46519	197613	235	1,21
Τρικάλων	137253	24143	137819	175	0,90
Γρεβενών	6406	1127	37017	30	0,16
Αράμας	25552	4495	96978	46	0,24
Ημαθίας	52485	9232	138068	67	0,34
Θεσσαλονίκης	734254	129155	977528	132	0,68
Καβάλας	186453	32797	135747	242	1,24
Καστοριάς	46343	8152	52721	155	0,79
Κιλκίς	13619	2396	81845	29	0,15
Κοζάνης	48734	8572	150159	57	0,29
Πέλλης	20493	3605	138261	26	0,13
Πιερίας	124976	21983	116820	188	0,97
Σερρών	49700	8742	191890	46	0,23
Φλωρίνης	55580	9777	52854	185	0,95
Χαλκιδικής	195325	34358	93211	369	1,89
Έβρου	174968	30777	143791	214	1,10
Ξάνθης	41218	7250	90450	80	0,41
Ροδόπης	73849	12990	103295	126	0,65
Δωδεκανήσου	1123425	197610	162439	1217	6,25
Κυκλάδων	252551	44424	95083	467	2,40
Λέσβου	60954	10722	103700	103	0,53
Σάμου	69711	12262	41850	293	1,50
Χίου	22797	4010	52691	76	0,39
Ηρακλείου	658201	115778	263868	439	2,25
Λασιθίου	253995	44678	70762	631	3,24
Ρεθύμνης	166613	29307	69290	423	2,17
Χανίων	222819	39194	133060	295	1,51

Ως ποσοστό αφίξεων των τουριστών κατά τον μήνα αιχμής δεχόμαστε ότι είναι ίσο με 17,59% των συνολικών αφίξεων

Πίνακας Β12

Κατανομή κλινών σε ξενοδοχεία ΑΑ', Α', Β', Γ' ανά νομό και επαρχία κατά το έτος 1994

	Κλίνες 1994	Πληθυσμός 1991	κλίνες % 1994	Κλίνες προς Πληθυσμό *1000 1994	Δείκτης Χωροθ. κλινών σε σχέση με τον πληθυσμό 1994
ΝΟΜΟΙ & ΕΠΑΡΧΙΕΣ	1994	1991	1994	1994	1994
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	395833	10030644	100,00	39,46	1,00
ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	1769	228770	0,45	7,73	0,20
Βάλτου	205	28938	0,05	7,08	0,18
Βόνιτσας & Ξηρομέρου	390	41932	0,10	9,30	0,24
Μεσολογγίου	469	46990	0,12	9,98	0,25
Ναυπακτίας	357	25984	0,09	13,74	0,35
Τριγωνίδος	348	84926	0,09	4,10	0,10
ΑΤΤΙΚΗΣ	54166	3522957	13,68	15,38	0,39
Περιφ. Πρωτεύουσας	39429	3072922	9,96	12,83	0,33
Αττικής	7764	290672	1,96	26,71	0,68
Μεγαρίδος	1000	91870	0,25	10,88	0,28
Πειραιώς	34	37875	0,01	0,90	0,02
Αιγίνης	2679	12430	0,68	215,53	5,46
Τροιζηνίας	1858	11710	0,47	158,67	4,02
Ύδρας(Σπετσών)	1239	2387	0,31	519,06	13,15
Κυθήρων	163	3091	0,04	52,73	1,34
ΒΟΙΩΤΙΑΣ	663	134108	0,17	4,94	0,13
Θηβών	158	72533	0,04	2,18	0,06
Λεβαδειάς	505	61575	0,13	8,20	0,21
ΕΥΒΟΙΑΣ	11598	208408	2,93	55,65	1,41
Ιστιαίας	5000	23127	1,26	216,20	5,48
Καρυστίας	1580	50436	0,40	31,33	0,79
Χαλκίδος	5018	134845	1,27	37,21	0,94
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	812	24307	0,21	33,41	0,85
Ευρυτανίας	812	24307	0,21	33,41	0,85
ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	6975	171274	1,76	40,72	1,03
Δομοκού	0	15035	0,00	0,00	0,00
Λοκρίδος	4436	51124	1,12	86,77	2,20
Φθιώτιδος	2539	105115	0,64	24,15	0,61
ΦΩΚΙΑΟΣ	2588	44183	0,65	58,57	1,48
Αωρίδος	477	15257	0,12	31,26	0,79
Παρνασίδος	2111	28926	0,53	72,98	1,85
ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	10431	97636	2,64	106,84	2,71
Άργους	240	45342	0,06	5,29	0,13
Ερμιονίδος	6335	13365	1,60	474,00	12,01
Ναυπλίας	3856	38929	0,97	99,05	2,51
ΑΡΚΑΔΙΑΣ	2628	48910	0,66	53,73	1,36
Γορτυνίας	417	21287	0,11	19,59	0,50
Κυνουρίας	217	25632	0,05	8,47	0,21

Πίνακας Β12
Κατανομή κλινών σε ξενοδοχεία ΑΑ', Α', Β', Γ' ανά νομό και επαρχία κατά το έτος
1994

ΝΟΜΟΙ & ΕΠΑΡΧΙΕΣ	Κλίνες 1994	Πληθυσμός 1991	vis. %	Κλίνες προς Πληθυσμό *1000	Δείκτης Χωροθ. κλινών σε σχέση με τον πληθυσμό
			1994	1994	
ΑΧΑΪΑΣ	5732	300078	1,45	19,10	0,48
Αιγειαλείος	943	51249	0,24	18,40	0,47
Καλαβρύτων	185	17771	0,05	10,41	0,26
Πατρών	4604	231058	1,16	19,93	0,50
ΗΛΕΪΑΣ	4461	179429	1,13	24,86	0,63
Ηλείας	4259	142446	1,08	29,90	0,76
Ολυμπίας	202	36983	0,05	5,46	0,14
ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	7657	141823	1,93	53,99	1,37
Κορινθίας	7657	141823	1,93	53,99	1,37
ΛΑΚΩΝΙΑΣ	2187	95696	0,55	22,85	0,58
Γυθείου	695	9692	0,18	71,71	1,82
Επιδαύρου Λιμηράς	538	33377	0,14	16,12	0,41
Λακεδαίμονος	855	47768	0,22	17,90	0,45
Οιτύλου	99	4859	0,03	20,37	0,52
ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	3146	166964	0,79	18,84	0,48
Καλαμών	1835	68510	0,46	26,78	0,68
Μεσσήνης	765	31375	0,19	24,38	0,62
Πυλίας	338	28454	0,09	11,88	0,30
Τριφυλίας	208	38625	0,05	5,39	0,14
ΖΑΚΥΝΘΟΥ	7509	32557	1,90	230,64	5,84
Ζακύνθου	7509	32557	1,90	230,64	5,84
ΚΕΡΚΥΡΑΣ	28944	107592	7,31	269,02	6,82
Κερκύρας	28860	105356	7,29	273,93	6,94
Παξών	84	2236	0,02	37,57	0,95
ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	3549	32474	0,90	109,29	2,77
Ιθάκης	140	3082	0,04	45,43	1,15
Κραναίας	2716	17134	0,69	158,52	4,02
Πάλης	344	7012	0,09	49,06	1,24
Σάμης	349	5246	0,09	66,53	1,69
ΛΕΥΚΑΛΟΣ	1406	21111	0,36	66,60	1,69
Λευκάδας	1406	21111	0,36	66,60	1,69
ΑΡΤΗΣ	252	78719	0,06	3,20	0,08
Άρτης	252	78719	0,06	3,20	0,08
ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	818	44188	0,21	18,51	0,47
Θυάμιδος	749	15655	0,19	47,84	1,21
Μαργαριτίου	54	5575	0,01	9,69	0,25
Σουλίου	0	11221	0,00	0,00	0,00
Φιλιατών	15	11737	0,00	1,28	0,03
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	2097	147913	0,53	14,18	0,36
Δωδώνης	36	136670	0,01	0,26	0,01
Κονίτσης	67	9252	0,02	7,24	0,18

Πίνακας Β12

Κατανομή κλινών σε ξενοδοχεία ΑΑ', Α', Β', Γ' ανά νομό και επαρχία κατά το έτος 1994

	Κλίνες 1994	Πληθυσμός 1991	Αριθμός κλινών 1994	Κλίνες προς	Δείκτης
				Πληθυσμό *1000 1994	Χωροθ. κλινών σε σχέση με τον πληθυσμό 1994
ΝΟΜΟΙ & ΕΠΑΡΧΙΕΣ	1994	1991	1994	1994	1994
ΠΡΕΒΕΖΗΣ	2364	58628	0,60	40,32	1,02
Νικοπόλεως/Πάργας	2364	58628	0,60	40,32	1,02
ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	419	126854	0,11	3,30	0,08
Καρδίτσας	419	126854	0,11	3,30	0,08
ΛΑΡΙΣΗΣ	2007	270612	0,51	7,42	0,19
Αγιάς	98	14862	0,02	6,59	0,17
Ελασσόνας	0	42999	0,00	0,00	0,00
Λάρισας	1909	151223	0,48	12,62	0,32
Τυρνάβου	0	38945	0,00	0,00	0,00
Φαρσάλων	0	22583	0,00	0,00	0,00
ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	10615	198434	2,68	53,49	1,36
Αλμυρού	45	22315	0,01	2,02	0,05
Βόλου	4186	163380	1,06	25,62	0,65
Σκοπέλου	6384	12739	1,61	501,14	12,70
ΤΡΙΚΑΛΩΝ	1662	138946	0,42	11,96	0,30
Καλαμπάκας	1172	28465	0,30	41,17	1,04
Τρικάλων	490	110481	0,12	4,44	0,11
ΓΡΕΒΕΝΩΝ	117	36797	0,03	3,18	0,08
Γρεβενών	117	36797	0,03	3,18	0,08
ΔΡΑΜΑΣ	254	96554	0,06	2,63	0,07
Δράμας	254	96554	0,06	2,63	0,07
ΗΜΑΘΙΑΣ	478	139934	0,12	3,42	0,09
Ημαθίας	306	104766	0,08	2,92	0,07
Νάουσας	172	35168	0,04	4,89	0,12
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	6833	946864	1,73	7,22	0,18
Θεσσαλονίκης	6681	883846	1,69	7,56	0,19
Λαγκαδά	152	63018	0,04	2,41	0,06
ΚΑΒΑΛΑΣ	5621	135937	1,42	41,35	1,05
Θάσου	3243	13527	0,82	239,74	6,08
Καβάλας	1952	71905	0,49	27,15	0,69
Νέστου	128	21924	0,03	5,84	0,15
Παγγαίου	298	28581	0,08	10,43	0,26
ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	694	52685	0,18	13,17	0,33
Καστοριάς	694	52685	0,18	13,17	0,33
ΚΙΛΚΙΣ	201	81710	0,05	2,46	0,06
Κιλκίς	201	61387	0,05	3,27	0,08
Παιονίας	0	20323	0,00	0,00	0,00
ΚΟΖΑΝΗΣ	791	150386	0,20	5,26	0,13
Βοίου	44	23465	0,01	1,88	0,05
Εορδαίας	209	47269	0,05	4,42	0,11
Κοζάνης	538	79652	0,14	6,75	0,17

Πίνακας Β12
Κατανομή κλινών σε ξενοδοχεία ΑΑ', Α', Β', Γ' ανά νομό και επαρχία κατά το έτος
1994

ΝΟΜΟΙ & ΕΠΑΡΧΙΕΣ	Κλίνες 1994	Πληθυσμός 1991	Απόστο κλινών 1994	Κλίνες προς	Δείκτης
				Πληθυσμό *1000 1994	Χωροθ. κλινών σε σχέση με τον πληθυσμό 1994
Γιαννιτσών	45	65988	0,01	0,68	0,02
Έδεσσας	165	43794	0,04	3,77	0,10
ΠΙΕΡΙΑΣ	4052	116763	1,02	34,70	0,88
Πιερίας	4052	116763	1,02	34,70	0,88
ΣΕΡΡΩΝ	726	192828	0,18	3,77	0,10
Βισαλτίας	0	27969	0,00	0,00	0,00
Σερρών	532	101491	0,13	5,24	0,13
Σιντικής	194	34984	0,05	5,55	0,14
Φυλλίδος	0	28384	0,00	0,00	0,00
ΦΛΩΡΙΝΗΣ	444	53147	0,11	8,35	0,21
Φλώρινας	444	53147	0,11	8,35	0,21
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	14222	92117	3,59	154,39	3,91
Αρναίας	1271	19541	0,32	65,04	1,65
Χαλκιδικής	12951	72576	3,27	178,45	4,52
ΕΒΡΟΥ	1548	143752	0,39	10,77	0,27
Αλεξανδρούπολης	988	52556	0,25	18,80	0,48
Διδυμότειχου	110	32994	0,03	3,33	0,08
Ορεστιάδας	224	40049	0,06	5,59	0,14
Σαμοθράκης	190	3083	0,05	61,63	1,56
Σουφλίου	36	15070	0,01	2,39	0,06
ΞΑΝΘΗΣ	522	91063	0,13	5,73	0,15
Ξάνθης	522	91063	0,13	5,73	0,15
ΡΟΔΟΠΗΣ	852	103190	0,22	8,26	0,21
Κομοτηνής	852	81250	0,22	10,49	0,27
Σαπών	0	21940	0,00	0,00	0,00
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	72549	163476	18,33	443,79	11,25
Καλύμνου	2686	28409	0,68	94,55	2,40
Καρπάθου	835	6411	0,21	130,24	3,30
Κω	19263	27308	4,87	705,40	17,88
Ρόδου	49765	101348	12,57	491,03	12,44
ΚΥΚΛΑΔΩΝ	17954	94005	4,54	190,99	4,84
Άνδρου	767	8781	0,19	87,35	2,21
Θήρας	3598	12333	0,91	291,74	7,39
Κέα	569	3419	0,14	166,42	4,22
Μήλου	1047	8173	0,26	128,10	3,25
Νάξου	2101	17093	0,53	122,92	3,11
Πάρου	3267	10410	0,83	313,83	7,95
Σύρου	5215	26049	1,32	200,20	5,07
Τήνου	1390	7747	0,35	179,42	4,55
ΛΕΣΒΟΥ	2894	26775	0,73	108,09	2,74
Λήμνου	614	17931	0,16	34,24	0,87

Πίνακας Β12

Κατανομή κλινών σε ξενοδοχεία ΑΑ', Α', Β', Γ' ανά νομό και επαρχία κατά το έτος 1994

ΝΟΜΟΙ & ΕΠΑΡΧΙΕΣ	Κλίνες 1994	Πληθυσμός 1991	Αναλογία κλινών % 1994	Κλίνες προς Πληθυσμό *1000 1994	Δείκτης
					Χωροθ. κλινών σε σχέση με τον πληθυσμό 1994
ΝΟΜΟΙ & ΕΠΑΡΧΙΕΣ	1994	1991	1994	1994	1994
Πλωμαρίου	286	6853	0,07	41,73	1,06
ΣΑΜΟΥ	6074	41965	1,53	144,74	3,67
Ικαρίας	417	8926	0,11	46,72	1,18
Σάμου	5657	33039	1,43	171,22	4,34
ΧΙΟΥ	830	52184	0,21	15,91	0,40
Χίου	1224	52184	0,31	23,46	0,59
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	38338	264906	9,69	144,72	3,67
Βιάννου	22	5350	0,01	4,11	0,10
Καινούργιου	86	21938	0,02	3,92	0,10
Μαλεβιζίου	3195	22410	0,81	142,57	3,61
Μονοφατοσίου	0	27880	0,00	0,00	0,00
Πεδιάδος	26267	39051	6,64	672,63	17,04
Πυργιώτισσας	940	11166	0,24	84,18	2,13
Τεμένους	7828	137111	1,98	57,09	1,45
ΛΑΣΙΘΙΟΥ	19381	71279	4,90	271,90	6,89
Ιεράπετρας	3153	21025	0,80	149,96	3,80
Λασιθίου	0	4348	0,00	0,00	0,00
Μιραμπέλλου	13715	23258	3,46	589,69	14,94
Σητείας	2513	22648	0,63	110,96	2,81
ΡΕΘΥΜΝΗΣ	13177	70095	3,33	187,99	4,76
Άγιου Βασιλείου	1816	8962	0,46	202,63	5,13
Αμαρίου	0	5826	0,00	0,00	0,00
Μυλοπόταμου	576	18506	0,15	31,13	0,79
Ρεθύμνης	10785	36801	2,72	293,06	7,43
ΧΑΝΙΩΝ	9527	133774	2,41	71,22	1,80
Αποκορώνου	625	11827	0,16	52,85	1,34
Κισάμου	834	19394	0,21	43,00	1,09
Κυδωνίας	7408	93394	1,87	79,32	2,01
Σελίνου	429	6997	0,11	61,31	1,55
Σφακίων	231	2162	0,06	106,85	2,71

Πηγή: Στοιχεία της ICAP για τα ξενοδοχεία ΑΑ', Α, Β, Γ για τα έτη 1989, 1994

ΧΑΡΤΗΣ Β1

Ποσοστιαία κατανομή των ξενοδοχειακών κλινών κατά νομό ως προς το σύνολο της Ελλάδας, κατά το έτος 1981 και κατά τάξεις μεγέθους

Number of hotels beds % in 1981

□	0 - 0.99
▨	1 - 1.99
▩	2 - 4.99
■	5 - 9.99
■	10 - 23.62

ΧΑΡΤΗΣ Β2

Ποσοστιαία κατανομή των ξενοδοχειακών κλινών κατά νομό ως προς το σύνολο της Ελλάδας, κατά το έτος 1991 και κατά τάξεις μεγέθους

Number of hotels beds % in 1991

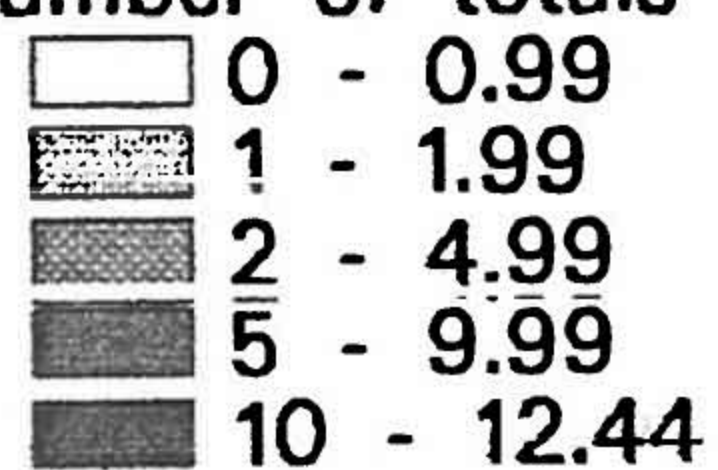
□	0 - 0.99
▨	1 - 1.99
▩	2 - 4.99
■	5 - 9.99
■	10 - 26.73

ΧΑΡΤΗΣ Β3

Ποσοστιαία κατανομή των κλινών σε όλα τα είδη καταλύματος (ξενοδοχεία, camping, ενοικιαζόμενα δωμάτια) κατά νομό ως προς το σύνολο της Ελλάδας, κατά το έτος 1991 και κατά τάξεις μεγέθους

Number of totals rooms % in 1991

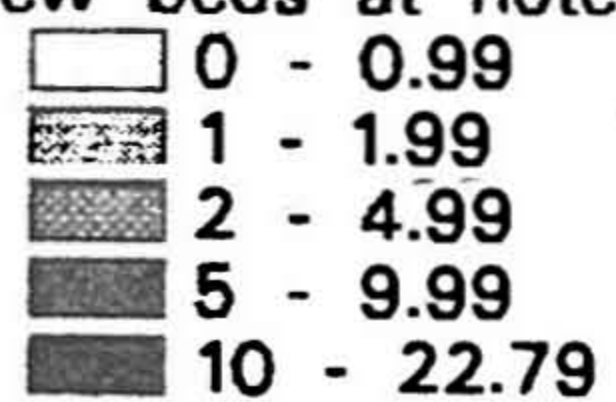

ΧΑΡΤΗΣ Β4

Ποσοστιαία κατανομή (%) των ξενοδοχειακών κλινών κατά νομό ως προς το σύνολο της Ελλάδας, κατά την περίοδο 1981-1991 και κατά τάξεις μεγέθους

New beds at hotel units (%) at 1981-91

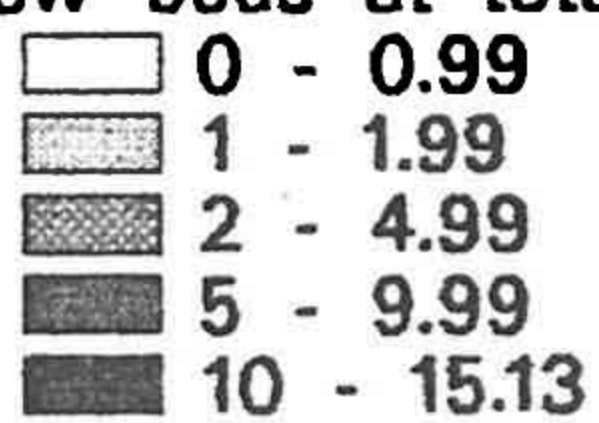

ΧΑΡΤΗΣ Β5

Ποσοστιαία κατανομή (%) των κλινών σε όλα τα είδη καταλύματος (ξενοδοχεία, camping, ενοικιαζόμενα δωμάτια) κατά νομό ως προς το σύνολο της Ελλάδας, κατά την περίοδο 1981-1991 και κατά τάξεις μεγέθους

New beds at total units % at 1981-91

ΧΑΡΤΗΣ Β6

Βαθμός χωροθέτησης των ξενοδοχειακών κλινών κατά νομό σε σχέση με το ρυθμό αύξησης της Ελλάδας (που λαμβάνεται ως μονάδα) κατά την περίοδο 1981-1991 και κατά τάξεις μεγέθους

Quotient of location of hotel beds by population at the period of 1981-1991

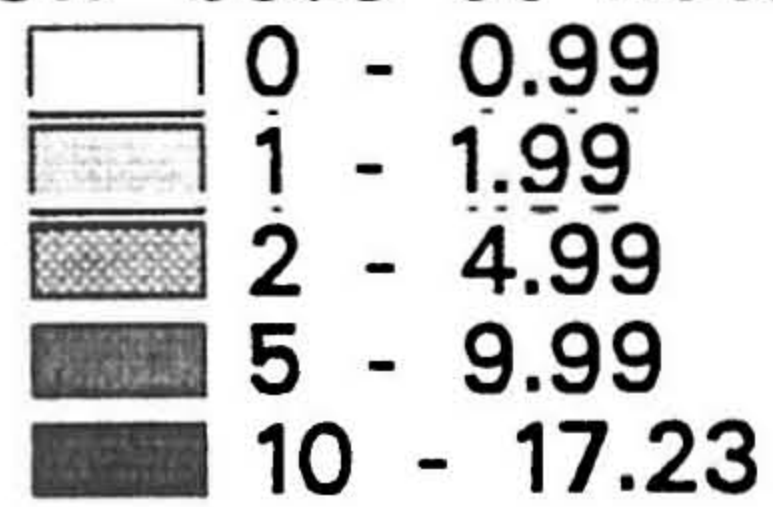
□	0.00 - 0.50
▨	0.51 - 1.00
▩	1.01 - 1.50
▧	1.51 - 2.00
■	2.01 - 3.00
■	3.01 - 10.57

Χάρτης Β7

Ποσοστιαία κατανομή (%) των νέων ξενοδοχειακών κλινών κατά νομό ως προς το σύνολο της Ελλάδας, κατά την περίοδο 1975-1983 και κατά τάξεις μεγέθους

New beds at hotel units (%) at 1975-1983

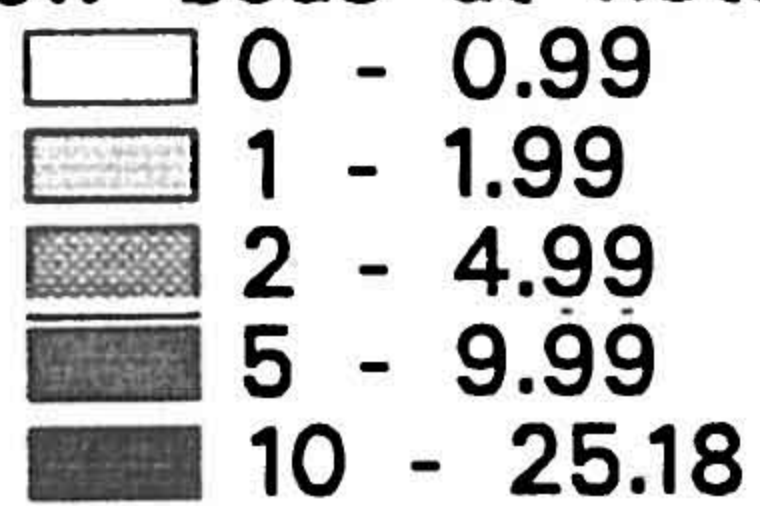

Χάρτης Β8

Ποσοστιαία κατανομή (%) των νέων ξενοδοχειακών κλινών κατά νομό ως προς το σύνολο της Ελλάδας, κατά την περίοδο 1983-1991 και κατά τάξεις μεγέθους

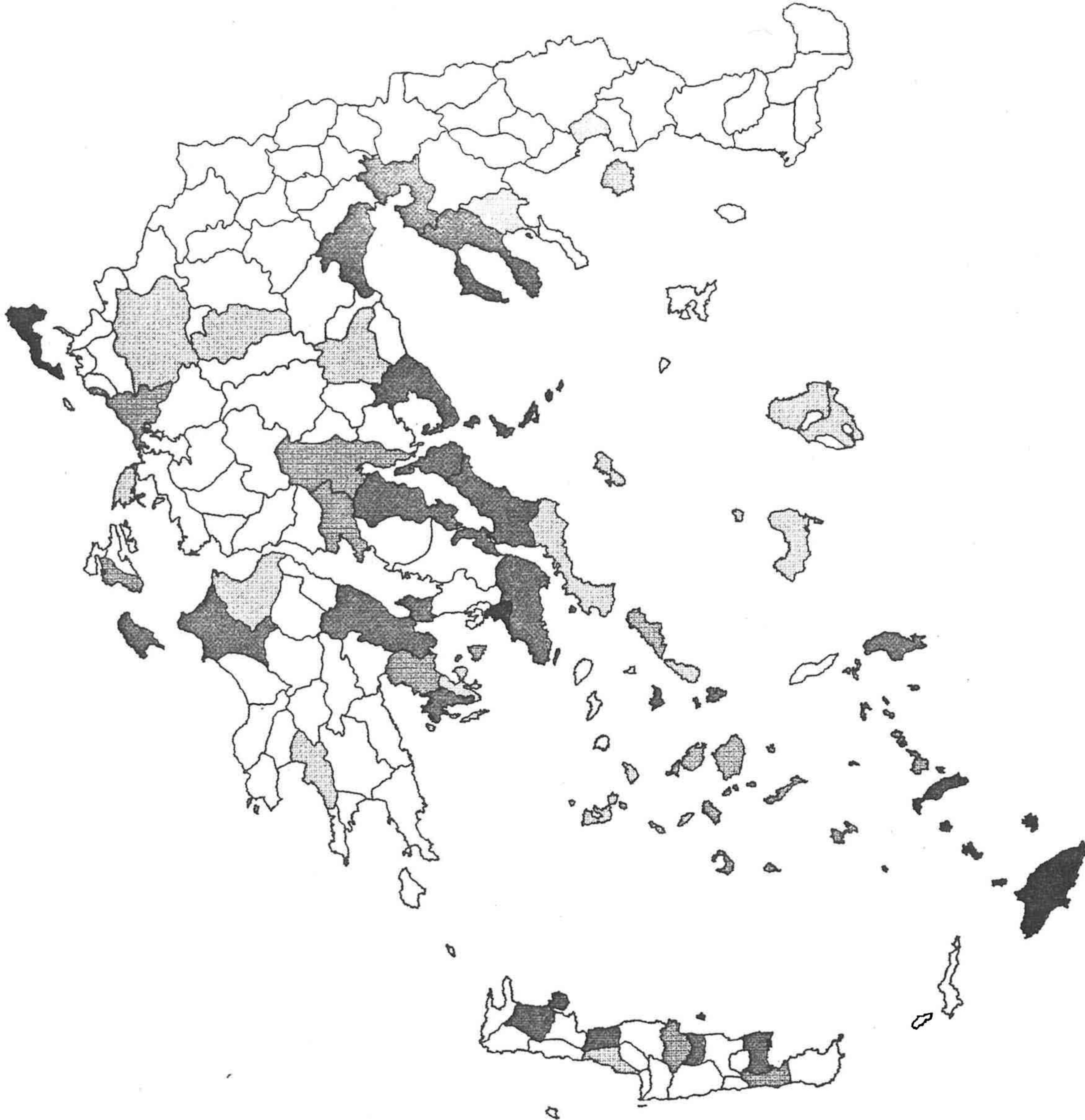

New beds at hotel units (%) at 1983-1991

ΧΑΡΤΗΣ Β9

Ποσοστιαία κατανομή (%) των ξενοδοχειακών κλινών (ΑΑ', Α', Β' και Γ') κατά επαρχία ως προς το σύνολο της Ελλάδας, κατά το έτος 1994 και κατά τάξεις μεγέθους (σύμφωνα με στοιχεία της ICAP)

Number of hotel beds % in 1994

□	0.00 - 0.25
▨	0.26 - 0.50
▩	0.51 - 1.00
■	1.01 - 3.50
■	3.51 - 7.00
■	7.01 - 12.36

Χάρτης Β10

Δείκτης χωροθέτησης των ξενοδοχειακών κλινών σε σχέση με τον πληθυσμό κατά νομό κατά την περίοδο 1991 και κατά τάξεις μεγέθους

Quotient of location of hotel beds at the period of 1981-1991

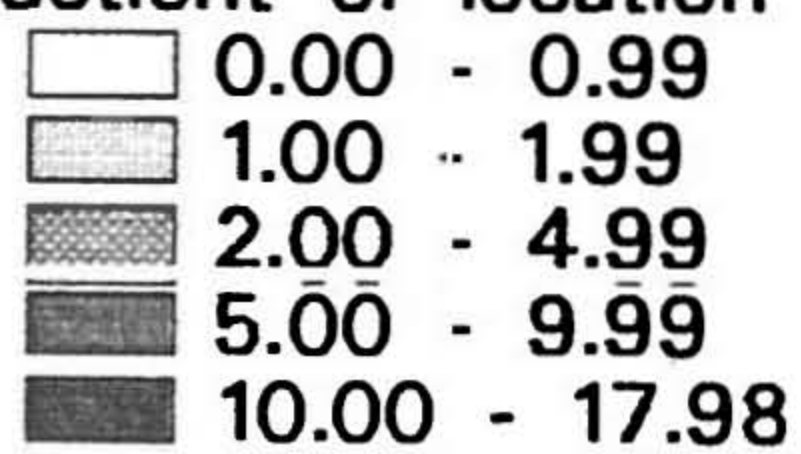
□	0.000 - 0.999
▤	1.000 - 1.499
■	1.500 - 1.999
■	2.000 - 2.571

Χάρτης Β11

Δείκτης χωροθέτησης των ξενοδοχειακών κλινών (ΑΑ', Α', Β', Γ' κατηγορίας) σε σχέση με τον πληθυσμό κατά επαρχία κατά την περίοδο 1989-1994 και κατά τάξεις μεγέθους

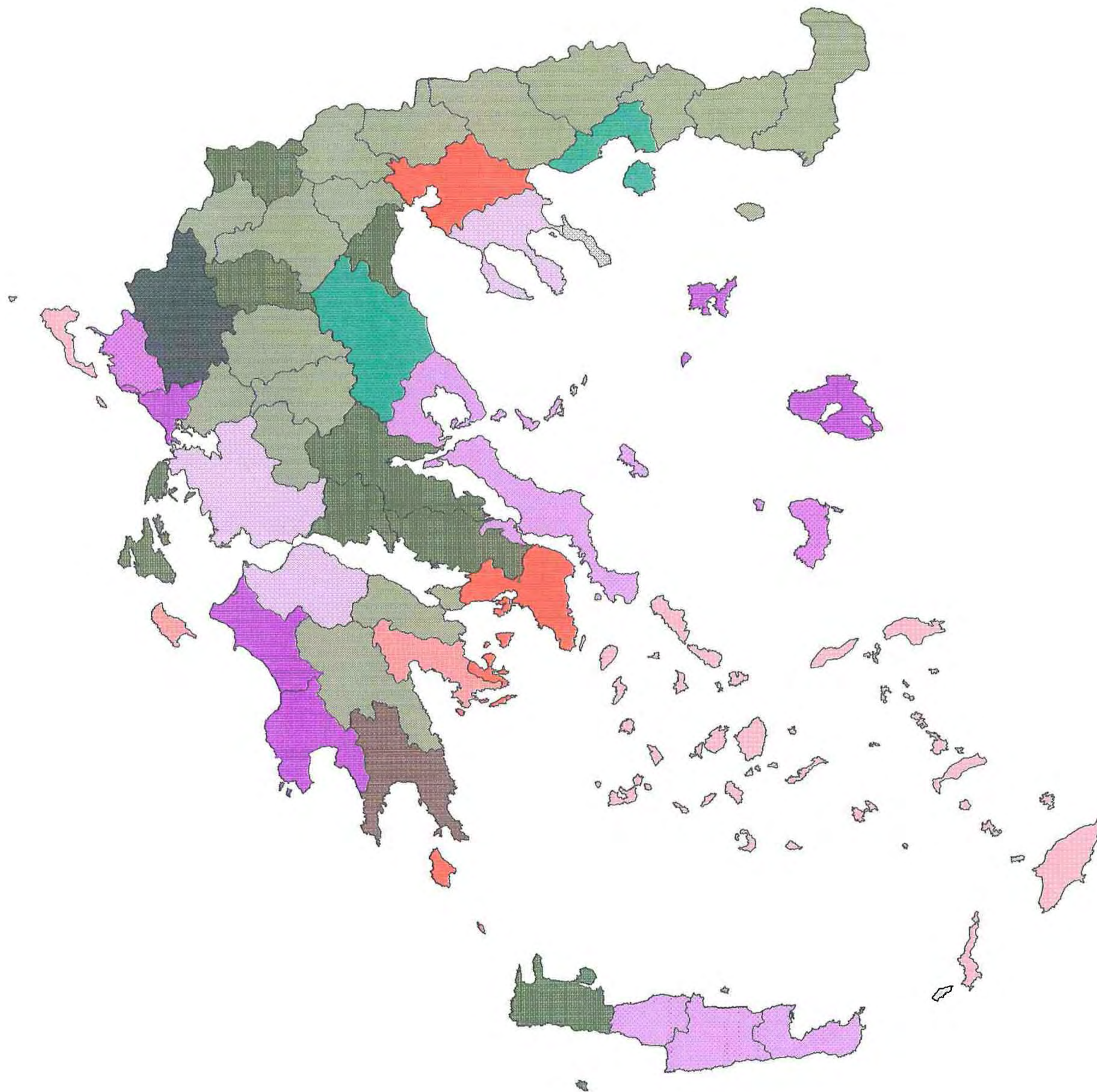

Quotient of location of hotel beds by population in 1994

Χάρτης Β12

Χωρική κατανομή των δεικτών πληθυσμού, παραγωγικού δυναμισμού, τουριστικής υποδομής και των φυσικών - πολιτιστικών πόρων κατά νομό κατά το έτος 1990

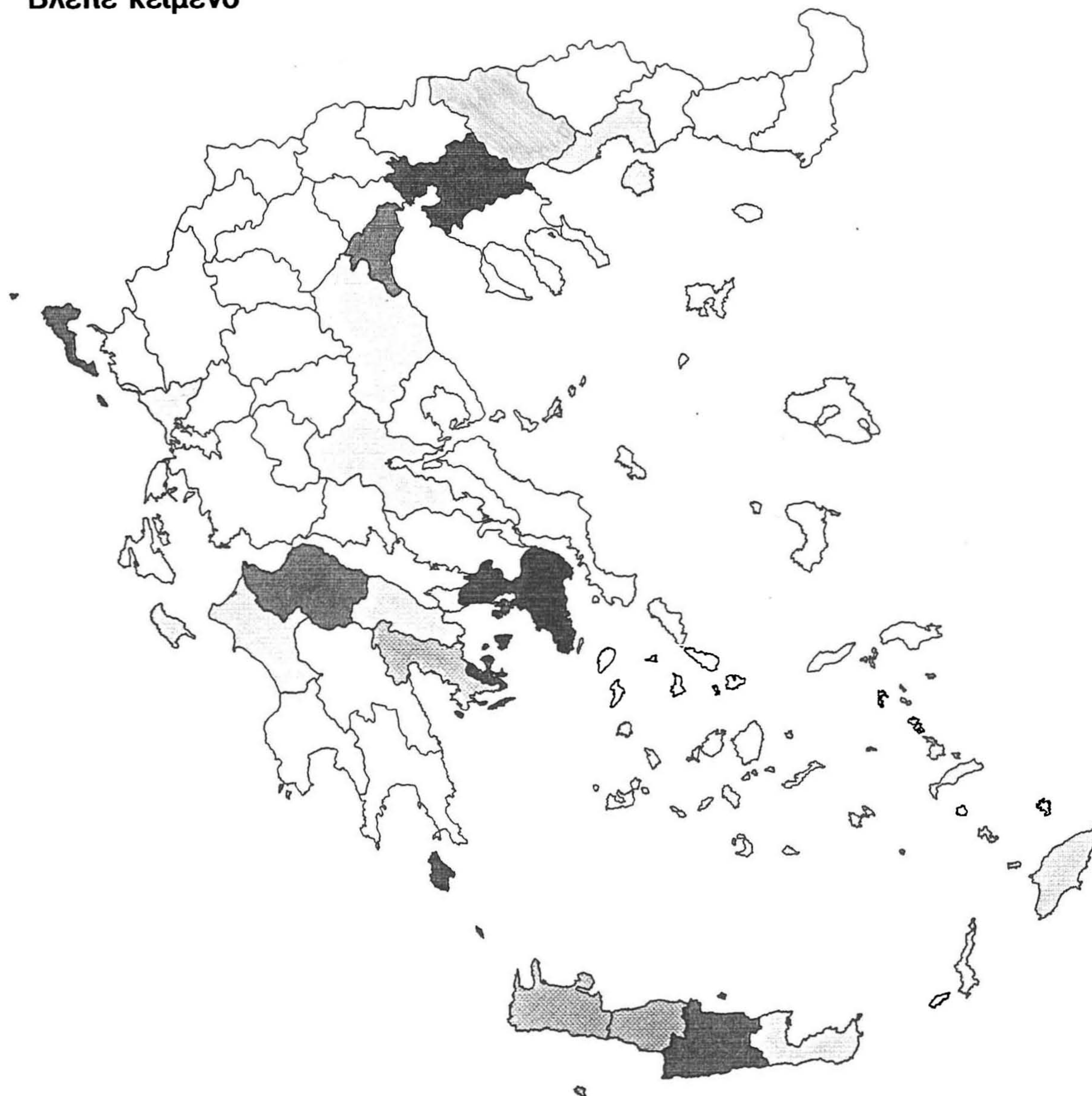

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΣΕ ΠΟΡΟΥΣ

- 0,00
- AMMO
- AMMO DASH
- AMMO KLINES
- AMMO PARADOSH
- DASH
- DASH DRYMOI
- DASH KLINES
- DRYMOI
- KLINES
- KLINES PARADOSH
- PARADOSH
- PLHTH-APASX

Χάρτης Β13

Βαθμός αξιοποίησης των ελληνικών ακτών κατά νομό κατά το έτος 1990 (σύμφωνα με ειδική μελέτη των Ηνωμένων Εθνών που εξετάζει τον αριθμό των λουόμενων και το μήκος ακτών και με την παραδοχή ότι ο βαθμός αυτός είναι μονάδα για το σύνολο της Ελλάδας) - Βλέπε κείμενο

Index of capacity of coasts in 1990

□	0.00 - 0.49
▒	0.50 - 0.99
▓	1.00 - 1.99
■	2.00 - 3.49
■	3.5 - 9.72

Χάρτης Β14

Δείκτης αναλογίας τουριστών προς τον ντόπιο πληθυσμό κατά την ημέρα της τουριστικής αιχμής κατόνομό κατά το έτος 1991

Quotient of location tourist in August by local population in 1991

□	0.00 - 1.00
▒	1.00 - 2.00
▤	2.00 - 3.50
▥	3.50 - 5.00
■	5.00 - 6.25

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ

Κατάλογος πινάκων

Σελίδα

- Γ1. Αριθμός διανυκτερεύσεων τουριστικού πληθυσμού κατά νομό (1981-1990)
- Γ2. Αριθμός διανυκτερεύσεων αλλοδαπών κατά νομό (1981-1990)
- Γ3. Τουριστικοί πόροι ανά νομό
- Γ4. Αριθμός επισκέψεων σε αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία (1980-1990)
- Γ5. Αριθμός δημόσιων επενδύσεων σε τουριστικά έργα (1976-1985)
- Γ6. Αριθμός απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα κατά νομό (1981-1988)
- Γ7. Αεροπορική κίνηση επιβατών κατά νομό (1979-1988)
- Γ8. Ναυτιλιακή κίνηση επιβατών κατά νομό (1980-1987)
- Γ9. Κατάσταση οδικού δικτύου κατά νομό για την περίοδο 1981-1987 (σε χλμ.)
- Γ10. Κίνηση συγκοινωνιακού δικτύου κατά νομό για την περίοδο 1980-1988
- Γ11. Κίνηση αλλοδαπών στους σταθμούς εισόδου-εξόδου της χώρας (1980-1990)

Πίνακας Γ1

Διανυκτερεύσεις του τουριστικού πληθυσμού (αλλοδαπού και ημεδαπού) κατά νομό (1981-1990)

Νομός	Διανυκτερεύσεις 1981	% 1981	Διανυκτερεύσεις 1990	% 1990	Μέση ετήσια αύξηση διανυκτ. 1981-90	Σύνολο διανυκτερεύσεων 1981-90	Μέσος ετήσιος αριθμός διανυκτ. 1981-90	% 1981-90
Γενικό σύνολο	41032028	100,00	48887683	100,00	872851	449598555	44959856	100,00
Αττικής	9739376	23,74	8530642	17,45	-134304	91350090	9135009	20,32
Αιτωλοακαρνανίας	172006	0,42	241618	0,49	7735	2068120	206812	0,46
Βοιωτίας	101858	0,25	103666	0,21	201	1027620	102762	0,23
Εύβοιας	884363	2,16	760208	1,56	-13795	8222855	822286	1,83
Ευρυτανίας	40856	0,10	84467	0,17	4846	626615	62662	0,14
Φθιώτιδος	576526	1,41	423793	0,87	-16970	5001595	500160	1,11
Φωκίδος	358482	0,87	322246	0,66	-4026	3403640	340364	0,76
Αργολίδος	1100835	2,68	1164098	2,38	7029	11324665	1132467	2,52
Αρκαδίας	139980	0,34	155725	0,32	1749	1478525	147853	0,33
Αχαΐας	712889	1,74	683077	1,40	-3312	6979830	697983	1,55
Ηλείας	562179	1,37	646614	1,32	9382	6043965	604397	1,34
Κορινθίας	454375	1,11	614748	1,26	17819	5345615	534562	1,19
Λακωνίας	200461	0,49	239960	0,49	4389	2202105	220211	0,49
Μεσσηνίας	282967	0,69	355923	0,73	8106	3194450	319445	0,71
Ζακύνθου	154740	0,38	462403	0,95	34185	3085715	308572	0,69
Κερκύρας	3667176	8,94	3304425	6,76	-40306	34858005	3485801	7,75
Κεφαλληνίας	164717	0,40	320919	0,66	17356	2428180	242818	0,54
Λευκάδος	52917	0,13	130019	0,27	8567	914680	91468	0,20
Άρτης	56626	0,14	56857	0,12	26	567415	56742	0,13
Θεσπρωτίας	83621	0,20	127374	0,26	4861	1054975	105498	0,23
Ιωαννίνων	334281	0,81	390064	0,80	6198	3621725	362173	0,81
Πρεβέζης	184938	0,45	272610	0,56	9741	2287740	228774	0,51
Καρδίτσας	81170	0,20	93984	0,19	1424	875770	87577	0,19
Λαρίσης	293801	0,72	269629	0,55	-2686	2817150	281715	0,63
Μαγνησίας	600660	1,46	887660	1,82	31889	7441600	744160	1,66
Τρικάλων	201188	0,49	180943	0,37	-2249	1910655	191066	0,42
Γρεβενών	7491	0,02	13644	0,03	684	105675	10568	0,02
Δράμας	56725	0,14	73518	0,15	1866	651215	65122	0,14
Ημαθίας	70988	0,17	108308	0,22	4147	896480	89648	0,20
Θεσσαλονίκης	1896345	4,62	1630165	3,33	-29576	17632550	1763255	3,92
Καβάλας	596602	1,45	611583	1,25	1665	6040925	604093	1,34
Καστοριάς	115563	0,28	82139	0,17	-3714	988510	98851	0,22
Κιλκίς	24715	0,06	19919	0,04	-533	223170	22317	0,05
Κοζάνης	116325	0,28	103692	0,21	-1404	1100085	110009	0,24
Πέλλης	74227	0,18	56172	0,11	-2006	651995	65200	0,15
Πιερίας	532363	1,30	555088	1,14	2525	5437255	543726	1,21
Σερρών	69452	0,17	105922	0,22	4052	876870	87687	0,20
Φλωρίνης	54647	0,13	113525	0,23	6542	840860	84086	0,19
Χαλκιδικής	1248043	3,04	1544871	3,16	32981	13964570	1396457	3,11
Έβρου	259047	0,63	351977	0,72	10326	3055120	305512	0,68
Ξάνθης	82909	0,20	95156	0,19	1361	890325	89033	0,20
Ροδόπης	125793	0,31	173323	0,35	5281	1495580	149558	0,33
Δωδεκανήσου	7129248	17,37	10820679	22,13	410159	89749635	8974964	19,96
Κυκλάδων	748635	1,82	974019	1,99	25043	8613270	861327	1,92
Λέσβου	159556	0,39	334990	0,69	19493	2472730	247273	0,55
Σάμου	318564	0,78	487052	1,00	18721	4028080	402808	0,90
Χίου	99219	0,24	98332	0,20	-99	987755	98776	0,22
Ηρακλείου	3398728	8,28	5166944	10,57	196468	42828360	4282836	9,53
Λασιθίου	1479936	3,61	1863911	3,81	42664	16719235	1671924	3,72
Ρεθύμνης	692514	1,69	1558099	3,19	96176	11253065	1125307	2,50
Χανίων	471405	1,15	1120983	2,29	72175	7961940	796194	1,77

Πηγή " ΕΟΤ. Στατιστική του τουρισμού 1980-82,1988-90 "

Πηγή " Ιδία επεξεργασία "

Πίνακας Γ2

Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών τουριστών κατά νομό (1981-1990)

Νομός	Διανυκτερεύσεις 1981	% 1981	Διανυκτερεύσεις 1990	% 1990	Μέση ετήσια αύξηση διανυκτ. 1981-90	Σύνολο διανυκτερεύσεων 1981-90	Μέσος ετήσιος αριθμός διανυκτ. 1981-90	% 1981-90
Γενικό σύνολο	30623616	100,00	36935149	100,00	701281	337793825	33779383	100,00
Αττικής	7322691	23,91	5905165	15,99	-157503	66139280	6613928	19,58
Αιτωλοακαρνανίας	23850	0,08	20908	0,06	-327	223790	22379	0,07
Βοιωτίας	27786	0,09	26462	0,07	-147	271240	27124	0,08
Εύβοιας	397908	1,30	390872	1,06	-782	3943900	394390	1,17
Ευρυτανίας	288	0,00	516	0,00	25	4020	402	0,00
Φθιώτιδος	180929	0,59	142413	0,39	-4280	1616710	161671	0,48
Φωκίδος	281506	0,92	218851	0,59	-6962	2501785	250179	0,74
Αργολίδος	882030	2,88	839818	2,27	-4690	8609240	860924	2,55
Αρκαδίας	20414	0,07	12992	0,04	-825	167030	16703	0,05
Αχαΐας	359061	1,17	327997	0,89	-3452	3435290	343529	1,02
Ηλείας	369635	1,21	434307	1,18	7186	4019710	401971	1,19
Κορινθίας	333635	1,09	439861	1,19	11803	3867480	386748	1,14
Λακωνίας	84447	0,28	84411	0,23	-4	844290	84429	0,25
Μεσσηνίας	118632	0,39	144836	0,39	2912	1317340	131734	0,39
Ζακύνθου	67328	0,22	393562	1,07	36248	2304450	230445	0,68
Κερκύρας	3432000	11,21	2889904	7,82	-60233	31609520	3160952	9,36
Κεφαλληνίας	111970	0,37	237270	0,64	13922	1746200	174620	0,52
Λευκάδος	26360	0,09	63365	0,17	4112	448625	44863	0,13
Άρτης	7771	0,03	4061	0,01	-412	59160	5916	0,02
Θεσπρωτίας	44430	0,15	77718	0,21	3699	610740	61074	0,18
Ιωαννίνων	41402	0,14	61790	0,17	2265	515960	51596	0,15
Πρεβέζης	124599	0,41	158258	0,43	3740	1414285	141429	0,42
Καρδίτσας	1937	0,01	3626	0,01	188	27815	2782	0,01
Λαρίσης	40473	0,13	38173	0,10	-256	393230	39323	0,12
Μαγνησίας	253778	0,83	415673	1,13	17988	3347255	334726	0,99
Τρικάλων	109565	0,36	92441	0,25	-1903	1010030	101003	0,30
Γρεβενών	333	0,00	943	0,00	68	6380	638	0,00
Δράμας	3717	0,01	9154	0,02	604	64355	6436	0,02
Ημαθίας	6283	0,02	14369	0,04	898	103260	10326	0,03
Θεσσαλονίκης	844700	2,76	708002	1,92	-15189	7763510	776351	2,30
Καβάλας	299407	0,98	285630	0,77	-1531	2925185	292519	0,87
Καστοριάς	12701	0,04	10734	0,03	-219	117175	11718	0,03
Κιλκίς	8574	0,03	8574	0,02	0	85740	8574	0,03
Κοζάνης	10436	0,03	8647	0,02	-199	95415	9542	0,03
Πέλλης	7018	0,02	6247	0,02	-86	66325	6633	0,02
Πιερίας	348765	1,14	389950	1,06	4576	3693575	369358	1,09
Σερρών	5136	0,02	16403	0,04	1252	107695	10770	0,03
Φλωρίνης	4640	0,02	5560	0,02	102	51000	5100	0,02
Χαλκιδικής	1000117	3,27	1238514	3,35	26489	11193155	1119316	3,31
Έβρου	48574	0,16	63043	0,17	1608	558085	55809	0,17
Ξάνθης	8650	0,03	6820	0,02	-203	77350	7735	0,02
Ροδόπης	23322	0,08	20562	0,06	-307	219420	21942	0,06
Δωδεκανήσου	6842160	22,34	10227712	27,69	376172	85349360	8534936	25,27
Κυκλάδων	548896	1,79	685493	1,86	15177	6171945	617195	1,83
Λέσβου	78157	0,26	232882	0,63	17192	1555195	155520	0,46
Σάμου	266796	0,87	420186	1,14	17043	3434910	343491	1,02
Χίου	37440	0,12	43711	0,12	697	405755	40576	0,12
Ηρακλείου	3153679	10,30	4856579	13,15	189211	40051290	4005129	11,86
Λασιθίου	1400492	4,57	1767333	4,78	40760	15839125	1583913	4,69
Ρεθύμνης	650265	2,12	1514979	4,10	96079	10826220	1082622	3,20
Χανίων	348933	1,14	967872	2,62	68771	6584025	658403	1,95

Πηγή " ΕΟΤ. Στατιστική του τουρισμού 1980-82,1988-90 "

Πηγή " Ιδία επεξεργασία "

Πίνακας Γ3

Τουριστικοί πόροι										
Νομός	Μήκος αμμωδών ακτών	Δάση	Δρυμοί	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ	Παραδοσιακοί οικισμοί	Αξιόλογοι παραδοσιακοί οικισμοί	Πολιτιστικά μνημεία	Μνημεία διεθνούς ενδιαφέροντος	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ
Σύνολο	100,02	100,00	100,01	100,01	100,01	100,05	99,98	102,06	100,53	100,18
Αττικής	6,01	3,91	7,96	5,94	2,96	2,19	9,55	14,70	7,35	6,43
Αιτωλοακαρνανίας	3,35	4,33	0,00	2,17	1,26	0,80	3,18	2,24	1,87	2,46
Βοιωτίας	0,59	1,42	5,87	3,65	0,91	0,20	2,58	3,83	1,88	2,04
Εύβοιας	5,22	3,82	0,00	1,91	2,22	1,59	3,48	1,92	2,30	3,14
Ευρυτανίας	0,00	3,28	0,00	1,64	1,35	1,39	1,06	0,00	0,95	0,86
Φθιώτιδος	1,08	3,20	17,93	10,57	2,31	0,40	3,33	0,64	1,67	4,44
Φωκίδος	0,79	1,91	5,87	3,89	2,13	0,40	2,12	2,24	1,72	2,13
Αργολίδος	1,87	0,67	0,00	0,34	0,57	0,20	3,94	3,51	2,06	1,42
Αρκαδίας	0,79	3,96	0,00	1,98	3,35	1,79	5,45	0,64	2,81	1,86
Αχαΐας	2,76	2,56	3,21	2,89	2,39	0,80	2,12	0,96	1,57	2,40
Ηλείας	6,70	2,39	0,00	1,20	1,65	0,60	2,88	0,64	1,44	3,11
Κορινθίας	1,87	2,40	0,03	1,22	0,83	0,20	3,33	3,83	2,05	1,71
Λακωνίας	1,67	0,76	0,00	0,38	8,09	16,10	9,70	2,24	9,03	3,69
Μεσσηνίας	5,22	2,00	0,00	1,00	3,96	0,80	3,03	3,19	2,75	2,99
Ζακύνθου	1,48	0,26	0,00	0,13	0,52	0,00	0,45	0,00	0,24	0,62
Κερκύρας	4,14	0,12	0,00	0,06	5,31	10,74	0,61	2,24	4,73	2,98
Κεφαλληνίας	2,36	0,17	4,75	2,46	1,00	0,60	0,76	0,32	0,67	1,83
Λευκάδος	1,08	0,19	0,00	0,10	0,96	1,79	0,45	0,00	0,80	0,66
Άρτης	0,00	2,40	0,00	1,20	1,22	0,80	1,21	2,56	1,45	0,88
Θεσπρωτίας	1,58	0,41	0,00	0,21	0,96	1,79	1,36	0,32	1,11	0,96
Ιωαννίνων	0,00	5,20	5,70	5,45	3,57	2,58	3,18	1,92	2,81	2,75
Πρεβέζης	2,86	0,49	0,00	0,25	0,52	0,99	1,52	0,96	1,00	1,37
Καρδίτσας	0,00	1,89	0,42	1,16	0,44	0,40	0,45	0,00	0,32	0,49
Λαρίσης	1,58	1,93	2,88	2,41	1,00	1,59	1,06	2,64	1,57	1,85
Μαγνησίας	2,17	1,61	0,00	0,81	2,05	4,17	2,42	2,56	2,80	1,93
Τρικάλων	0,00	3,51	0,00	1,76	1,13	1,19	1,21	2,88	1,60	1,12
Γρεβενών	0,00	3,40	21,62	12,51	0,09	0,00	0,15	0,00	0,06	4,19
Δράμας	0,00	4,37	0,00	2,19	1,22	0,60	0,15	0,64	0,65	0,95
Ημαθίας	0,00	1,63	0,00	0,82	0,09	0,00	0,91	1,92	0,73	0,52
Θεσσαλονίκης	2,86	1,16	0,00	0,58	0,70	0,60	0,91	3,83	1,51	1,65
Καβάλας	3,35	1,49	0,00	0,75	2,22	0,00	0,76	2,56	1,39	1,83
Καστοριάς	0,00	1,97	0,00	0,99	0,30	0,40	0,76	1,92	0,85	0,61
Κιλκίς	0,00	1,48	0,00	0,74	0,26	0,00	0,00	0,00	0,07	0,27
Κοζάνης	0,00	1,28	0,00	0,64	0,09	0,20	1,52	0,64	0,61	0,42
Πέλλης	0,00	2,00	0,00	1,00	0,30	0,00	0,61	0,64	0,39	0,46
Πιερίας	1,58	1,95	6,69	4,32	0,26	0,20	0,15	0,64	0,31	2,07
Σερρών	0,69	3,00	0,00	1,50	1,35	0,60	0,91	1,28	1,04	1,38
Φλωρίνης	0,00	1,78	7,78	4,78	0,30	0,20	0,61	0,64	0,44	1,74
Χαλκιδικής	5,81	4,85	0,00	2,43	0,78	0,20	1,67	4,47	1,78	3,34
Έβρου	1,58	4,14	0,00	2,07	1,52	1,19	0,76	1,60	1,27	1,64
Εάνθης	0,99	2,17	0,00	1,09	2,18	0,00	0,15	0,00	0,58	0,89
Ροδόπης	1,58	2,77	0,00	1,39	4,31	0,60	0,15	0,96	1,51	1,49
Δωδεκανήσου	4,83	2,32	0,00	1,16	6,31	10,93	3,33	5,43	6,50	4,16
Κυκλάδων	1,48	0,08	0,00	0,04	9,44	18,49	5,15	7,35	10,11	3,88
Λέσβου	4,83	1,12	0,00	0,56	1,83	1,19	1,36	0,64	1,26	2,22
Σάμου	1,38	0,55	0,00	0,28	1,17	1,19	0,45	0,64	0,86	0,84
Χίου	1,58	0,35	0,00	0,18	0,74	2,19	1,06	2,88	1,72	1,16
Ηρακλείου	3,05	0,14	0,00	0,07	3,05	0,80	3,03	2,88	2,44	1,85
Λασιθίου	4,04	0,52	1,19	0,86	3,00	2,39	1,67	2,56	2,41	2,43
Ρεθύμνης	1,97	0,11	0,00	0,06	3,05	1,99	1,21	0,64	1,72	1,25
Χανίων	3,25	0,58	8,11	4,35	2,79	1,99	2,12	0,32	1,81	3,13

Η ανάλυση των τουριστικών πόρων βασίστηκε " Χωρική ανάλυση του τουρισμού " Π. Κομίλη, ΚΕΠΕ, Αθήνα 1986

Πίνακας Γ4

Επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία (1980, 1990)

Νομός	Αριθμός επισκεπτών 1980	Αριθμός επισκεπτών 1990	Μέση ετήσια μεταβολή 1980-1990	Σύνολο επισκεπτών 1980-1990	Μέσος ετήσιος αριθμός επισκεπτών 1980-1990	% 1980-1990
Γενικό σύνολο	10387834	10225907	-16192,7	113375576	10306871	100,00
Αττικής	3987779	2755120	-123265,9	37085945	3371450	32,71
Αιτωλοακαρνανίας	1002	0	-100,2	5511	501	0,00
Βοιωτίας	110390	112220	183	1224355	111305	1,08
Εύβοιας	7201	5637	-156,4	70609	6419	0,06
Ευρυτανίας	0	0	0	0	0	0,00
Φθιώτιδος	0	0	0	0	0	0,00
Φωκίδος	1003300	1106325	10302,5	11602938	1054813	10,23
Αργολίδος	1249690	1033279	-21641,1	12556330	1141485	11,07
Αρκαδίας	2759	2479	-28	28809	2619	0,03
Αχαΐας	3994	699	-329,5	25812	2347	0,02
Ηλείας	644609	764980	12037,1	7752740	704795	6,84
Κορινθίας	365565	198737	-16682,8	3103661	282151	2,74
Λακωνίας	138862	167122	2826	1682912	152992	1,48
Μεσσηνίας	40253	46806	655,3	478825	43530	0,42
Ζακύνθου	22611	40525	1791,4	347248	31568	0,31
Κερκύρας	52244	52270	2,6	574827	52257	0,51
Κεφαλληνίας	5230	12262	703,2	96206	8746	0,08
Λευκάδος	0	0	0	0	0	0,00
Άρτης	6723	8239	151,6	82291	7481	0,07
Θεσπρωτίας	0	0	0	0	0	0,00
Ιωαννίνων	30475	29611	-86,4	330473	30043	0,29
Πρεβέζης	20110	24318	420,8	244354	22214	0,22
Καρδίτσας	0	0	0	0	0	0,00
Λαρίσης	2596	13423	1082,7	88105	8010	0,08
Μαγνησίας	5374	10520	514,6	87417	7947	0,08
Τρικάλων	0	0	0	0	0	0,00
Γρεβενών	0	0	0	0	0	0,00
Δράμας	0	0	0	0	0	0,00
Ημαθίας	1526	18549	1702,3	110413	10038	0,10
Θεσσαλονίκης	102200	205378	10317,8	1691679	153789	1,49
Καβάλας	89428	67287	-2214,1	861933	78358	0,76
Καστοριάς	0	0	0	0	0	0,00
Κιλκίς	0	0	0	0	0	0,00
Κοζάνης	0	0	0	0	0	0,00
Πέλλης	42800	42800	0	470800	42800	0,42
Πιερίας	0	35600	3560	195800	17800	0,17
Σερρών	1396	0	-139,6	7678	698	0,01
Φλωρίνης	0	0	0	0	0	0,00
Χαλκιδικής	1974	4014	204	32934	2994	0,03
Έβρου	6795	6645	-15	73920	6720	0,07
Ξάνθης	0	0	0	0	0	0,00
Ροδόπης	1353	324	-102,9	9224	839	0,01
Δωδεκανήσου	995539	1213863	21832,4	12151711	1104701	10,72
Κυκλάδων	184718	302785	11806,7	2681267	243752	2,36
Λέσβου	8580	3370	-521	65725	5975	0,06
Σάμου	22930	49246	2631,6	396968	36088	0,35
Χίου	1890	0	-189	10395	945	0,01
Ηρακλείου	1172170	1610311	43814,1	15303646	1391241	13,50
Λασιθίου	43501	225674	18217,3	1480463	134588	1,31
Ρεθύμνης	10267	23083	1281,6	183425	16675	0,16
Χανίων	0	32406	3240,6	178233	16203	0,16

Πηγή: "ΕΣΥΕ" Στατιστική επετηρίδα 1980, 1990

Πίνακας Γ5

Δημόσιες επενδύσεις σε τουριστικά έργα (ποσά σε χιλ. δρχ., 1976-1985)

Νομός	Τουριστικά έργα	Συγκοινωνίες	Μέση ετήσια επένδυση σε τουριστικά έργα	Μέση ετήσια επένδυση στις συγκοινωνίες	% Μέση ετήσια επένδυση σε τουριστικά έργα	% Μέση ετήσια επένδυση στις συγκοινωνίες	Σύνολο	Μέση ετήσια συνόλου	% Μέση ετήσια συνόλου
Γενικό σύνολο	7223940	57907657	722394	5790766	100,00	100,00	65131597	6513160	100,00
Αττικής	3069006	21239102	306901	2123910	42,48	36,68	24308108	2430811	37,32
Αιτωλοακαρνανίας	79200	508687	7920	50869	1,10	0,88	587887	58789	0,90
Βοιωτίας	9000	202788	900	20279	0,12	0,35	211788	21179	0,33
Εύβοιας	492600	2139996	49260	214000	6,82	3,70	2632596	263260	4,04
Ευρυτανίας	0	657314	0	65731	0,00	1,14	657314	65731	1,01
Φθιώτιδος	46000	27804	4600	2780	0,64	0,05	73804	7380	0,11
Φωκίδος	2280	39606	228	3961	0,03	0,07	41886	4189	0,06
Αργολίδος	238749	376256	23875	37626	3,30	0,65	615005	61501	0,94
Αρκαδίας	7447	454399	745	45440	0,10	0,78	461846	46185	0,71
Αχαΐας	110192	1161423	11019	116142	1,53	2,01	1271615	127162	1,95
Ηλείας	209332	56892	20933	5689	2,90	0,10	266224	26622	0,41
Κορινθίας	3000	369904	300	36990	0,04	0,64	372904	37290	0,57
Λακωνίας	51219	304954	5122	30495	0,71	0,53	356173	35617	0,55
Μεσσηνίας	107310	862400	10731	86240	1,49	1,49	969710	96971	1,49
Ζακύνθου	2252	95462	225	9546	0,03	0,16	97714	9771	0,15
Κερκύρας	102343	754252	10234	75425	1,42	1,30	856595	85660	1,32
Κεφαλληνίας	4000	855863	400	85586	0,06	1,48	859863	85986	1,32
Λευκάδος	148501	55815	14850	5582	2,06	0,10	204316	20432	0,31
Άρτης	0	4205	0	421	0,00	0,01	4205	421	0,01
Θεσπρωτίας	0	82988	0	8299	0,00	0,14	82988	8299	0,13
Ιωαννίνων	0	695143	0	69514	0,00	1,20	695143	69514	1,07
Πρεβέζης	3763	250813	376	25081	0,05	0,43	254576	25458	0,39
Καρδίτσας	0	259131	0	25913	0,00	0,45	259131	25913	0,40
Λαρίσης	6398	1053618	640	105362	0,09	1,82	1060016	106002	1,63
Μαγνησίας	279427	1427790	27943	142779	3,87	2,47	1707217	170722	2,62
Τρικάλων	15770	109872	1577	10987	0,22	0,19	125642	12564	0,19
Γρεβενών	0	45843	0	4584	0,00	0,08	45843	4584	0,07
Δράμας	39018	183639	3902	18364	0,54	0,32	222657	22266	0,34
Ημαθίας	29900	653775	2990	65378	0,41	1,13	683675	68368	1,05
Θεσσαλονίκης	521607	5356400	52161	535640	7,22	9,25	5878007	587801	9,02
Καβάλας	54107	768125	5411	76813	0,75	1,33	822232	82223	1,26
Καστοριάς	14225	734352	1423	73435	0,20	1,27	748577	74858	1,15
Κιλκίς	0	224823	0	22482	0,00	0,39	224823	22482	0,35
Κοζάνης	9000	488160	900	48816	0,12	0,84	497160	49716	0,76
Πέλλης	33369	0	3337	0	0,46	0,00	33369	3337	0,05
Πιερίας	17000	129707	1700	12971	0,24	0,22	146707	14671	0,23
Σερρών	89154	855671	8915	85567	1,23	1,48	944825	94483	1,45
Φλωρίνης	24450	2500	2445	250	0,34	0,00	26950	2695	0,04
Χαλκιδικής	83765	1419823	8377	141982	1,16	2,45	1503588	150359	2,31
Έβρου	47979	1914248	4798	191425	0,66	3,31	1962227	196223	3,01
Ξάνθης	20253	12643	2025	1264	0,28	0,02	32896	3290	0,05
Ροδόπης	22553	90989	2255	9099	0,31	0,16	113542	11354	0,17
Δωδεκανήσου	195271	3474220	19527	347422	2,70	6,00	3669491	366949	5,63
Κυκλάδων	232133	1066929	23213	106693	3,21	1,84	1299062	129906	1,99
Λέσβου	70911	1491514	7091	149151	0,98	2,58	1562425	156243	2,40
Σάμου	10405	539423	1041	53942	0,14	0,93	549828	54983	0,84
Χίου	86730	208743	8673	20874	1,20	0,36	295473	29547	0,45
Ηρακλείου	455508	1629015	45551	162902	6,31	2,81	2084523	208452	3,20
Λασιθίου	44228	117477	4423	11748	0,61	0,20	161705	16171	0,25
Ρεθύμνης	109635	1174251	10964	117425	1,52	2,03	1283886	128389	1,97
Χανίων	24950	1278910	2495	127891	0,35	2,21	1303860	130386	2,00

Πηγή: "ΕΣΥΕ" Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων 1976-1985

Πίνακας Γ6

Απασχόληση στον τριτογενή τομέα κατά νομό για την περίοδο 1981-88

Νομός	Απασχόληση 1981	Απασχόληση 1988	Μέση ετήσια αύξηση 1981-1988	Συνολική απασχόληση 1981-88	Μέση ετήσια απασχόληση 1981-88	% Μέση ετήσια απασχόληση 1981-88
Γενικό σύνολο	1368986	963786	-69314	45288184	6661023	100,00
Αττικής	652965	423785	-32740	20479980	2559997,5	45,22
Αιτωλοακαρνανίας	17926	13350	-654	624008	78001	1,38
Βοιωτίας	9826	8459	-195	383132	47891,5	0,85
Εύβοιας	18858	15011	-550	691260	86407,5	1,53
Ευρυτανίας	3111	1262	-264	70320	8790	0,16
Φθιώτιδος	17740	11544	-885	557504	69688	1,23
Φωκίδος	5320	3154	-309	156104	19513	0,34
Αργολίδος	10508	8727	-254	398236	49779,5	0,88
Αρκαδίας	11775	6758	-717	337488	42186	0,75
Αχαΐας	36357	22389	-1995	1096860	137107,5	2,42
Ηλείας	16267	10238	-861	498704	62338	1,10
Κορινθίας	13586	10923	-380	501916	62739,5	1,11
Λακωνίας	8464	6064	-343	286016	35752	0,63
Μεσσηνίας	15560	12200	-480	563680	70460	1,24
Ζακύνθου	2736	3344	87	142272	17784	0,31
Κερκύρας	15556	13680	-268	616928	77116	1,36
Κεφαλληνίας	4039	2459	-226	120836	15104,5	0,27
Λευκάδος	2481	1697	-112	80940	10117,5	0,18
Άρτης	7204	4478	-389	218840	27355	0,48
Θεσπρωτίας	4141	2630	-216	127808	15976	0,28
Ιωαννίνων	18314	10802	-1073	535384	66923	1,18
Πρεβέζης	7204	4186	-431	208328	26041	0,46
Καρδίτσας	9870	7245	-375	339780	42472,5	0,75
Λαρίσης	26409	18539	-1124	878676	109834,5	1,94
Μαγνησίας	22272	15831	-920	748092	93511,5	1,65
Τρικάλων	12246	8935	-473	419628	52453,5	0,93
Γρεβενών	3116	1808	-187	90016	11252	0,20
Δράμας	9689	6873	-402	324940	40617,5	0,72
Ημαθίας	12218	10371	-264	471100	58887,5	1,04
Θεσσαλονίκης	136940	93267	-6239	4453132	556641,5	9,83
Καβάλας	15095	11814	-469	546064	68258	1,21
Καστοριάς	4229	3462	-110	158464	19808	0,35
Κιλκίς	6565	4576	-284	217256	27157	0,48
Κοζάνης	12698	11221	-211	505540	63192,5	1,12
Πέλλης	10298	9536	-109	425680	53210	0,94
Πιερίας	9495	8454	-149	380304	47538	0,84
Σερρών	17226	12810	-631	598968	74871	1,32
Φλωρίνης	4558	3361	-171	157460	19682,5	0,35
Χαλκιδικής	7368	7460	13	327504	40938	0,72
Έβρου	14304	10491	-545	492108	61513,5	1,09
Ξάνθης	7095	5402	-242	251232	31404	0,55
Ροδόπης	8589	5297	-470	259404	32425,5	0,57
Δωδεκανήσου	26755	21954	-686	1004384	125548	2,22
Κυκλάδων	10821	10345	-68	458988	57373,5	1,01
Λέσβου	10771	7388	-483	352136	44017	0,78
Σάμου	4680	3542	-163	164952	20619	0,36
Χίου	6155	3227	-418	165412	20676,5	0,37
Ηρακλείου	27855	27566	-41	1215216	151902	2,68
Λασιθίου	8621	7713	-130	346636	43329,5	0,77
Ρεθύμνης	6222	6966	106	300552	37569	0,66
Χανίων	16888	11192	-814	538016	67252	1,19

Πηγή * Στοιχεία από ΕΣΥΕ για την απασχόληση

1. Ιδία επεξεργασία όπως η απασχόληση για το 1988 προήλθε από το σύνολο των κλάδων 6,7,8,9

Πίνακας Γ7

Αεροπορική κίνηση επιβατών κατά νομό (1979, 1988)

Νομός	Αριθμός επιβατών 1979	Αριθμός επιβατών 1988	Μέση ετήσια μεταβολή κίνησης 1979-1988	Σύνολο 1979-1988	Μέση ετήσια κίνηση 1979-1988	% Μέση ετήσια κίνηση 1979-1988
Γενικό σύνολο	7618000	11045000	380778	573205000	57320500	100,00
Αττικής	4473000	5069000	66222	272835000	27283500	47,60
Αιτωλοακαρνανίας	0	0	0	0	0	0,00
Βοιωτίας	0	0	0	0	0	0,00
Εύβοιας	0	2000	222	90000	9000	0,02
Ευρυτανίας	0	0	0	0	0	0,00
Φθιώτιδος	0	0	0	0	0	0,00
Φωκίδος	0	0	0	0	0	0,00
Αργολίδος	0	0	0	0	0	0,00
Αρκαδίας	0	0	0	0	0	0,00
Αχαΐας	0	28000	3111	1260000	126000	0,22
Ηλείας	18000	0	-2000	180000	18000	0,03
Κορινθίας	0	0	0	0	0	0,00
Λακωνίας	0	0	0	0	0	0,00
Μεσσηνίας	40000	44000	444	2380000	238000	0,42
Ζακύνθου	8000	118000	12222	5390000	539000	0,94
Κερκύρας	437000	765000	36444	38795000	3879500	6,77
Κεφαλληνίας	24000	73000	5444	3525000	352500	0,61
Λευκάδος	0	0	0	0	0	0,00
Άρτης	0	0	0	0	0	0,00
Θεσπρωτίας	0	0	0	0	0	0,00
Ιωαννίνων	19000	45000	2889	2215000	221500	0,39
Πρεβέζης	7000	37000	3333	1735000	173500	0,30
Καρδίτσας	0	0	0	0	0	0,00
Λαρίσης	1000	1000	0	55000	5500	0,01
Μαγνησίας	25000	88000	7000	4210000	421000	0,73
Τρικάλων	0	0	0	0	0	0,00
Γρεβενών	0	0	0	0	0	0,00
Δράμας	0	0	0	0	0	0,00
Ημαθίας	0	0	0	0	0	0,00
Θεσσαλονίκης	568000	773000	22778	40465000	4046500	7,06
Καβάλας	24000	82000	6444	3930000	393000	0,69
Καστοριάς	6000	5000	-111	285000	28500	0,05
Κιλκίς	0	0	0	0	0	0,00
Κοζάνης	1000	5000	444	235000	23500	0,04
Πέλλης	0	0	0	0	0	0,00
Πιερίας	0	0	0	0	0	0,00
Σερρών	0	0	0	0	0	0,00
Φλωρίνης	0	0	0	0	0	0,00
Χαλκιδικής	0	0	0	0	0	0,00
Έβρου	68000	91000	2556	4775000	477500	0,83
Ξάνθης	0	0	0	0	0	0,00
Ροδόπης	0	0	0	0	0	0,00
Δωδεκανήσου	802000	1477000	75000	74485000	7448500	12,99
Κυκλάδων	70000	262000	21333	12490000	1249000	2,18
Λέσβου	153000	252000	11000	12870000	1287000	2,25
Σάμου	65000	174000	12111	8480000	848000	1,48
Χίου	53000	91000	4222	4625000	462500	0,81
Ηρακλείου	597000	1290000	77000	64020000	6402000	11,17
Λασιθίου	0	1000	111	45000	4500	0,01
Ρεθύμνης	0	0	0	0	0	0,00
Χανίων	159000	272000	12556	13830000	1383000	2,41

Πηγή: "ΕΣΥΕ" Δελτία Συγκοινωνιών και επικοινωνιών 1979, 1988

Πίνακας Γ8

Ναυτιλιακή κίνηση κατά νομό

ΜΕΣΟ ΟΡΟ ΕΠΙΒ=5

ΜΕΣΟ ΟΡΟ ΕΠΙΒ=400

Νομός	Ακτοπλοία 1980	Πορθμεία 1981	Εξωτερικού 1980	Θαλαμηγοί 1980	Τουριστικά πλοία 1980	Σύνολο έτους 1980	Ακτοπλοία 1987	Πορθμεία 1987	Εξωτερικού 1987	Θαλαμηγοί 1987	Τουριστικά πλοία 1987
Γενικό σύνολο	17891052	14706774	518459	82040	5338400	38536725	19795418	16379313	798342	90555	8172000
Αττικής	10097688	6384579	53863	26410	1963600	18526140	9426656	6231076	35692	28020	2596000
Αιτωλοακαρνανίας	6716	2466167	0	0	0	2472883	42318	2961697	0	60	0
Βοιωτίας	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Εύβοιας	377226	758911	0	0	0	1136137	484064	740188	0	60	0
Ευρυτανίας	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Φθιώτιδος	86292	357320	0	0	0	443612	154040	335933	0	0	0
Φωκίδος	0	43222	0	2175	21200	66597	0	56900	0	1500	28000
Αργολίδος	130142	21150	0	825	6000	158117	211026	29740	0	2060	46400
Αρκαδίας	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Αχαιίας	361172	2265186	267916	1340	4800	2900414	138404	2705141	427115	1225	800
Ηλείας	0	174219	0	315	67600	242134	0	262570	0	390	44400
Κορινθίας	0	0	0	940	11200	12140	0	0	0	0	10800
Λακωνίας	33078	6473	0	615	9600	49766	49868	12440	0	760	13600
Μεσσηνίας	0	0	0	40	4400	4440	0	0	0	515	1600
Ζακύνθου	0	136528	0	1570	0	138098	0	186102	0	1695	0
Κερκύρας	112844	336059	93686	3485	202800	748874	74996	396369	154518	1180	328800
Κεφαλληνίας	335134	368440	0	2105	0	705679	246466	527042	0	1345	11600
Λευκάδος	0	0	0	5	0	5	0	0	0	0	0
Άρτης	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Θεσπρωτίας	0	336059	89833	0	0	425892	0	396369	125335	0	0
Ιωαννίνων	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Πρεβέζης	0	222592	0	0	95200	317792	0	285006	0	390	159600
Καρδίτσας	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Λαρίσης	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Μαγνησίας	597624	0	0	380	29200	627204	991030	0	0	600	16000
Τρικάλων	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Γρεβενών	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Δράμας	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ημαθίας	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Θεσσαλονίκης	24164	0	0	0	3600	27764	44708	0	0	0	4000

Πίνακας Γ8

Ναυτιλιακή κίνηση κατά νομό

%

Σύνολο έτους 1987	Μέση ετήσια μεταβολή 1980-1987	Σύνολο 1981-1987	Μέση ετήσια κίνηση 1981-1987	% Μέση ετήσια κίνηση 1981-1987
45235628	956986,1	296552687	42364670	100,00
18317444	-29813,7	128848196	18406885	43,45
3004075	75884,6	19434948	2776421	6,55
0	0,0	0	0	0,00
1224312	12596,5	8305658	1186523	2,80
0	0,0	0	0	0,00
489973	6623,0	3290725	470104	1,11
86400	2829,0	545391	77913	0,18
289226	18729,9	1631252	233036	0,55
0	0,0	0	0	0,00
3272685	53181,6	21791982	3113140	7,35
307360	9318,0	1955842	279406	0,66
10800	-191,4	79620	11374	0,03
76668	3843,2	455969	65138	0,15
2115	-332,1	21780	3111	0,01
187797	7099,9	1165482	166497	0,39
955863	29569,9	6070073	867153	2,05
786453	11539,1	5262849	751836	1,77
0	-0,7	15	2	0,00
0	0,0	0	0	0,00
521704	13687,5	3364491	480642	1,13
0	0,0	0	0	0,00
444996	18172,1	2733359	390480	0,92
0	0,0	0	0	0,00
0	0,0	0	0	0,00
1007630	54346,6	5912132	844590	1,99
0	0,0	0	0	0,00
0	0,0	0	0	0,00
0	0,0	0	0	0,00
0	0,0	0	0	0,00
48708	2992,0	278124	39732	0,09

Πίνακας Γ8

Ναυτιλιακή κίνηση κατά νομό

ΜΕΣΟ ΟΡΟ ΕΠΙΒ=5

ΜΕΣΟ ΟΡΟ ΕΠΙΒ=400

Νομός	Ακτοπλοία 1980	Πορθμεία 1981	Εξωτερικού 1980	Θαλαμηγοί 1980	Τουριστικά πλοία 1980	Σύνολο έτους 1980	Ακτοπλοία 1987	Πορθμεία 1987	Εξωτερικού 1987	Θαλαμηγοί 1987	Τουριστικά πλοία 1987
Καβάλας	23440	829873	0	0	800	854113	68046	965467	0	100	2800
Καστοριάς	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Κιλκίς	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Κοζάνης	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Πέλλης	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Πιερίας	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Σερρών	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Φλωρίνης	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Χαλκιδικής	0	0	0	0	0	0	50352	0	0	0	0
Έβρου	136802	0	0	0	0	136802	233274	0	0	0	0
Ξάνθης	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ροδόπης	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Δωδεκανήσου	606326	0	2075	15205	1368400	1992006	913672	0	31699	26590	2308800
Κυκλάδων	2827678	0	0	17340	608800	3453818	3683528	0	0	7195	559200
Λέσβου	207464	0	0	315	70800	278579	261082	0	0	730	149600
Σάμου	172944	0	0	1630	301600	476174	247692	0	0	5845	541600
Χίου	138228	0	0	605	800	139633	249092	0	0	1185	15200
Ηρακλείου	725558	0	10540	950	311600	1048648	755140	0	13385	75	217200
Λασιθίου	18418	0	0	200	0	18618	25062	0	0	230	8000
Ρεθύμνης	0	0	0	0	400	400	0	0	0	0	0
Χανίων	387106	0	0	30	0	387136	929392	0	0	20	0
Άλλοι νομοί	485008	0	546	5560	256000	747114	515510	287274	10598	8785	1108000

Στους επιβάτες ακτοπλοίας περιλαμβάνονται οι επιβιβασθέντες-αποβιβασθέντες

Πηγή " ΕΣΥΕ, Δελτία Εμπορικής Ναυτιλίας 1981, 1988

Πίνακας Γ8

Ναυτιλιακή κίνηση κατά νομό

%

Σύνολο έτους 1987	Μέση ετήσια μεταβολή 1980-1987	Σύνολο 1981-1987	Μέση ετήσια κίνηση 1981-1987	% Μέση ετήσια κίνηση 1981-1987
1036413	26042,9	6707991	958284	2,26
0	0,0	0	0	0,00
0	0,0	0	0	0,00
0	0,0	0	0	0,00
0	0,0	0	0	0,00
0	0,0	0	0	0,00
0	0,0	0	0	0,00
0	0,0	0	0	0,00
50352	7193,1	201408	28773	0,07
233274	13781,7	1343502	191929	0,45
0	0,0	0	0	0,00
0	0,0	0	0	0,00
3280761	184107,9	19099062	2728437	6,44
4249923	113729,3	27361146	3908735	9,23
411412	18976,1	2481385	354484	0,84
795137	45566,1	4609070	658439	1,55
265477	17977,7	1480807	211544	0,50
985800	-8978,3	7089144	1012735	2,39
33292	2096,3	189022	27003	0,06
0	-57,1	1200	171	0,00
929412	77468,0	4879056	697008	1,65
1930167	169007,6	9962010	1423144	3,36

Πίνακας Γ9

Κατάσταση οδικού δικτύου, κατά νομό για την περίοδο 1981-1987 (σε χλμ.)

Νομος	Οδικό δίκτυο 1981	Οδικό δίκτυο 1987	Μέση ετήσια μεταβολή δικτύου 1981-1987	Οδικό δίκτυο, μέσο της περιόδου 1981- 1987	% Μέσο της περιόδου 1981-1987
Γενικό σύνολο	37424	37817	65,50	37620,50	100,00
Αττικής	1346	1324	-3,67	1335,00	3,55
Αιτωλοακαρνανίας	1663	1743	13,33	1703,00	4,53
Βοιωτίας	735	734	-0,17	734,50	1,95
Εύβοιας	993	1089	16,00	1041,00	2,77
Ευρυτανίας	571	621	8,33	596,00	1,58
Φθιώτιδος	1252	1252	0,00	1252,00	3,33
Φωκίδος	777	782	0,83	779,50	2,07
Αργολίδος	562	557	-0,83	559,50	1,49
Αρκαδίας	1524	1531	1,17	1527,50	4,06
Αχαΐας	1074	1076	0,33	1075,00	2,86
Ηλείας	979	964	-2,50	971,50	2,58
Κορινθίας	1126	1121	-0,83	1123,50	2,99
Λακωνίας	964	978	2,33	971,00	2,58
Μεσσηνίας	948	947	-0,17	947,50	2,52
Ζακύνθου	218	219	0,17	218,50	0,58
Κερκύρας	462	459	-0,50	460,50	1,22
Κεφαλληνίας	560	560	0,00	560,00	1,49
Λευκάδος	192	192	0,00	192,00	0,51
Άρτης	506	503	-0,50	504,50	1,34
Θεσπρωτίας	443	470	4,50	456,50	1,21
Ιωαννίνων	1416	1416	0,00	1416,00	3,76
Πρεβέζης	367	365	-0,33	366,00	0,97
Καρδίτσας	718	728	1,67	723,00	1,92
Λαρίσης	1152	1151	-0,17	1151,50	3,06
Μαγνησίας	809	839	5,00	824,00	2,19
Τρικάλων	816	826	1,67	821,00	2,18
Γρεβενών	503	482	-3,50	492,50	1,31
Αράμας	476	323	-25,50	399,50	1,06
Ημαθίας	344	358	2,33	351,00	0,93
Θεσσαλονίκης	857	911	9,00	884,00	2,35
Καβάλας	535	531	-0,67	533,00	1,42
Καστοριάς	460	470	1,67	465,00	1,24
Κιλκίς	565	572	1,17	568,50	1,51
Κοζάνης	736	764	4,67	750,00	1,99
Πέλλης	460	464	0,67	462,00	1,23
Πιερίας	390	411	3,50	400,50	1,06
Σερρών	779	805	4,33	792,00	2,11
Φλωρίνης	387	404	2,83	395,50	1,05
Χαλκιδικής	718	728	1,67	723,00	1,92
Έβρου	756	761	0,83	758,50	2,02
Ξάνθης	293	293	0,00	293,00	0,78
Ροδόπης	408	422	2,33	415,00	1,10
Δωδεκανήσου	984	999	2,50	991,50	2,64
Κυκλάδων	729	714	-2,50	721,50	1,92
Λέσβου	608	615	1,17	611,50	1,63
Σάμου	284	284	0,00	284,00	0,75
Χίου	392	436	7,33	414,00	1,10
Ηρακλείου	1174	1179	0,83	1176,50	3,13
Λασιθίου	806	817	1,83	811,50	2,16
Ρεθίμνης	629	653	4,00	641,00	1,70
Χανίων	978	974	-0,67	976,00	2,59

Πίνακας Γ10

Κίνηση συγκοινωνιακού δικτύου κατά νομό για την περίοδο

Νομός	Συγκοινωνιακό δίκτυο 1980			Συγκοινωνιακό δίκτυο 1988			Μέση ετήσια μεταβολή κίνησης 1980-1988	Σύνολο 1980-1988	Μέση ετήσια κίνηση 1980-1988	% Μέση ετήσια κίνηση 1980-1988
	Ναυτιλιακό	Αεροπορικό	Σύνολο	Ναυτιλιακό	Αεροπορικό	Σύνολο				
1980	1979		1987	1988						
Γενικό σύνολο	37789611	7618001	45407612	43305461	11045000	54350461	1117856,1	403503717	50437965	100,0
Αττικής	18526140	4473000	22999140	18317444	5069000	23386444	48413,0	185735988	23216999	46,0
Αιτωλοακαρνανίας	2472883	0	2472882,5	3004075	0	3004075	66399,1	22173426	2771678	5,5
Βοιωτίας	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Εύβοιας	1136137	1	1136137,5	1224312	2000	1226312	11271,8	9494885	1186861	2,4
Ευρυτανίας	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Φθιώτιδος	443612	0	443611,5	489973	0	489972,5	5795,1	3757517	469690	0,9
Φωκίδος	66597	0	66597	86400	0	86400	2475,4	621890	77736	0,2
Αργολίδος	158117	0	158116,5	289226	0	289225,5	16388,6	1854923	231865	0,5
Αρκαδίας	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Αχαΐας	2900414	0	2900414	3272685	28000	3300685	50033,9	25004532	3125566	6,2
Ηλείας	242134	18000	260134	307360	0	307360	5903,3	2293589	286699	0,6
Κορινθίας	12140	0	12140	10800	0	10800	-167,5	91090	11386	0,0
Λακωνίας	49766	0	49765,5	76668	0	76668	3362,8	519185	64898	0,1
Μεσσηνίας	4440	40000	44440	2115	44000	46115	209,4	363058	45382	0,1
Ζακύνθου	138098	8000	146098	187797	118000	305797	19962,4	1887430	235929	0,5
Κερκύρας	748874	437000	1185873,5	955863	765000	1720863	66873,7	11894441	1486805	2,9
Κεφαλληνίας	705679	24000	729679	786453	73000	859453	16221,8	6421415	802677	1,6
Λευκάδος	5	0	5	0	0	0	-0,6	18	2	0,0
Άρτης	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Θεσπρωτίας	425892	0	425891,5	521704	0	521704	11976,6	3838288	479786	1,0
Ιωαννίνων	0	19000	19000	0	45000	45000	3250,0	269000	33625	0,1

Πίνακας Γ10

Πρεβέζης	317792	7000	324791,5	444996	37000	481996	19650,6	3305752	413219	0,8
Καρδίτσας	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Λαρίσης	0	-1000	1000	0	1000	1000	0,0	8000	1000	0,0
Μαγνησίας	627204	25000	652204	1007630	88000	1095630	55428,3	7213049	901631	1,8
Γρικάλων	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Γρεβενών	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Δράμας	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Ημαθίας	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Θεσσαλονίκης	27764	568000	595764	48708	773000	821708	28243,0	5782860	722858	1,4
Καβάλας	854113	24000	878113	1036413	82000	1118413	30037,5	8106254	1013282	2,0
Καστοριάς	0	6000	6000	0	5000	5000	-125,0	43500	5438	0,0
Κιλκίς	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Κοζάνης	0	1000	1000	0	5000	5000	500,0	26000	3250	0,0
Πέλλης	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Πιερίας	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Σερρών	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Φλωρίνης	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Χαλκιδικής	0	0	0	50352	0	50352	6294,0	226584	28323	0,1
Ήβρου	136802	68000	204802	233274	91000	324274	14934,0	2176040	272005	0,5
Ξάνθης	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Ροδόπης	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Λωδεκανήσου	1992006	802000	2794006	3280761	1477000	4757761	245469,4	31188946	3898618	7,7
Κυκλάδων	3453818	70000	3523818	4249923	262000	4511923	123513,1	32637017	4079627	8,1
Λέοβου	278579	153000	431579	411412	252000	663412	28979,1	4495881	561985	1,1
Σάμου	476174	65000	541174	795137	174000	969137	53495,4	6255226	781903	1,6
Χίου	139633	53000	192633	265477	91000	356477	20480,5	2278362	284795	0,6
Ηρακλείου	1048648	597000	1645648	985800	1290000	2275800	78769,0	16000868	2000109	4,0
Λασιθίου	18618	0	18618	33292	1000	34292	1959,3	219477	27435	0,1
Ρεθύμνης	400	0	400	0	0	0	-50,0	1400	175	0,0
Χανίων	387136	159000	546136	929412	272000	1201412	81909,5	7317830	914729	1,8
Άλλοι νομοί	747114		747114	1930167			-93389,3	2614899	326862	0,6

Στους επιβάτες ακτοπλοίας περιλαμβάνονται οι επιβιβασθέντες-αποβιβασθέντες

Πίνακας Γ11

Κίνηση αλλοδαπών στους σταθμούς τ							
Θαλασσίως 1990	Λεροπορικώς 1990	Οδικώς και σιδηροδρομικώς 1990	Σύνολο έτους 1990	Μέση ετήσια μεταβολή αφίξεων 1980-1990	Σύνολο 1980-1990	Μέση ετήσια άφιξη 1980-1990	% Μέση ετήσια άφιξη 1980-1990
1990	1990	1990	ΣΥΝΟΛΟ	1980-1990	1980-90	1980-92	
880509	7619066	6168203	24148382	1310325,13	169415941	16941594	100,00
26107	3311379	1834044	8067269	409685,89	58139965	5813996	34,32
0	0	0	86	8,57	386	39	0,00
0	0	0	0	0,00	0	0	0,00
0	0	0	86	8,57	386	39	0,00
0	0	0	0	0,00	0	0	0,00
0	0	0	0	0,00	0	0	0,00
0	0	0	32125	875,00	273125	27313	0,16
0	0	0	66304	5947,86	335904	33590	0,20
0	0	0	0	0,00	0	0	0,00
511229	36000	0	547490	17397,63	4518033	451803	2,67
0	-6105	0	28774	-6050,76	620536	62054	0,37
0	0	0	10226	-191,43	112786	11279	0,07
0	0	0	16136	592,14	128796	12880	0,08
0	16950	0	18068	1362,81	105727	10573	0,06
0	128762	0	130510	12894,03	595931	59593	0,35
170955	729251	601482	1884680	99461,46	13376416	1337642	7,90
0	58957	0	76548	6651,19	399663	39966	0,24
0	0	0	-2	-0,71	18	2	0,00
0	0	0	0	0,00	0	0	0,00
102206	0	0	102206	-7950,31	1459326	145933	0,86
0	2847	0	2847	237,09	15429	1543	0,01
0	38044	0	225802	12192,16	1587447	158745	0,94
0	0	0	0	0,00	0	0	0,00
0	0	0	0	0,00	0	0	0,00

Πίνακας Γ11

Νομός	Τουριστικά πλοία 1980	Θαλαμηγοί 1980	Θαλασσίως 1980	Αεροπορικώς 1981	Οδικώς και σιδηροδρομικώς 1981	Θαλασσίως 1981	Σύνολο έτους 1980	Τουριστικά πλοία 1990	Θαλαμηγοί 1990
	1980	1980	1980	1981	1981	1981		1990	1990
Μαγνησίας	29200	380	0	716	0	0	30296	10343	694
Τρικάλων	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Γρεβενών	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Λράμας	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ημαθίας	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Θεσσαλονίκης	3600	0	0	125325	0	842	129767	4171	0
Καβάλας	800	0	0	0	0	0	800	3657	143
Καστοριάς	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Κιλκίς	0	0	0	0	829238	0	829238	0	0
Κοζάνης	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Πέλλης	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Πιερίας	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Σερρών	0	0	0	0	92202	0	92202	0	0
Φλωρίνης	0	0	0	0	38575	0	38575	0	0
Χαλκιδικής	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Έβρου	0	0	0	21	91196	0	91217	0	0
Ξάνθης	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ροδόπης	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Λωδεκανήσου	1368400	15205	2075	559347	0	29795	1974822	2711829	31469
Κυκλάδων	608800	17340	0	3060	0	0	629200	537943	2847
Λέσβου	70800	315	0	1582	0	0	72697	183371	908
Σάμου	301600	1630	0	33776	0	0	337006	644457	7651
Χίου	800	605	0	0	0	0	1405	21371	1434
Ηρακλείου	311600	950	10540	433943	0	20588	777621	176743	-300
Λασιθίου	0	200	0	0	0	0	200	11429	243
Ρεθύμνης	400	0	0	0	0	0	400	-171	0
Χανίων	0	30	0	13685	0	0	13715	0	16
Άλλοι νομοί	256000	5560	546	0	0	74039	336145	1473143	10167

Πίνακας Γ11

Θαλασσίως 1990	Αεροπορικώς 1990	Οδικώς και σιδηροδρομικώς 1990	Συνολο έτους 1990	Μέση ετήσια μεταβολή αφίξεων 1980-1990	Σύνολο 1980-1990	Μέση ετήσια άφιξη 1980-1990	% Μέση ετήσια άφιξη 1980-1990
1990	1990	1990	ΣΥΝΟΛΟ	1980-1990	1980-90	1980-92	
0	81947	0	92985	6268,86	585059	58506	0,35
0	0	0	0	0,00	0	0	0,00
0	0	0	0	0,00	0	0	0,00
0	0	0	0	0,00	0	0	0,00
0	0	0	0	0,00	0	0	0,00
0	399090	282832	686093	55632,64	3801139	380114	2,24
0	33465	0	37265	3646,46	172091	17209	0,10
0	0	0	0	0,00	0	0	0,00
0	0	150771	150771	-67846,75	5239276	523928	3,09
0	0	0	0	0,00	0	0	0,00
0	0	0	0	0,00	0	0	0,00
0	0	0	0	0,00	0	0	0,00
0	0	16764	16764	-7543,80	582549	58255	0,34
0	0	7014	7014	-3156,14	243724	24372	0,14
0	0	0	0	0,00	0	0	0,00
0	10456	16581	27037	-6418,01	623360	62336	0,37
0	0	0	0	0,00	0	0	0,00
0	0	0	0	0,00	0	0	0,00
41106	1229235	1132418	5146057	317123,49	34018777	3401878	20,08
0	102245	0	643035	1383,51	6354258	635426	3,75
0	78473	0	262752	19005,51	1582218	158222	0,93
0	102477	0	754585	41757,94	5249167	524917	3,10
0	6251	0	29056	2765,11	138480	13848	0,08
14466	1121528	1204617	2517053	173943,24	15603656	1560366	9,21
0	0	0	11671	1147,14	53621	5362	0,03
0	0	0	-171	-57,14	1429	143	0,00
0	137816	0	137831	12411,63	695673	69567	0,41
14440	0	921680	2419430	208328,55	12736235	1273623	7,52

>MODEL DIANTOY1 = CONSTANT+ARXMOY1

DEP VAR:DIANTOY1 N: 51 MULTIPLE R: 0.792 SQUARED MULTIPLE R: 0.628
ADJUSTED SQUARED MULTIPLE R: .620 STANDARD ERROR OF ESTIMATE: 2.536

VARIABLE	COEFFICIENT	STD ERROR	STD COEF	TOLERANCE	T	P(2 TAIL)
CONSTANT	0.781	0.378	0.000	.	2.064	0.044
ARXMOY1	0.602	0.066	0.792	1.000	9.089	0.000

>MODEL DIANTOY1 = CONSTANT+AEROKIN1

DEP VAR:DIANTOY1 N: 51 MULTIPLE R: 0.851 SQUARED MULTIPLE R: 0.724
ADJUSTED SQUARED MULTIPLE R: .718 STANDARD ERROR OF ESTIMATE: 2.184

VARIABLE	COEFFICIENT	STD ERROR	STD COEF	TOLERANCE	T	P(2 TAIL)
CONSTANT	0.986	0.318	0.000	.	3.104	0.003
AEROKIN1	0.497	0.044	0.851	1.000	11.334	0.000

>MODEL DIANTOY1 = CONSTANT+NAYTIL11

DEP VAR:DIANTOY1 N: 51 MULTIPLE R: 0.709 SQUARED MULTIPLE R: 0.503
ADJUSTED SQUARED MULTIPLE R: .493 STANDARD ERROR OF ESTIMATE: 2.930

VARIABLE	COEFFICIENT	STD ERROR	STD COEF	TOLERANCE	T	P(2 TAIL)
CONSTANT	1.079	0.429	0.000	.	2.516	0.015
NAYTIL11	0.450	0.064	0.709	1.000	7.043	0.000

>MODEL DIANTOY1 = CONSTANT+ODIK1

DEP VAR:DIANTOY1 N: 51 MULTIPLE R: 0.301 SQUARED MULTIPLE R: 0.090
ADJUSTED SQUARED MULTIPLE R: .072 STANDARD ERROR OF ESTIMATE: 3.965

VARIABLE	COEFFICIENT	STD ERROR	STD COEF	TOLERANCE	T	P(2 TAIL)
CONSTANT	-0.654	1.309	0.000	.	-0.500	0.620
ODIK1	1.333	0.604	0.301	1.000	2.205	0.032

>MODEL DIANTOY1 = CONSTANT+STATHMO1

DEP VAR:DIANTOY1 N: 51 MULTIPLE R: 0.937 SQUARED MULTIPLE R: 0.878
ADJUSTED SQUARED MULTIPLE R: .875 STANDARD ERROR OF ESTIMATE: 1.454

VARIABLE	COEFFICIENT	STD ERROR	STD COEF	TOLERANCE	T	P(2 TAIL)
CONSTANT	0.729	0.214	0.000	.	3.408	0.001
STATHMO1	0.628	0.034	0.937	1.000	18.751	0.000

>MODEL DIANTOY1 = CONSTANT+EPENTOY1

DEP VAR:DIANTOY1 N: 51 MULTIPLE R: 0.706 SQUARED MULTIPLE R: 0.499
ADJUSTED SQUARED MULTIPLE R: .488 STANDARD ERROR OF ESTIMATE: 2.943

VARIABLE	COEFFICIENT	STD ERROR	STD COEF	TOLERANCE	T	P(2 TAIL)
CONSTANT	1.017	0.434	0.000	.	2.345	0.023
EPENTOY1	0.481	0.069	0.706	1.000	6.982	0.000

>MODEL DIANTOY1 = CONSTANT+EPENSYG1

DEP VAR:DIANTOY1 N: 51 MULTIPLE R: 0.738 SQUARED MULTIPLE R: 0.545
ADJUSTED SQUARED MULTIPLE R: .536 STANDARD ERROR OF ESTIMATE: 2.804

VARIABLE	COEFFICIENT	STD ERROR	STD COEF	TOLERANCE	T	P(2 TAIL)
----------	-------------	-----------	----------	-----------	---	-----------

CONSTANT	0.820	0.420	0.000	.	1.952	0.057
EPENSYG1	0.582	0.076	0.738	1.000	7.662	0.000

>MODEL DIANTOY1 = CONSTANT+SYNPORO1

DEP VAR:DIANTOY1 N: 51 MULTIPLE R: 0.593 SQUARED MULTIPLE R: 0.351
 ADJUSTED SQUARED MULTIPLE R: .338 STANDARD ERROR OF ESTIMATE: 3.348

VARIABLE	COEFFICIENT	STD ERROR	STD COEF	TOLERANCE	T	P(2 TAIL)
CONSTANT	-1.286	0.786	0.000	.	-1.637	0.108
SYNPORO1	1.652	0.321	0.593	1.000	5.150	0.000

>MODEL DIANTOY1 = CONSTANT+SYNMETF1

DEP VAR:DIANTOY1 N: 51 MULTIPLE R: 0.748 SQUARED MULTIPLE R: 0.560
 ADJUSTED SQUARED MULTIPLE R: .551 STANDARD ERROR OF ESTIMATE: 2.758

VARIABLE	COEFFICIENT	STD ERROR	STD COEF	TOLERANCE	T	P(2 TAIL)
CONSTANT	1.031	0.404	0.000	.	2.555	0.014
SYNMETF1	0.474	0.060	0.748	1.000	7.894	0.000

>MODEL DIANTOY1 = CONSTANT+TRITOGE1

DEP VAR:DIANTOY1 N: 51 MULTIPLE R: 0.676 SQUARED MULTIPLE R: 0.457
 ADJUSTED SQUARED MULTIPLE R: .445 STANDARD ERROR OF ESTIMATE: 3.065

VARIABLE	COEFFICIENT	STD ERROR	STD COEF	TOLERANCE	T	P(2 TAIL)
CONSTANT	1.099	0.450	0.000	.	2.445	0.018
TRITOGE1	0.439	0.068	0.676	1.000	6.416	0.000

>MODEL DIANTOY1 = CONSTANT+TOTEPEN1

DEP VAR:DIANTOY1 N: 51 MULTIPLE R: 0.737 SQUARED MULTIPLE R: 0.542
 ADJUSTED SQUARED MULTIPLE R: .533 STANDARD ERROR OF ESTIMATE: 2.812

VARIABLE	COEFFICIENT	STD ERROR	STD COEF	TOLERANCE	T	P(2 TAIL)
CONSTANT	0.839	0.420	0.000	.	1.995	0.052
TOTEPEN1	0.573	0.075	0.737	1.000	7.622	0.000

>MODEL DIANTOY1 = CONSTANT+ARXMOY1+AEROKIN1+NAYTILI1+ODIK1+STATHMO1+,
 >EPENTOY1+SYNPORO1+SYNMETF1+TRITOGE1

THE SUBSET MODEL INCLUDES THE FOLLOWING PREDICTORS:

CONSTANT
 NAYTILI1
 ODIK1
 STATHMO1
 SYNPORO1

DEP VAR:DIANTOY1 N: 51 MULTIPLE R: 0.970 SQUARED MULTIPLE R: 0.941
 ADJUSTED SQUARED MULTIPLE R: .935 STANDARD ERROR OF ESTIMATE: 1.046

VARIABLE	COEFFICIENT	STD ERROR	STD COEF	TOLERANCE	T	P(2 TAIL)
CONSTANT	-0.374	0.366	0.000	.	-1.021	0.313
NAYTILI1	-0.318	0.048	-0.502	0.228	-6.668	0.000
ODIK1	0.348	0.183	0.078	0.762	1.905	0.063
STATHMO1	0.866	0.050	1.292	0.233	17.351	0.000
SYNPORO1	0.293	0.135	0.105	0.549	2.168	0.035

>MODEL DIANALL1 = CONSTANT+ARXMOY1+AEROKIN1+NAYTILI1+ODIK1+STATHMO1+,
 >EPENTOY1+SYNPORO1+SYNMETF1+TRITOGE1

THE SUBSET MODEL INCLUDES THE FOLLOWING PREDICTORS:

CONSTANT
 ARXMOY1
 STATHMO1
 SYNPORO1
 SYNMETF1

DEP VAR:DIANALL1 N: 51 MULTIPLE R: 0.963 SQUARED MULTIPLE R: 0.928
 ADJUSTED SQUARED MULTIPLE R: .922 STANDARD ERROR OF ESTIMATE: 1.326

VARIABLE	COEFFICIENT	STD ERROR	STD COEF	TOLERANCE	T	P(2 TAIL)
CONSTANT	-0.224	0.334	0.000	.	-0.670	0.506
ARXMOY1	0.110	0.069	0.125	0.253	1.594	0.118
STATHMO1	1.136	0.078	1.468	0.155	14.624	0.000
SYNPORO1	0.493	0.158	0.153	0.645	3.121	0.003
SYNMETF1	-0.627	0.070	-0.857	0.170	-8.955	0.000

THE SUBSET MODEL INCLUDES THE FOLLOWING PREDICTORS:

CONSTANT
 SYNPORO1
 TRITOGE1
 EPENSYGI

DEP VAR:DIANHME1 N: 51 MULTIPLE R: 0.973 SQUARED MULTIPLE R: 0.947
 ADJUSTED SQUARED MULTIPLE R: .944 STANDARD ERROR OF ESTIMATE: 0.754

VARIABLE	COEFFICIENT	STD ERROR	STD COEF	TOLERANCE	T	P(2 TAIL)
CONSTANT	0.398	0.180	0.000	.	2.212	0.032
SYNPORO1	0.274	0.085	0.127	0.714	3.209	0.002
TRITOGE1	0.147	0.094	0.293	0.032	1.559	0.126
EPENSYGI	0.000	0.000	0.617	0.030	3.194	0.003

